

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

**Mediální obraz života na pražském sídlišti v 70. a 80.
letech v dobových československých médiích**

Diplomová práce

Autor práce: Kristýna Čtvrtlíková

Studijní program: Mediální studia

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jiří Knapík, Ph.D.

Rok obhajoby: 2020

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 31. července 2020

Kristýna Čtvrtlíková

Bibliografický záznam

ČTVRTLÍKOVÁ, Kristýna. *Mediální obraz života na pražském sídlišti v 70. a 80. letech v dobových československých médiích*. Praha, 2020, 93 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce prof. PhDr. Jiří Knapík, Ph.D.

Rozsah práce: 166 561 znaků

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá výstavbou a životem na pražském sídlišti Ďáblice v sedmdesátých a osmdesátých letech 20. století a jeho reflexi v dobových československých médiích, konkrétně ve dvou denících Rudé právo a Lidová demokracie, časopise Mladý svět a relevantních pořadech Československé televize. Sídliště Ďáblice bylo realizováno v letech 1968 až 1983 a dodnes je v československém kontextu považováno za ojedinělé zejména svým urbanistickým řešením. Cílem práce bylo předložit mediální obraz sídliště v období tzv. normalizace tradičně vymezené invazí vojsk Varšavské smlouvy v roce 1968 a sametovou revolucí roku 1989. V teoretické části nejprve nastiňuji historický kontext a zásadní politické a společenské události a jevy. Dále přináším charakteristiku dobové mediální scény s podrobnějším popisem zkoumaných médií. Věnuji se rovněž československé bytové politice po druhé světové válce s důrazem na masivní výstavbu panelových sídlišť. Samostatná kapitola představuje sídliště Ďáblice. V praktické části práce přibližuji užitou metodologii včetně výzkumných otázek. Následně přecházím k samotné analýze mediálních textů a audiovizuálních pořadů za užití historicko-srovnávací metody a také rozhovorů s pamětníky za užití metody orální historie.

Annotation

This master's thesis concerns the construction and the life in the Ďáblice housing estate in Prague during the seventies and the eighties of the twentieth century and presents its reflection in contemporary Czechoslovakian media, namely in Rudé právo and Lidová demokracie dailies, Mladý svět magazine and relevant programs of Czechoslovakian Television. The Ďáblice housing estate was built between 1968 and 1983. To this day, it is considered to be unique for its urban composition in the Czechoslovakian context. The aim of the thesis was to present the media image of this housing estate in the normalization era between the Warsaw Pact invasion of Czechoslovakia in 1968 and the Velvet Revolution in 1989. First, the theoretical part of the thesis describes the historical context and significant political and social events and phenomena. It also brings characterization of the contemporary media landscape with more detailed description of the researched media sources. It also focuses on Czechoslovakian housing policy after the Second World War with greater emphasis on massive panel housing development. Separate chapter introduces the Ďáblice housing estate itself. The practical part of the thesis describes the methodology including research questions. This part subsequently presents the analysis of the articles and programs using a comparative historical

method and the interviews with contemporary witnesses of the life in housing estate using an oral history method.

Klíčová slova

mediální obraz, normalizace, sídliště Ďáblice, bydlení, panelová sídliště, Rudé právo, Lidová demokracie, Mladý svět, Československá televize

Keywords

media image, normalization, the Ďáblice housing estate, housing, panel housing estates, Rudé právo, Lidová demokracie, Mladý svět, Czechoslovakian Television

Title/název práce

Media Image of Life in the Suburb of Prague in the 70s and 80s in Contemporary Czechoslovakian Media

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu diplomové práce panu prof. PhDr. Jiřímu Knapíkovi, Ph.D., za jeho cenné připomínky a odborné vedení.

Poděkování rovněž patří trojici oslovených pamětníků za jejich ochotu poskytnout mi rozhovor.

OBSAH

Úvod.....	8
1. Normalizace.....	10
2. Média v období normalizace	14
3. Představení zkoumaných médií.....	18
3.1. <i>Rudé právo</i>	18
3.2. <i>Lidová demokracie</i>	19
3.3. <i>Mladý svět</i>	20
3.4. <i>Československá televize</i>	22
4. Československá bytová politika po druhé světové válce	24
4.1. <i>Vývoj panelové výstavby v Československu</i>	27
5. Sídlíště Ďáblice	30
6. Metodologie	34
7. Mediální obraz sídlíště Ďáblice	38
7.1. <i>Výstavba sídlíště</i>	38
7.2. <i>Inženýrské sítě</i>	42
7.3. <i>Doprava</i>	44
7.4. <i>Občanská vybavenost</i>	45
7.4.1. <i>Školy</i>	45
7.4.2. <i>Obchody, restaurace a služby</i>	46
7.4.3. <i>Sportovní zařízení</i>	48
7.4.4. <i>Kulturní zařízení</i>	50
7.4.5. <i>Péče o seniory</i>	51
7.4.6. <i>Parkování</i>	52
7.5. <i>Sídlíštní zeleň</i>	53
7.6. <i>Hodnocení sídlíště</i>	56
7.6.1. <i>Pozitiva</i>	56
7.6.2. <i>Negativa</i>	58
7.7. <i>Celková reflexe sídlíště</i>	61
8. Vzpomínky pamětníků.....	66
9. Shrnutí.....	71
Závěr.....	75
Summary.....	77
Prameny a literatura	78
Seznam příloh	91
Přílohy	92

Úvod

Tématem diplomové práce je mediální zobrazení života na sídlišti Ďáblice v Praze v sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století. K výběru tématu mě motivoval zejména vlastní zájem o tento obytný soubor, v němž jsem se narodila a doposud žiji. Dalším důvodem bylo loňské vydání publikace *Sídliště Ďáblice* s podtitulem *Architektura pro lidi* kolektivem autorů z řad historiků architektury a umění a také pamětníků. Kniha reflektuje sídliště především po odborné stránce, a tak se nabízel výzkum dobové československé mediální produkce s touto tematikou. K analýze jsem zařadila rovněž výzkum pamětníků, k němuž jsem díky svému bydlišti mohla využít osobní kontakty.

V této souvislosti došlo k určitým změnám oproti tezi diplomové práce. Původním záměrem bylo předložit mediální obraz všech pěti sídlišť pražského Severního Města, tedy kromě Ďáblic také Proseka, Kobylis, Bohnic a Čimic. Vzhledem k vydání výše zmíněné monografie a množství nalezených relevantních mediálních příspěvků jsem se rozhodla zúžit tematický záběr pouze na sídliště Ďáblice a rozšířit praktickou část práce o pamětnické rozhovory. Mezi zkoumaná periodika byl původně zařazen deník *Večerní Praha*. Kvůli jeho nedostupnosti v digitálním archivu Národní knihovny ČR byl nahrazen jiným soudobým deníkem *Lidová demokracie*. Mediální obraz měl být v analytické části rozdělen podle tištěných, či audiovizuálních médií. Kategorizaci jsem oproti tezi změnila na tematickou a veškerá média jsem umístila do společných podkapitol vizuálně rozdělených podle jednotlivých titulů.

Projekt souboru panelových domů na severní periférii hlavního města vznikl v polovině šedesátých let dvacátého století, tedy v období politického uvolňování. Hlavnímu architektu Viktoru Tučkovi se při následné realizaci obytných domů v letech 1968 až 1975 a souběžně objektů občanské vybavenosti do roku 1983 podařilo prosadit velkorysé urbanistické řešení téměř beze změn oproti původnímu plánu, díky čemuž bylo sídliště Ďáblice ve srovnání se soudobými tuzemskými obytnými celky bez nadsázky ojedinělé. Vyznačuje se například na svou dobu atypickými byty, rozsáhlým centrálním parkem s pěší zónou či strategickým rozmístěním objektů občanské vybavenosti.

Diplomová práce se skládá z devíti kapitol. Teoretická část nejprve shrnuje období tzv. normalizace, tedy etapu československé historie tradičně ohraničenou vpádem vojsk Varšavské smlouvy v roce 1968 a sametovou revolucí v roce 1989. Dále poskytuje poznatky o tehdejších tuzemských médiích a následně přináší charakteristiku čtveřice analyzovaných médií – tři

zástupců tisku, *Rudého práva*, *Lidové demokracie* a *Mladého světa*, a z audiovizuální oblasti *Československé televize*. Další kapitola přibližuje československou poválečnou bytovou politiku, jež se vyznačuje zprůmyslněním stavebnictví a typizací. Závěrečná kapitola představuje samotné sídliště Ďáblice.

Praktická část práce nejprve nastiňuje metodologii. Ke kvalitativní obsahové analýze dobové mediální produkce byla použita historicko-srovnávací metoda se synchronním přístupem. V případě rozhovorů s pamětníky jsem užíla metodu orální historie. Následně je přikročeno k mediálnímu zobrazení sídliště Ďáblice, přičemž jednotlivé podkapitoly jsou rozdělené podle dominujících témat v mediálních textech. Další oddíl prezentuje výsledky výzkumu trojice pamětníků, mezi nimiž jsou zástupci různých generací a pohlaví. V závěru je dán prostor shrnutí výsledků analýzy mediálních obsahů a v menší míře také výzkumu orální historie.

I TEORETICKÁ ČÁST

1. Normalizace

Počátek období tzv. normalizace v Československu, které komunistická garnitura označovala za „konsolidaci poměrů“, můžeme ohraničit několika významnými historickými událostmi z let 1968 a 1969, k nimž došlo v návaznosti na události tzv. pražského jara a pokusy o politické reformy v Československu.

Za její počátek lze považovat invazi země vojsk Varšavské smlouvy 21. srpna 1968, která posléze vedla k obnovení sovětského typu socialismu, tzv. reálného socialismu. Invazi stvrdilo bezprostřední podepsání moskevského protokolu československými státníky a odstranění reformního představitele Alexandera Dubčeka z funkce prvního tajemníka ÚV KSČ v dubnu 1969, jehož nahradil Gustáv Husák, od roku 1975 též československý prezident. Ten na rozdíl od svého předchůdce útočil na reformní myšlenky a prosazoval obnovu kontroly společnosti. (Kalinová, 2012, s. 37) V roce 1970 přijal ÚV KSČ zásadní dokument Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ, jenž opět zavedl „správnou“ interpretaci událostí od ledna 1968. (Ústav pro studium totalitních režimů, 2009) Zásady normalizační politiky byly shrnuty na květnovém sjezdu KSČ v roce 1971. (Otáhal, 2002, s. 46-47)

Nastolení nových pořádků zprvu narazilo na značný odpor obyvatelstva. Demonstrace se konaly mimo jiné u příležitosti pohřbu studenta Jana Palacha, který se upálil na protest proti samotné okupaci, sovětské propagandě a netečnosti obyvatelstva, nebo během prvního výročí srpnové invaze v roce 1969. Nové vedení však na protesty bylo dobře připraveno a podařilo se mu je tvrdě potlačit. (Otáhal, 2002, s. 52)

Upevnění moci nového vedení KSČ nebylo po výše uvedených krocích zdaleka definitivní. Cílem bylo obnovit důsledný dohled nad občany a de facto „zvítězit“ nad představiteli reformních idejí. Mělo dojít ke znovuzavedení centrálního plánování a někdejšího společensko-politického uspořádání v zemi. Normalizační vedení mělo nového nepřítele, kterým již nebyl „třídní nepřítel“, ale reformisté. Namísto represí typických pro stalinistická padesátá léta 20. století se režim přeorientoval na výslechy a sledování neloajálních občanů prováděné příslušníky StB a zejména na čistky prostřednictvím „prověrek“. (Kalinová, 2012, s. 35, 37-38)

Tzv. prověrky probíhaly jednak v rámci struktury KSČ, ale zároveň v organizacích, na úradech či v dalších významných institucích. (Otáhal, 2002, s. 48) Ve výsledku znamenaly odchod půl

milionu členů KSČ z vedoucích pozic a veřejného života a také výraznou vlnu emigrace inteligence. Tzv. výměna stranických legitimací se dotkla především lidí v produktivním věku a po procesu tvořili téměř třetinu členů strany penzisté a ženy v domácnosti. Kvalifikovaní, avšak „nespolehliví“ pracovníci zbavení své funkce museli být nahrazeni, a to často nepřilíživými zkušenými „spolehlivými kádry“. (Kalinová, 2012, s. 62, 66-67, 70)

Vzhledem k obtížnosti veřejných projevů protestu proti novým pořádkům se část společnosti uchýlila k jinému způsobu odporu v disentu, který postupně vykrytalizoval v disidentskou Chartu 77, jež vznikla na protest proti omezování lidských práv, k jejichž dodržování se Československo zavázalo podepsáním dokumentu na Helsinské konferenci v roce 1975. Šlo o uskupení intelektuálů, jehož součástí byl také umělecký underground. Na Prohlášení Charty 77 odpověděla KSČ masivní kampaní, jež vyústila ve shromáždění umělců na podepsání tzv. Anticharty, v níž potvrdili svou loajalitu ke straně. Zásadním prostředkem k šíření úvah a postojů byl pro chartisty samizdat. (Otáhal, 2002, s. 69-69, 72-73, 76, 77-78) Samizdatová periodika vycházela například v edici Petlice v letech 1973 až 1989. (Kalinová, 2012, s. 305-306)

V procesu tzv. normalizace sehrála významnou roli média. Komunistický establishment obnovil bezprostředně po 21. srpnu 1968 cenzuru, jež se posléze ukázala být nedostačující, proto přikročil k personálním změnám na vedoucích postech či k zastavení činnosti některých „závadných“ periodik. (Otáhal, 2002, s. 58-59) Média během normalizačního období více rozebere kapitola 2.

Během normalizačního procesu se nové vedení snažilo o odpolitizování obyvatelstva, které se mělo přeorientovat na „konzumní socialismus“, jenž byl ovšem odvislý od ekonomického výkonu státu. Do jisté míry se to ale dařilo. Vzhledem k ekonomickým potížím Československa na začátku 80. let opět přikročilo k pokusům o jistou reformu plánovaného hospodářství. (Otáhal, 2002, s. 59-60, 62) Důležitými aspekty byly stabilizace příjmů a růst spotřeby, které však ovlivnil zmíněný slábnoucí vývoj ekonomiky. Od konce 70. let do poloviny 80. let se začaly zvyšovat růst cen v některých oblastech – zvětšily se zejména výdaje na energie, na bydlení komplexně, zdražily mimo jiné také služby nebo dětské oblečení. Některé druhy zboží, například potraviny, se nezdálo stávaly nedostatkovým zbožím. Z tohoto důvodu se ve dvou normalizačních dekádách významně rozvíjel černý obchod a nelegální obchodní činnosti. (Kalinová, 2012, s. 139, 172-173, 183-184)

Populační křivka se v průběhu tzv. normalizace měnila. Zatímco v 70. letech došlo ke značnému nárůstu porodnosti, v následující dekádě se propadla mimo jiné kvůli zhoršené ekonomické situaci a překonání jejího velkého nárůstu, jenž souvisel s dospíváním osob narozených po druhé světové válce, které se začátkem normalizační etapy přicházely do věku, kdy začaly zakládat rodiny. (Kalinová, 2012, s. 190) Populační exploze začátku 70. let souvisela i s dobovou rodinnou politikou, která se snažila vyřešit klesající porodnost mimo jiné tím, že zavedla mateřský příspěvek či přídavek na děti a mládež s cílem motivovat páry mít více než dva potomky. S nástupem tzv. normalizace také vzrostl počet lidí v důchodovém věku, ačkoli národní důchod rostl během sledovaných dvou dekád spíše pomalu. (Rákosník, 2012, s. 175-177) O normalizační bytové politice pojednává část kapitoly 4, tehdejší vývojem panelové výstavby v Československu se zabývá část podkapitoly 4.1.

Změnil se rovněž pracovní život obyvatel Československa. V letech 1968 až 1969 došlo ke zkrácení týdenní pracovní doby na 41,5 hodin, ačkoli stále fungovaly například mimořádné směny. Změna časového uspořádání týdne na pět pracovních dní a dva víkendové dny znamenala nárůst volného času, který byl využíván mimo jiné pro tzv. melouchy v rámci šedé ekonomiky. Typickým byl únik z bezbarvé reality všedního dne, díky němuž se rozvíjelo chataření či automobilismus. Hojný byl ve volném čase poslech rádia (více v kapitole 2) i sledování televize, jež v normalizačním období významně zpestřila svou programovou skladbu (podrobněji rozebráno v kapitole 3.4). (Kalinová, 2012, s. 210-211, 214)

Ke konečnému pádu režimu v roce 1989 přispělo mimo jiné celkové uvolnění v Sovětském svazu od poloviny tohoto desetiletí. V roce 1986 vyhlásil generální tajemník ÚV KSSS Michail Gorbačov princip glasnosti a tzv. perestrojku neboli přestavbu, kterou však československé vedení, obávající se návratu reform, příliš kladně nepřijalo.

Vzhledem k dění v okolních státech východního bloku a zhoršení ekonomického stavu Československa se situace stala dále neudržitelnou. Od roku 1987 vznikaly nové způsoby aktivizace obyvatelstva, například Demokratická iniciativa nebo Hnutí za občanskou svobodu. (Ústav pro studium totalitních režimů, 2008-2012) V masové demonstraci vyústilo připomenutí Dne lidských práv 10. prosince 1988, dvacátého výročí sebeupálení Jana Palacha během tzv. Palachova týdne, výroční protest 21. srpna 1989 a poté 28. října 1989 u příležitosti založení republiky. Ačkoli byla většina z nich potlačena, nálada ve společnosti se začala pozvolna měnit a události poté nabraly rychlý spád, byť opozice stále nebyla masová. Ke spontánnímu odporu proti dobovým poměrům došlo na povolené studentské manifestaci 17. listopadu 1989. Ta však nebyla zamýšlena jako konečné poražení režimu, účelem byla spíše

demokratizace poměrů. Její násilné potlačení policisty na Národní třídě vedlo k dalším rozsáhlým demonstracím v Praze i dalších československých městech v týdnu od 21. do 27. listopadu, jenž vyvrcholil generální stávkou. Vedení KSČ se na základě těchto událostí přiklonilo k poklidnému řešení situace a předseda vlády Ladislav Adamec poté de facto přenechal vedení státu vzniklému Občanskému fóru v čele s Václavem Havlem, jenž se v prosinci téhož roku stal prezidentem po rezignaci G. Husáka. (Kalinová, 2012, s. 291, 313, 315, 318-320, 329-330, 332, 336)

2. Média v období normalizace

Po potlačení opozice v návaznosti na srpnové události roku 1968 se komunistický establishment snažil navrátit média do někdejšího úslužného postavení, které charakterizuje sovětský model vztahu mezi politikou a médii.

Změny v rámci „konsolidace poměrů“ se děly prostřednictvím několika procesů. Prvním byl zákaz či úprava existujících periodik. Mezi zrušenými tituly můžeme jmenovat například *Listy*, jež navázaly na dříve zrušené *Literární noviny*, časopis *Reportér*, *My 69*, *Studentské listy* či *Tvář*. Celkem bylo v letech 1968 až 1971 odstraněno českých a slovenských 156 periodik.

Dalším procesem byl vznik zcela nových periodik, jejichž obsah měl být v souladu se zájmy komunistické vlády. Zde můžeme zmínit například *Týdeník aktualit*, který se obsahově orientoval především na dění v Sovětském svazu, nebo časopis *Zprávy*, na jehož podobě spolupracovali sověští vojáci na území Československa. (Bednařík – Jiráček – Köppllová, 2019, s. 346-360) I vzhledem k tomu, že v tomto periodiku nebyl uvedený jeho vydavatel a nebylo oficiálně registrováno, stalo se velmi neúspěšným způsobem propagandy, vůči němuž projevil odpor kromě občanů také československé úřady. (Končelík, 2008, s. 177-178)

Probíhaly rovněž čistky v řadách novinářů, o které výslovně žádal manifest *Slovo do vlastních řad*, který publikoval deník *Rudé právo* v květnu 1969. Text podpořil nové politické vedení státu a vyslovil se proti médiím a žurnalistům, kteří podpořili reformní hnutí. Počet novinářů se do začátku roku 1971 snížil zhruba o třetinu, část z nich také zvolila emigraci. (Bednařík – Jiráček – Köppllová, 2019, s. 346-360)

Nástup Husáka do vedení země tedy znamenal další omezení svobody médií. Nové vedení KSČ ovládlo *Rudé právo* a další tiskové orgány (např. list *Pravda* či *Nová mysl*). Zastavilo vydávání titulu *Politika*, který byl nahrazen *Tvorbou*. Kromě cenzury považovalo za další prostředek kontroly veřejného mínění provedení „kádrových změn“ ve vedení redakcí. Kromě toho se realizovaly tzv. stranické pohovory ověřující postoj daného zaměstnance k tzv. pražskému jaru a reformám. (Končelík, 2008, s. 211-212, 219, 224) Nový systém prověrek měl optikou komunistické garnitury „oddělit zrna od plev“ a do vyšších postů dosadit pracovníky loajální normalizačnímu vedení. Tyto změny se týkaly tištěných i vysílacích médií, jejichž proměnu podrobněji rozeberu níže. V souvislosti se změnami vyšlo výše zmíněné *Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ*.

Proces sepětí médií a normalizačního vedení KSČ dokončil VI. sjezd československých novinářů v květnu 1972, jehož výsledkem byla změna Ústředí novinářů ČSSR na Československý svaz novinářů, který měl naplňovat usnesení KSČ a později také stanovil etická pravidla socialistického novináře. Ve stejném roce se Fakulta sociálních věd a publicistiky změnila na Fakultu žurnalistiky, jež měla za cíl vzdělávat budoucí novináře podle principů socialistické žurnalistiky.

Média se měla stát veřejným obrazem ideální socialistické společnosti, která nezažívá vnitřní rozpory. Jedním z hlavních charakteristik normalizačních médií byla kombinace ideologického působení se zábavní funkcí. Ačkoli se komunistické vedení výrazně snažilo o ovlivnění myšlení občanů, nedařilo se mu to tak, jak si předsevzalo. Lidé se snažili tzv. číst mezi řádky, nalézt onu „pravdu“ se snažili mimo jiné tím, že srovnávali obraz reality v článkách z více médií včetně nelegálních periodik či vysílání. (Bednařík – Jiráček – Köpplová, 2019, s. 346-360)

Nové vedení KSČ si uvědomovalo, že kontrola a řízení novinářů v zemi je jednou z cest k upevnění mocenského postavení. K tomuto účelu zřídilo nový Úřad pro tisk a informace (ÚTI). Jeho hlavní úlohou byla kontrola a posuzování aktivit československých médií, která měla naplňovat požadavky vlády. ÚTI začal vydávat směrnice, podle nichž média nesměla vydávat obsah kritizující Sovětský svaz či jiné socialistické země, intervenci vojsk, také nesměla používat termín okupace ani příbuzná slova. Vládě zajišťoval v pravidelných intervalech přehledy tisku, rozhodoval o přidělování papíru a vydával upozornění při zjištění nedodržování pokynů ze strany médií. Vydáním zákona č. 127/1968 Sb., o některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a ostatních hromadných informačních prostředků, bylo zlegalizováno opětovné zavedení cenzury. S nástupem federalizace státu byl úřad rozdělen na Český a na Slovenský úřad pro tisk a informace. Oba vykonávaly následnou cenzuru namísto předběžné, což mělo za následek de facto jednotnost československých médií. Základem bylo autocenzurní chování redaktorů a pouze ve výjimečných případech docházelo k předběžné cenzuře – mj. v souvislosti s výročím srpnové okupace.

V roce 1968 byl navíc ustaven Vládní výbor pro tisk a informace (později Federální výbor pro tisk a informace), který byl formálně nadřazený ÚTI. Jeho úkolem bylo zejména navrhování zákonu v mediální oblasti, byť měl nakonec spíše nevýznamné postavení. O opatřeních vůči médiím fakticky rozhodovalo oddělení stranické práce ve sdělovacích prostředcích ÚV KSČ, jež později změnilo název na oddělení masových sdělovacích prostředků. (Končelík, 2008, s. 172-173, 180-182, 184, 188, 192-193, 201-203, 215-216)

Počátkem osmdesátých let ČÚTI a SÚTI zastřešil Federální úřad pro tisk a informace, který kromě kontroly obsahu všech médií v zemi mimo jiné vedl evidenci periodického tisku, přiděloval médiím papír nebo se zabýval importem tisku ze zahraničí. V této dekádě se v trafikách začaly spíše v nepatrném množství objevovat vybrané západní tituly, které byly politicky nezávadné, ať už šlo o ženský časopis *Burda*, nebo komiks pro děti *Pif*. Transformace v médiích v souvislosti s nástupem M. Gorbačova do vrcholné politiky SSSR významnější změny do jejich chodu nevnesla.

Co se týče **periodického tisku**, v normalizační éře zůstal stejný počet deníků, zato se snížil počet týdeníků. Některé tituly se vlivem zredukovaného množství přidělovaného papíru stávaly nedostatkovým zbožím, mimo jiné časopis *100+1 zahraniční zajímavost*, *Mladý svět* nebo *ABC mladých techniků a přírodovědců*. (Bednařík – Jiráček – Köpplová, 2019, s. 346-360)

Vysílání **Československého rozhlasu** (ČSRo) bylo po odchodu sovětských vojáků z budovy obnoveno v září 1968. V souvislosti s federalizací státu se rozdělil na dva národní rozhlasy a zahraniční vysílání – v roce 1972 k němu přibyl *Interprogram Radio Praha* přinášející západoevropským posluchačům zprávy o dění v Československu. Složení zaměstnanců výrazně ovlivnily personální změny. Desítky rozhlasových pracovníků zvolily emigraci, jiní dali dobrovolně výpověď. V červnu 1969 nastoupil do funkce ředitele ČSRo Bohuslav Chňoupek, který začal s rozsáhlou čistkou. Stranické prověrky probíhaly v letech 1970 až 1972. Profesionální úroveň nových pracovníků, spolehlivých „kádrů“, byla často velmi nízká.

V sedmdesátých letech došlo k razantní přestavbě programu. Nová zpravodajská stanice *Hvězda* nahradila v roce 1970 *Československo I*. O dva roky později přibyly dvě kulturní stanice *Vltava* a *Děvín*, které nahradily zrušený *Třetí program*. Začátek dekády se vyznačoval značným zpolitizováním pořadů, tento obrat se projevil i v uměleckém programu.

Základním kamenem programové skladby byly *Rozhlasové noviny*, hlavní zpravodajská relace. V polovině 70. let se začaly více prosazovat rozhlasové hry nebo četby na pokračování, úspěšným se stal nekonečný seriál *Jak se máte, Vondrovi?*. Neméně důležitá byla rozhlasová zábava, například v pořadu *Kolotoč*. Program neopomíjel ani dětské posluchače, důraz se kladl na ideologické působení zejména na dospívající mládež. Děti předškolního a školního věku byly cílovou skupinou pořadu *Dobrá večer, děti*, čtených pohádek či her. Pomoci s výchovou měl například pořad *Otvírání studánek*, *Zlatá zebra* nebo *ABC malých doktorů*. Pro starší děti byl určen mj. vědecký magazín *Meteor* nebo hudební pořad *Metronom*. Hudební vysílání dávalo

během tzv. normalizace stále velký prostor dechové a vážné hudbě, zatímco populární hudba byla považována za problematickou. Liberálnější přístup představoval například pořad *Větrník*.

K programovým změnám došlo i v letech osmdesátých, kdy vznikla hudební stanice *Melódia* či stanice pro mladé posluchače *EM*. Během tzv. perestrojky se vysílání měnilo spíše nepatrně. Do mluvy redaktorů a moderátorů ale začala pronikat „přestavbová“ frazeologie s více kritickým tónem. (Ješutová, 2003, s. 352-356, 361, 365-366, 368-371, 373-374, 380-384, 386-388, 390)

Změnami procházela zejména v prvních letech tzv. normalizace také *Československá televize*, kterou se podrobněji zabývá kapitola 3.4.

3. Představení zkoumaných médií

Samotná analýza, která bude naplní praktické části této práce, bude zkoumat dva vybrané deníky *Rudé právo* a *Lidová demokracie*, týdeník *Mladý svět* a vybrané relevantní pořady ČST.

3.1. *Rudé právo*

Ústřední tiskový orgán KSČ se po srpnových událostech roku 1968 a nástupu Gustáva Husáka do funkce prvního tajemníka ÚV KSČ jednoznačně zastal nového vedení strany, mimo jiné uveřejněným článkem *Slovo do vlastních řad* ze 17. května 1969 autorů Jana Fojtíka a Jiřího Stana, kteří výslovně podpořili normalizační představitele KSČ a odsoudili předchozí reformní snahy. (Končelík, 2008, s. 219-220) Během tzv. normalizace se *Rudé právo* stabilně drželo v čele nejčtenějších deníků v Československu, průměrný náklad se pohyboval mezi 900 tisíci a zhruba 1 milionem výtisků. (Končelík – Večeřa – Orság, 2010, s. 249, 253)

I nadále list čítal osm stránek s výjimkou sobotního vydání, které obsahovalo také osmistránkovou víkendovou přílohu *Haló sobota*. Z grafického hlediska deník používal výraznější titulky a více fotografií oproti například *Lidové demokracii*. Ideologického tónu podporujícího normalizační vedení se redaktoři listu drželi i během sedmdesátých a osmdesátých let. Úderné titulky a mezititulky jako „*se stranickou odpovědností*“, „*uskutečňujeme závěry sjezdu KSČ*“ či „*závazky na počest výročí října*“ jsou toho dokladem. Mezi kmenové autory patřil například Zdeněk Hoření, Bohuslav Borovička, Jiří Stano či Jan Kovařík. Redaktoři však s výjimkou publicistických článků používali k podpisu zkratky svých jmen. Část zpravodajství deník přebíral z ČTK.

Titulní stranu *Rudého práva* v sedmdesátých letech naplňovaly spíše kratší zprávy, případně části delších článků z domova i ze světa, které byly rozvedené na následujících stranách. Tato stránka obsahovala i podrubriku *Z reportérova zápisníku* s kratšími reportážemi o aktuálních událostech či *Dopis dne*, tedy zprávu od vybraného čtenáře.

Druhá strana patřila domácímu zpravodajství. Její součástí byla pravidelná podrubrika *Komentujeme* s komentáři o dění v Československu či *Poznámka* s kratším publicistickým útvarem. Zahrnovala také předpověď počasí, podrubriky *Mezinárodní styky* zaměřenou na setkání domácích a zahraničních politiků, *Z černé kroniky* s kriminálními notickami, *Světlem kultury a umění* s krátkými články z kulturního zpravodajství či *Dálnopisem, poštou, telefonem* s méně důležitými informacemi.

Třetí strana zpravodajství přinášela kompletní přepisy projevů či komuniké státníků, politiků nebo funkcionářů. Na další stránce čtenáři mohli nalézt inzerci. Pátá stránka většinou pokračovala s domácím zpravodajstvím, část strany ale dával prostor kulturní rubrice, v níž nechyběly novinky a recenze ze všech oblastí umění či podrubrika *Malé zamyšlení* soustředící se na regionální dění.

Zahraniční zpravodajství a publicistika na šesté a sedmé straně se orientovalo převážně na země východního bloku. Obsahovala podrubriku *Komentujeme* s komentářem o aktuálních událostech v cizině nebo noticky v podrubrice *24 hodin v zahraničí*. Někdy nabízela také překlady článků z ruského listu *Pravda*. Osmá strana obsahovala sportovní zpravodajství, rozhovory se sportovci či výsledky utkání, někdy rovněž programy pražských kin.

Zmíněnou sobotní přílohu magazínového charakteru naplňovaly delší reportáže, sloupky, různé zajímavosti a kuriozity, literární povídky, ukázky poezie nebo četba na pokračování, vtipy, fejetony a v neposlední řadě také část zacílená na dětské čtenáře.

V osmdesátých letech titul neprošel významnější proměnou. Přibyly některé podrubriky, mj. *Slyšet, slyšet* s citáty zahraničních politiků nebo úryvky ze zahraničního, zejména západního tisku, *Nad týdenní poštou* rozebírající dopisy od čtenářů, *Co se všechno může stát* nabízející odlehčenější zprávy ze zahraničí nebo *Otázka* s dotazy na odborníky z rozmanitých oborů. Některé rubriky se více zpřehlednily, což se nejvíce projevilo na titulní stránce, která nově nabízela graficky oddělené rámečky *Stručně ze světa* a *Dnes v listě* s odkazy na obsah na dalších stranách.

3.2. Lidová demokracie

Od roku 1948 patřila *Lidová demokracie* mezi desítku nejčtenějších deníků v zemi, přičemž nejvyššího průměrného nákladu dosáhla v roce 1968, kdy vycházelo 254 tisíc výtisků denně. Tehdy byl ústřední deník Československé strany lidové po *Rudém právu*, *Práci* a *Mladé frontě* čtvrtý nejčtenější československý deník. Stejně jako ostatní hlavní noviny v zemi přežila i *Lidová demokracie* události let 1968 až 1971. Během tzv. normalizace podle Končelíka et al. (2010) patřila po boku týdeníku *Mladý svět* mezi o něco nezávislejší produkci, která byla přesto samozřejmě regulována KSČ. (Končelík – Večeřa – Orság, 2010, s. 201, 215, 217) Vydávání tištěných periodik v této etapě ztěžovala zastaralá polygrafická technologie a také nedostatek novinového papíru. Jeho přidělování navíc podléhalo regulím ÚV KSČ, proto se *Lidová*

demokracie tehdy stala nedostatkovým zbožím. (Bednařík – Jirák – Köpplová, 2019, s. 359-360)

Stejně jako *Rudé právo* čítala i *Lidová demokracie* během tzv. normalizace osm stran s výjimkou páteční osmistránkové přílohy *Neděle s LD*. Na rozdíl od zmíněného deníku však byla vizuálně mnohem nevýraznější a obsahovala jen minimum fotografií. Taktéž v tomto listu byl patrný ideologický podtext v komentovaných zprávách s titulky jako „*přátelská návštěva*“ či „*solidarita s lidem*“. Kmenoví autoři titulu důsledně používali místo celého jména zkratky. Část zpravodajství deníku dodávala ČTK.

Titulní stránka patřila tradičně domácím a světovému zpravodajství. Druhá strana přinášela zahraniční zpravodajství o událostech ve východním i západním bloku. Vedle seriózních zpráv obsahovala články o kuriozitách či s jinými odlehčenými tématy. Noticky ze světa byly náplní podrubriky *Co přinesl den*. Na třetí stránce si čtenáři mohli přečíst přepisy projevů politiků a funkcionářů podobně jako v *Rudém právu*. Čtvrtá strana pokrývala domácí zpravodajství, nacházel se zde rovněž fejeton a glosa. Kulturní zpravodajství se objevovalo na páté stránce, kde nechyběly ani dopisy od čtenářů, četba na pokračování, programy kin nebo článek zaměřený na filatelii. Šestou a sedmou stranu naplňovala inzerce, osmou stránku sportovní zpravodajství, čímž se titul nelišil od *Rudého práva*.

Magazínová příloha *Neděle s LD* obsahovala články o cestování a různých zajímavostech, literární povídky, módní či motoristickou rubriku. Pro děti byl určen komiks, povídka, doplňovačka, křížovka či vtipy.

V osmdesátých letech zůstala podoba *Lidové demokracie* takřka nepozměněná, ale například na titulní stránce přibyla podrubrika *Na aktuální téma* nabízející komentář.

3.3. Mladý svět

V podobě, v jaké časopis sleduji v rámci své analýzy, začal *Mladý svět* vycházet v roce 1959 jako „*kulturně-politický týdeník pro mládež*“, což souviselo s masivním rozvojem časopisů pro různé cílové skupiny v počátcích politického uvolňování koncem padesátých let. Titul Socialistického svazu mládeže se stal postupem času jedním z nejoblíbenějších časopisů, který se pro svou popularitu stával na novinových stáncích nedostatkovým zbožím. (Bednařík – Jirák – Köpplová, 2019, s. 309, 360) Jeho náklad se během tzv. normalizace až do konce osmdesátých let konstantně držel okolo půl milionu výtisků. (Končelík – Večeřa – Orság, 2010, s. 250, 253) Podle Končelíka et al. (2010) představoval *Mladý svět* alternativní zdroj informací oproti

strnulému *Rudému právu*, byť KSČ pochopitelně dohlížela na jeho obsah. Autorům v časopise se přesto dařilo vydávat články, které neodpovídaly dobovým konvencím v žurnalistice. (Končelík – Večeřa – Orság, 2010, s. 217) Dalo by se říci, že obsahově „přežil“ konsolidaci poměrů po srpnové okupaci a kvalitou zůstal stejný i během sedmdesátých a osmdesátých let. S nástupem období perestrojky se *Mladý svět* jako jeden z mála československých titulů soustředil i na často tabuizovaná témata, jako například drogovou problematiku, šíření viru HIV, fenomén veksláctví nebo potíže s fotbalovými chuligány. (Bednařík – Jiráček – Köpplová, 2019, s. 360-362)

Dvaatřicetistránkový titul *Mladý svět* se vyznačoval zejména takřka nepřehlédnutelnou grafickou podobou. Na rozdíl od jiných dobových periodik ho plnily rozměrné fotografie renomovaných domácích autorů, ať už Miroslava Hucka, Miroslava Zajíce, či později Jana Šibíka nebo Herberta Slavíka. Mezi etablované autory listu z normalizačního období můžeme zařadit mj. Karla Krtičku, Josefa Velka, Zdeňka Šálka, Aleše Bendu, Rudolfa Křesťana, Karla Hvížd'alu nebo Luboše Beniaka.

Počáteční dvoustrana obsahovala v sedmdesátých letech mj. podrubriku *Vteřiny týdne* o zásadním dění v Československu i ve světě, pozvánky na kulturní a společenské akce, výroky politiků nebo třeba *Fiktivní rozhovory* s osobnostmi z historie. Následoval pestrý obsah tvořený delšími reportážemi, rozsáhlými rozhovory s prominentními umělci či sportovci i portréty začínajících, dopisy čtenářů, vzkazy do redakce, fotoreportážemi převážně ze zahraničí, fejetony, tipy na knihy či televizním programem, inzeráty, komentáři zaměřenými na zahraniční události, komiksy, vtipy, fejetony, módní rubrikou, soutěžemi nebo čtenářskou anketou. Ikonickou se stala vztahová poradna *Dopis pro Sally*, podrubrika *Echo* zaměřená na dění v hudební sféře či mozaika kuriozit v podrubrice *Tržiště senzací*. V publicistických článcích se redaktoři snažili nastolovat neobvyklá témata a v rozhovorech pokládat respondentům nekonvenční otázky.

V osmdesátých letech se tematická nabídka *Mladého světa* ještě více rozšířila. Nově titul přinášel například *Malou kroniku dějin* s přehledem výročí historických událostí či narození a úmrtí osobností, *Zápisník hnutí Brontosaurus* věnující se problematice ekologie a environmentalismu, *Okno do SSSR* s krátkým článkem o sovětských reáliích nebo *Seznamte se* s medailonky umělců. Hudební podrubrika *Echo* dostala v této dekádě v časopise větší prostor.

3.4. Československá televize

Jisté uvolnění v programové nabídce *Československé televize* ukončil květen 1968, kdy československá vláda začala přímo dohlížet na jejího ředitele. Během srpnové okupace se televize po obsazení studia vojáky přesunula do provizorního studia na několika místech v Praze i mimo hlavní město, odkud se jí dařilo vysílat i nadále. Během převratných dní program moderovala Kamila Moučková s Richardem Honzovičem. (Končelík – Večeřa – Orság, 2010, s. 163-164, 184, 190-191)

Po krátkém působení Josefa Šmídmajera, podporovaného normalizačním vedením, coby ředitele ČST ho v roce 1969 ve funkci nahradil taktéž prorežimní Jan Zelenka, pod jehož vedením vzniklo několik propagandistických pořadů. Zaměstnaneckou strukturu ČST narušily další personální změny. V roce 1971 byl zřízen nový kádrový a personální odbor, který po několik let prováděl hodnocení zaměstnanců. (Cysařová, 1998, s. 18, 23-24, 26, 31, 37, 39, 40, 48, 52-53, 55)

Po vzniku federace v roce 1969 se ČST rozdělila na český a slovenský okruh. (Končelík – Večeřa – Orság, 2010, s. 195) V květnu 1970 přibyl druhý televizní program. Sídlo ČST se přesunulo do objektu na Kavčích horách v Praze. V květnu 1973 zahájila barevné vysílání, ačkoli až do osmdesátých let byla část programové nabídky dostupná pouze v černobílé verzi. (Bednařík – Jiráček – Köpplová, 2019, s. 363-374)

ČST se zkraje tzv. normalizace potýkala s nízkou kvalitou pořadů, které byly pro diváky nezajímavé až nudné, čehož si všímali nejenom diváci, ale i přední funkcionáři – kritiku sklidily například od vedoucího propagandisticko-agitačního oddělení Ústředního výboru Vasilu Bejdy, podle něhož bylo televizní pokrytí událostí „*rutinní, nudné a suchopárné*“. Lidé žijící blízko západních hranic země si navíc mohli naladit západní televize, případně u severních hranic polskou televizi, a seznámit se s jejich programovou skladbou.

Nepříliš populární byly především večerní televizní zprávy, jejichž obsah podléhal přísné kontrole a v neatraktivní podobě zůstala až do konce osmdesátých let. I z tohoto důvodu bylo nutné upřít pozornost na jiné televizní formáty, které podle závěrů XIV. sjezdu KSČ v roce 1971 měly zobrazovat pracovní a soukromý život socialistického člověka. Mezi nejefektivnější typy pořadů z hlediska ideologického působení patřila dramatická tvorba – diváci se v tomto formátu mohli snadno ztotožnit s hrdiny, kteří řešili obdobné problémy jako oni. Podle Ireny

Reifové (2002, s. 357) normalizační televizní seriály přinášely publiku návody na způsoby chování, které měly vést k harmonii občanů a politického režimu.

Jedním z předních normalizačních televizních tvůrců se stal (až po značné sebekritice) scenárista Jaroslav Dietl, jehož počiny dominovaly dobové produkci. Jeho prvním úspěšným seriálem byli *Tři chlapi v chalupě* z roku 1961. Kvůli podpoře reformních idejí měl po tzv. pražském jaru značné problémy a do ČST se poté vrátil pomocí protekce. Dietlova tvorba však byla nesmírně populární, čehož si bylo televizní vedení vědomo a záměrně si ho v instituci ponechalo. Cenzori požadovali, aby sympatické charaktery v seriálu byly uvedeny jako členové KSC a aby se do scénářů promítly úspěchy režimu. Přímé narážky na politiku optikou cenzorů vhodné nebyly.

Během tzv. normalizace vznikl například seriál *Nejmladší z rodu Hamrů* tematizující kolektivizaci zemědělství nebo *Muž na radnici* věnující se problematice asanace a následné výstavby panelových domů. Veleúspěšnou se stala *Nemocnice na kraji města*. Šlo o Dietlův nejméně politický seriál, ačkoli byl ódou na socialistické zdravotnictví. Naopak politicky zcela otevřený je *Okres na severu* popisující běžný život stranického pracovníka. Signifikantním se stal i seriál *Žena za pultem*, jehož děj se točí okolo rozvedené prodavačky, která navzdory potížím v osobním a rodinném životě zvládá náročnou práci i řešení problémů svých kolegyně a kolegů ze samoobsluhy. Anna Holubová je prototypem vzorné socialistické ženy, jež slouží ostatním protagonistům coby jakýsi morální kompas. (Bren, 2013, s. 225, 227-229, 235-238, 241, 244, 249-250, 254-255, 260, 265-269, 271-275, 308-310)

Na normalizační televizní produkci mělo vliv ideologické působení komunistické strany. Základem audiovizuální propagandy je „*tendenční výběr snímané skutečnosti*“. Samotný záběr interpretuje či naopak dezinterpretuje předkládaný výsek reality. Typickým způsobem zdeformování obrazu skutečnosti je vykreslit svět v kontrastu někdejšího a aktuálního stavu. K tomu napomáhá doprovodný komentář, jehož cílem je podrobněji vysvětlit kontext, který není patrný z obrazu. Voiceover má za pomoci dikce, tedy různého tempa řeči, intonace či zabarvení hlasu, působit na emoce diváků. (Aujezdský, 2019, s. 60, 62-63)

4. Československá bytová politika po druhé světové válce

S koncem druhé světové války nastala nejenom v zemích východního bloku, ale i v západní Evropě, nutná potřeba zajistit ubytování pro miliony obyvatel. Část z nich připravil celosvětový konflikt o domov vlivem bombardování nebo jiného ničení měst, bytovou krizi zvětšil i válečný stav jako takový – důraz se kladl zejména na zbrojní průmysl a výstavba šla stranou. (Zadražilová, 2013, s. 16) Špatná situace nastala v rámci Československa především ve velkých městech, ačkoli bytový fond zůstal oproti situaci v sousedních zemích poměrně zachován. (Knapík – Franc, 2011, s. 165)

Ukázalo se býti nezbytným za co možná nejkratší dobu postavit co nejvíce bytů, které budou lidem dostupné a zároveň budou svým vybavením naplňovat jejich základní potřeby, čemuž odpovídala koncepce panelové výstavby. V evropských zemích západního bloku se nové byty stavěly zejména bezprostředně po skončení války kvůli velkému přírůstku obyvatel. V těchto obytných souborech převažovaly spíše příslušníci nižších společenských vrstev a tento typ výstavby skončil v průběhu sedmdesátých let.

V zemích východního bloku oproti tomu byly byty určeny pro příslušníky různých sociálních skupin, což bylo záměrem komunistického vedení jednotlivých států – cíleně namístit obyvatelstvo sídlišť z různých společenských skupin do heterogenní podoby. Důvodem bylo zamezení vzniku společenské nerovnosti a menšinových ghett, které v západní části Evropy nebyly výjimkou.¹ Za vyřešení bytové krize měl odpovědnost převzít stát, případně samotná města, podniky či nově vznikající stavební bytová družstva.

Komunistický režim v Československu si dal výstavbu bytů a poskytnutí stejných podmínek bydlení pro všechny pracující občany za závazný úkol v rámci svého ideového programu. (Zadražilová, 2013, s. 18, 20) Po únoru 1948 začal s regulací bytového hospodářství. Nejprve odstranil v této oblasti soukromý sektor, převzal správu nad bytovými domy a k tomuto účelu zřídil uskupení okresních podniků bytového hospodářství (OPBH) a rovněž držel nízkou cenu nájemného, což vyústilo mj. v nedostatek finančních prostředků na údržbu a opravy domů.

Režim se z důvodu malého množství bytů zároveň snažil o rozdělování větších bytů na menší jednotky pro více uživatelů. Proti držitelům těchto bytů probíhaly různé akce, například T-43 či akce B, v nichž šlo o vystěhování nežádoucích osob z daného bytu. Tento proces byl

---

¹ Vedlo to mimo jiné i k tomu, že dnes žije na středoevropských sídlišťích poměrově mnohem více lidí než v panelových domech v západoevropských státech. (Zadražilová, 2013, s. 20)

realizován v letech 1952 až 1953 a týkal se tisíců osob. Prostory jejich bytů poté byly poskytnuty například mateřským školám nebo funkcionářům KSČ a příslušníkům armády pro trvalý pobyt. Podobné akce proti majitelům tzv. nadměrných bytů² probíhaly i v následujícím desetiletí. Tyto byty bylo možné rozdělit na menší pro další nájemníky, případně nájemníka daného bytu přesunout do bytu menšího. Kampaň se vedle zejména proti osamělým penzistům či párům důchodců žijících ve větším bytě, zpravidla v Praze. (Knapík – Franc, 2011, s. 112, 166, 582)

Po roce 1948 se tedy začala řešit otázka hromadné bytové výstavby, kterou umožňovala centralizovaná organizace v rukou státu, zavedená typizace stavební výroby a používání prefabrikovaných panelů. (Zadražilová, 2013, s. 60) Zpočátku se stavělo zejména v průmyslových oblastech, mj. v Ostravě a okolních městech. Špatná bytová situace ale byla především v hlavním městě. (Knapík – Franc, 2011, s. 165)

Po komunistickém převzetí vlády došlo ke znárodnění stavebního průmyslu. Vznikly sdružené Československé stavební závody, které byly nakonec roku 1951 zrušeny a jejich podniky převedeny pod ministerstvo stavebnictví. Součástí závodů bylo projekční oddělení Stavoprojekt, kde působili architekti a architektoničtí výzkumníci. V roce 1954 byla ustavena nová ústřední správa Stavoprojekt, který od tohoto roku nově spadal pod ministerstvo místního hospodářství. Roku 1956 vznikl zastřešující orgán Ústřední správa pro bytovou a občanskou výstavbu. (Zarecor, 2015, s. 106-107, 175, 368, 370, 372) V rámci reorganizace v roce 1958 byly jí podřízené Státní ústavy pro bytovou a občanskou výstavbu nově podřízeny krajským národním výborům pod názvem Krajské projektové ústavy a v této podobě zůstalo řízení hromadné bytové výstavby až do sametové revoluce.

Pokusem o vytyčení konečného cíle hromadné výstavby v Československu se stal XI. sjezd KSČ v roce 1958, který si dal vyřešení bytového problému za závazek. Podle závěrů sjezdu se do roku 1970 mělo postavit 1,2 milionu bytů, což se nakonec splnit nepodařilo. (Zadražilová, 2013, s. 64, 82, 90)

V první polovině šedesátých let byla navíc zavedena kategorizace bytů podle různých parametrů jako například vybavenosti sociálním zařízením nebo způsobem vytápění, podle čehož se stanovila výše nájemného daného bytu. (Knapík – Franc, 2011, s. 166)

---

² Termín použit v zákoně č. 138/1948 Sb., o hospodaření s byty. Za tzv. nadměrný byt byl označen ten, který nesplňoval daný poměr mezi výměrou bytové jednotky a počtem jejích obyvatel, kteří museli platit zvláštní poplatek k nájemnému. (Knapík – Franc, 2011, s. 582)

Výstavba financovaná státem a průmyslovými podniky se záhy ukázala být nedostatečná. (Zadražilová, 2013, s. 64, 82, 90, 98) Jako řešení se nabízela individuální výstavba rodinných domů, její iniciátoři se však potýkali s nedostatkem stavebního materiálu na trhu. (Knapík – Franc, 2011, s. 166)

Nezbytnou se tedy stala finanční zainteresovanost občanů na výstavbě bytů, proto se začala významně rozvíjet družstevní bytová výstavba. Družstevní výstavbu realizovala stavební bytová družstva, která byla zároveň vlastníky bytových domů. (Poláková et al., 2006, s. 254-256) Tento koncept posvětil zákon č. 27/1959 Sb., o družstevní bytové výstavbě, podle něhož *„podstatné zvýšení rozvoje bytové výstavby předpokládá, aby byly v nejširší míře uvolněny finanční a materiálové zdroje a pracovní síly a aby do výstavby bytů byly zapojeny nejširší masy pracujících“*. (Zákony pro lidi, 2010-2020)

Člen družstva, resp. nájemník, družstvu předem odevzdal svůj finanční podíl a úvěr na byt poté splácel v rámci svého měsíčního nájmu. Přednost v získání bytu měly chudší rodiny a rodiny s větším počtem potomků, v roce 1964 se navíc zavedly pořadníky na byty. (Zadražilová, 2013, s. 98, 100) Na družstevní byt se v roce 1967 čekalo v průměru devět let. (Knapík – Franc, 2011, s. 166)

Výstavba družstevních bytů byla tedy financovaná jednak z členských podílů družstevníků, jednak ze státních příspěvků a také z účelového investičního úvěru státní banky. Od konce sedmdesátých let si mohli zaměstnanci na členský podíl vzít půjčku, která mohla být částečně prominuta, pokud se pracovník zavázal v podniku zůstat nejméně deset let. Údržba družstevních bytů byla financována založenými fondy oprav a údržby, podíleli se na ní ale také svépomocí samotní členové družstva. (Poláková et al., 2006, s. 265, 258, pozn. 45) Tento systém umožňoval rychlejší výstavbu a díky fondům lepší systém udržování domů, rizikem ale bylo například podplácení za účelem získání bytu. (Knapík – Franc, 2011, s. 166-167) Fungování družstev kontroloval stát prostřednictvím jednotlivých národních výborů, v roce 1964 k tomuto účelu přibyla Ústřední rada družstev. Družstevní typ výstavby postupem času začal převládat, což vyústilo ve vznik Českého svazu bytových družstev roce 1969.

Společně s rozvojem bytové výstavby se začal Výzkumný ústav výstavby a architektury obracet na projekty pro typizovaného obyvatele s cílem přizpůsobit se jeho potřebám. V šedesátých letech se při navrhování sídlišť proto začalo více dbát i na další aspekty bydlení jako možnosti kulturního vyžití, pracovní příležitosti v místě bydliště, služby nebo rekreaci, ačkoli všechny požadavky se na konkrétním sídlišti podařilo naplnit spíše výjimečně. (Zadražilová, 2013, s.

90-92, 98, 100) Do začátku šedesátých let se obyvatelé bytů potýkali s přelidněností. U novomanželů, kteří byt získali, se často nepočítalo s narozením potomka. Mladá rodina se proto často tísnila ve dvoupokojových bytech, kvůli čemuž režim přistoupil ke zvýšení průměrné plošné výměry nových bytů. (Knapík – Franc, 2011, s. 167) V sedmdesátých letech se průměrná výměra nových bytů nadále zvětšovala a souběžně rostl i počet místností v bytech.

Celkově bylo na území Československa v letech 1960 až 1989 dokončeno zhruba 1,9 milionu bytů, přičemž nejvíce jich bylo dokončeno ve druhé polovině let sedmdesátých, poté výstavba zaznamenala značné zpomalení. (Poláková et al., 2006, s. 254, 260)

4.1. Vývoj panelové výstavby v Československu

Za pomyslnou „první vlaštovku“ komunistické architektury, která do jisté míry předznamenala budoucnost panelové výstavby v Československu, lze považovat kolektivní dům v Litvínově dokončený v roce 1958. Architekti Václav Hlinský a Evžen Linhart se při jeho projektování nechali inspirovat domem Unité d'habitation architekta Le Corbusiera, který se nachází ve francouzském městě Marseille. Stravování v tomto domě bylo obstaráno ve společných prostorech, dům určený pro samostatně žijící i pro rodiny navíc nabízel různé služby, a de facto tak uspokojoval veškeré denní potřeby svých obyvatel. Projekt, který se ukázal být příliš výstředním, značně přesáhl rozpočet a ve výsledku sklídl ze strany ministerstva stavebnictví víceméně negativní ohlasy.

Experimentálnímu litvínovskému „Koldomu“ ale předcházel pilotní poválečný projekt, jenž měl posloužit coby vzor pro budoucí výstavbu. V roce 1946 vznikl program Vzorných sídlišť vedený Technickou veřejnou správou, resp. ministerstvem techniky. Tato sídliště byla umístěna do Mostu, Kladna a Ostravy. Z hlediska stylu šlo o jednoduché a účelné domy bez dekorativních prvků. Program však nakonec skončil neúspěchem, z důvodu pozdější změny urbanistických plánů byla dokončena pouze menší část plánovaných domů.

Po nepříliš zdařilém projektu obrátili českoslovenští architekti pozornost ke konceptu standardizace a typizace, který vznikl ve třicátých letech 20. století. (Zarecor, 2015, 64-65, 68, 80-81, 84-85, 91, 92-94, 98, 134) Vycházeli z tehdejší avantgardy a děl jejího vrcholného představitele, zmíněného architekta Le Corbusiera. (Knapík – Franc, 2011, s. 820-821) Výsledkem tohoto obratu byla řada T z roku 1950, která zahrnovala šest typů bytů, k nimž roku 1951 přibýly další dva typy. Zděné bytové domy T se vyznačovaly jednoduchostí a nezdobností. Všechny bytové jednotky měly sociální zařízení, ústřední vytápění, okna z obou

stran, vlastní sklepní kóji a společné prádelny a sušárny. Nové typy domů zvýšily obyvatelům životní úroveň, a to zejména v průmyslových oblastech. (Zarecor, 2015, s. 134, 145, 149)

Pojem sídliště se dříve používal zejména ve smyslu zaniklých osad v době pravěku, v dnešním pojetí jde o obytné soubory převážně panelových domů, které tvoří de facto samostatné čtvrtě především na periferii větších měst. Podle charakteru a použitých stavebních prvků rozlišují autoři Knapík a Franc (2011) na území Československa sídliště z doby stalinismu, která jsou převážně zděná, panelová sídliště s „*koncepcí urbanistických celků*“ realizovaná od poloviny 50. let do konce 60. let a gigantická sídliště z následujících dvou desetiletí. (Knapík – Franc, 2011, s. 820)

Jinou periodizaci výstavby československých sídlišť nabízí autoři dvou svazků publikace Paneláci (2016-2017), kteří rozlišují celkem šest fází, které rozeberu níže. Při jejich stanovení vycházeli zejména z podobností mezi jednotlivými sídlišti v rámci dané etapy, na které měla vliv socioekonomická situace státu, tehdejší události, technologický vývoj a v neposlední řadě také dobový převažující architektonický a urbanistický styl, který se v průběhu dekad výrazně měnil.

Dřevní fáze zahrnuje poválečná sídliště navržená během tzv. dvouletky v letech 1947 až 1948, která byla dokončována často až v padesátých letech. Autoři při jejich projektování vycházeli z meziválečného funkcionalismu. Typicky jde o nízkopodlažní domy v řádkové zástavbě s jednotnou výškou. Tyto zděné domy už ale mají typizovaná okna a dveře. Příkladem může být sídliště Solidarita v pražských Strašnicích nebo sídliště Labská Kotlina I v Hradci Králové.

Fáze socialistického realismu se datuje po roce 1950. Tehdejší výstavbu značně ovlivnil sovětský sloh charakteristický těžkými monumentálními stavbami, pro který se vžilo označení *sorela*. Tzv. *sorelové* domy jsou zpravidla zděné a používají více prefabrikovaných prvků, například na stropech nebo na schodištích. Často bývají sdružené do polouzavřených či zcela uzavřených bloků. Fasády mívají dekorované sgrafity, výjevy s lidovými motivy či historizující prvky. Tato sídliště najdeme například v Ostravě-Porubě, Šumperku-Havířově nebo na sídlišti Nový Ostrov v Ostrově.

Pionýrská fáze se vyznačuje postupným zaváděním panelové technologie. Tato sídliště z období od konce 50. do poloviny 60. let jsou průkopnické ve vývoji prefabrikované výstavby, začal se na nich užívat systém celomontovaných panelových domů. Jde o více rozvolněnou zástavbu, která už odstranila historizující prvky, naopak směřovala k uniformnímu vzhledu a postupně více používala probarvování panelů. Zároveň se začala více uplatňovat komplexní

bytová výstavba včetně občanské vybavenosti a zapojení umění do veřejného prostoru. Do této fáze se časově řadí vznik experimentálního sídliště Invalidovna, které výrazně ovlivnil tzv. bruselský styl zpopularizovaný výstavou Expo 58. Typickým tzv. pionýrským sídlištěm jsou dále Petřiny, kde byla poprvé užitá celopanelová konstrukční soustava G57, či sídliště Malešice v Praze.

Fáze krásných neboli humanistických sídlišť nastoupila ve druhé polovině 60. let. V souvislosti s politickým uvolňováním si architekti mohli dovolit svobodnější tvorbu. Podle autorů publikací v tomto období vznikají architektonicky pravděpodobně nejkvalitnější česká sídliště. Architektům se na nich podařilo realizovat velkorysé prostory mezi jednotlivými domy vyplněné zelení, častá je i pěší zóna napříč sídlištěm, které ve středu není průjezdné autem. Domy jsou často sdružovány do polouzavřených celků. Díky zmíněnému příznivému politickému ovzduší se dařilo prosazovat osobitější a variabilnější řešení domů, díky čemuž dostává sídliště heterogenní podobu. Pozoruhodně bývají řešeny také objekty občanské vybavenosti. Stavby byly nezhledka inspirovány dobovou západní architekturou. Za příklad lze uvést pražské sídliště Ďáblice, které podrobněji rozebere kapitola 5, nebo sídliště Lesná v Brně.

Technokratická fáze je typická pro sedmdesátá léta. Vzhledem k ukončení krátkého reformního období se začal klást důraz na větší kontrolu umělecké tvorby včetně architektonické. Přečozím inspiracím západními vzory se naopak dostalo kritiky. V souvislosti s dobovou bytovou a sociální politikou, kterými se zabývají kapitoly 1 a 4, nastal tlak na zvýšenou intenzitu výstavby. I z tohoto důvodu začaly vznikat izolované celky na zelené louce často bez souběžně dokončené občanské vybavenosti a dopravní infrastruktury. Příznačný je monotónní vzhled sídlišť s chybějícími úpravami prostor mezi domy a nedostatečnou zelení. Kvantita byla preferována před kvalitou a ekonomizace zvítězila nad estetikou. Patrně nejikoničtějším tzv. technokratickým sídlištěm je Jižní Město v Praze.

Jako poslední autoři rozlišují **fázi pozdních krásných neboli postmoderních sídlišť**, jež se časově částečně prolíná s předchozí technokratickou fází – zařazují do ní sídliště vzniklá od konce 70. let až na počátku 90. let. De facto jde o ozvěnu stylu tzv. krásných sídlišť, kterou nelze přesně charakterizovat. Podoba každého sídliště z této fáze je individuální a rozdílná. Tzv. postmoderní sídliště se vyznačují vysokou architektonickou i urbanistickou kvalitou, která si nezádala s technokratickým tlakem. Jmenovat můžeme mj. Jihozápadní Město a Nový Barrandov v Praze nebo Jižní Svahy ve Zlíně. (Skřivánková – Švácha – Novotná – Jirkalová, 2016, s. 13, 21, 23, 25, 27, 29, 31, 33)

5. Sídliště Ďáblice

V této kapitole se budu širěji zabývat pražským sídlištěm Ďáblice, které je předmětem analytické části diplomové práce. Nejprve stručně předestřu jeho historii a charakteristiku, poté přejdu k jednotlivým aspektům tohoto obytného souboru.

O zastavění volných ploch na severním okraji hlavního města se začalo uvažovat už koncem padesátých let 20. století, kdy vznikl projekt Severního Města, jenž kromě budoucích Ďáblic zahrnoval i Kobylisy, Prosek nebo Bohnice. Finální urbanistické řešení sídliště Ďáblice pochází z roku 1966 a tento návrh pouze s malými rozdíly odpovídá následné realizaci. Hlavní architekt Viktor Tuček byl k projektu přizván v roce 1967 a s výstavbou se začalo v roce 1968. Obytné domy byly dokončeny v roce 1975, veškeré objekty občanské vybavenosti o tři roky později. V roce 1977 zde bylo otevřeno kino a v roce 1983 přibyl kulturní dům.

Přestože bylo sídliště dokončeno až během tzv. normalizace, jeho projekt vznikl ještě v době politického uvolňování v šedesátých letech, díky čemuž se vymykal tehdejšímu architektonickému proudu. (Jelínková et al., 2019, s. 9, 17, 31, 34, 104-105) Dle periodizace autorů publikace *Paneláci* (2016) tedy patří do krásné neboli humanistické fáze výstavby. Architekt Tuček na sídlišti prosadil na svou dobu neobvyklá řešení konstrukce či dispozic bytů. (Skřivánková – Švácha – Novotná – Jirkalová, 2016, s. 29, 305) Na rozdíl od typických domů technokratické fáze jsou veškeré domy na sídlišti architektonicky svébytné a nesou atypické prvky – jmenovat můžeme například výraznou členitost fasád, skryté strojovny výtahů v nejvyšších patrech, pochozí střešní terasy deskových a věžových domů či nebytová přízemí neboli tzv. partery a také průchody u deskových domů. Na svou dobu je výjimečná i bohatá zeleň mezi domy nebo množství výtvarných děl převážně umístěných v interiérech domů. Podle Karla Veselého (2019) vyšší kvalitu sídliště umožnil rovněž „*tlak nomenklaturního vedení na zlepšení kvality výstavby a v neposlední řadě především pozoruhodný tým projektantů*“. (Jelínková et al., 2019, s. 64, 93)

Podle sociologického výzkumu pod vedením Jiřího Musila z roku 1985 zaměřeného na život na sídlištích, který byl proveden z velké části právě na sídlišti Ďáblice, představovala jistý problém jeho poloha. Výsledky výzkumu ukázaly, že převážná většina obyvatel sídliště Ďáblice, pokud nebyla zaměstnána v místě bydliště, dojížděla do práce déle než půl hodiny. Vzdálenost od centra města však kompenzovala relativně dobrá vybavenost sídliště popsaná níže. (Musil, 1985, s. 156-157, 160)

Při **výstavbě** byla využita převážně technologie T 08 B. Převažují zde polouzavřené bloky domů s volným prostorem uprostřed, které jsou vyšší oproti nízkým objektům občanské vybavenosti. Na sídlišti se nacházejí vysokopodlažní deskové a věžové domy (některé s nezvyklou kaskádovou podnoží) a nižší bodové i terasovitý dům s přidruženým pavlačovým pavilonem. Většina domů má schodišťovou dispozici určenou pro rodinné bydlení, menší část má chodbovou dispozici hotelového typu zamýšlenou naopak pro bydlení jednotlivců či párů bez dětí. (Jelínková et al., 2019, s. 50-52)

Podle sociologického výzkumu obyvatelé oceňovali „*útulnost, přívětivost, osobitost a výraznost*“ souboru. Spíše pozitivní vztah k sídlišti byl dle slov Musila dán tím, že lidé byli rádi, že byt získali, a tak vůči němu byli méně kritičtí. (Musil, 1985, s. 123-124)

Byty na sídlišti Ďáblice byly na svou dobu vyššího standardu, který se vyznačoval například vestavěnou spíží a šatními skříněmi, zděným bytovým jádrem s „*keramickými obklady místo běžně užívaných umakartových jader*“, hlubšími lodžiemi, přidělenými komorami k bytu nebo dálkovým vytápěním fungujícím již od dokončení domů. V tehdejších interiérech bytů se mírně projevil ustupující bruselský styl a začaly se více prosazovat brutalistní tendence, které charakterizuje těžký nábytek s jednotným použitím materiálů. (Jelínková et al., 2019, s. 84, 87)

Podle zmíněného sociologického výzkumu obyvatelé sídliště Ďáblice kladně hodnotili zejména zavedené ústřední topení, možnosti uskladnění potravin ve spíži, dobré oslunění bytu a možnosti větrání místností. Potýkali se ale s problémy, mimo jiné s přetápěním pokojů a s tím spojeným příliš suchým vzduchem v bytech, špatným těsněním oken či hlukem z vnitřních prostor domu, například ze sousedních bytů či technických zařízení, kvůli čemuž pociťovali narušení svého soukromí. V nejvyšších patrech byl navíc problém s častým prochlazením bytů. (Musil, 1985, s. 52, 56, 84-86, 93-95, 97)

Z **objektů občanské vybavenosti** se nejprve začalo s výstavbou základních a mateřských škol, souběžně s domy byly vybudovány chodníky. Zároveň s výstavbou domů byly budované obchody a domy se službami, které postupně vytvořily nákupní ulice a náměstí, v jehož středu byl postaven obchodní dům. Jako poslední přišlo na řadu kino a kulturní dům. Zeleň, kterou níže rozeberu, byla realizována až po dokončení domů.

Na sídlišti bylo pro děti předškolního věku zbudováno celkem sedm mateřských škol, přičemž každá z nich má kapacitu 60 dětí, a čtyři jesle pro celkem 300 dětí. Architektonicky zajímavá je jedna budova MŠ realizovaná podle finského projektu. Pro starší děti vznikly na sídlišti čtyři základní školy. Dvě z nich mají celkovou kapacitu 72 tříd a rozměrnou jídelnu, tělocvičnu a

venkovní sportovní areál, zbylé dvě menší zahrnují celkem 36 tříd a jejich přidružené budovy jsou velikostně skromnější. Pro volnočasové účely na sídlišti postupně vyrostlo množství hřišť, pískovišť a mlhovišť, trojice kluboven ve dvorech polouzavřených celků domů či venkovní koupaliště. Asfaltová rekreační hřiště v zimě sloužila coby kluziště. Nad památníkem protifašistického odboje, Kobyliskou střelnicí, měla vzniknout lidová škola umění, jež nakonec realizovaná nebyla.

Nákupní středisko v centru sídliště bylo projektováno v letech 1970 až 1973. V přízemí obchodního domu Ládví se nacházela samoobsluha, v patře byly umístěny prodejny s různým zaměřením. Ke středisku bylo přidruženo několik menších obchodních pavilonů, které zahrnovaly cukrárnu, lahůdkářství, řeznictví, květinářství, drogerii, fotoateliér, čistírnu, kadeřnictví, lékárnou, poštu nebo spořitelnu. Na sídlišti byly také čtyři prodejny Včela, kde byly samoobsluhy s přidruženými specializovanými prodejny včetně restaurací či vináren.

Jako poslední přišla na řadu výstavba kulturních zařízení. V listopadu 1977 bylo otevřeno kino Moskva, které mělo původně kapacitu 500 diváků, později v něm přibyl malý klubový sál pro 62 osob. Kulturní dům Ládví byl projektován už v roce 1971, dokončen byl ale až v roce 1983. Nacházela se v něm knihovna, restaurace, víceúčelový sál, klubovny, přednáškový sál, kanceláře, později se zde otevřela i kavárna, vinárna a pivnice. (Jelínková et al., 2019, s. 102, 104-105, 108, 110-113, 116-117)

S vybaveností kulturními a stravovacími zařízeními a prodejny průmyslového zboží byli obyvatelé sídliště podle výzkumu Jiřího Musila spíše spokojeni. Za nedostatečný naopak považovali výskyt tělovýchovných zařízení, byť byl vyšší než ve starších čtvrtích. Podle výsledků chyběly např. bazény, tenisová či fotbalová hřiště. Tělocvičny a školní hřiště do průzkumu zahrnuté nebyly, těch bylo naopak dostatek. Za účelem sportu a relaxace začaly v okolí sídlišť vznikat tzv. areály zdraví. Vystavěny byly zpravidla mimo obytné zóny, navštěvovány proto byly zejména o víkendech. (Musil, 1985, s. 134, 136-137, 139)

Na okraji sídliště v období tzv. normalizace vyrostlo rovněž zdravotní středisko a domov důchodců s kapacitou 170 osob. Na sídlišti Ďáblice na rozdíl od jiných souborů v Severním Městě, například sídliště Prosek, chyběl kostel.

Zeleň na sídlišti zahrnovala jednak Ďáblický háj, který obklopuje severní stranu obytného souboru, jednak parky. Koncepce zelených ploch byla zahrnuta do návrhu sídliště od samého počátku projektu. Doporučený rozsah činil 10 až 17 m² pro jednoho obyvatele sídliště. Byl zde vybudován centrální park zasahující prakticky celé území Ďáblic, před domem navíc často

vznikaly „předzahrádky“ s okrasnou flórou. Dřeviny byly vysázeny v letech 1972 až 1978, některé stromy ale byly umístěny nahodile, kvůli čemuž stínily byty v nižších patrech domů. Při výsadbě zeleně nezřídka pomáhali samotní obyvatelé sídliště v rámci dobrovolných brigád.

Poměrně jedinečná je na sídlišti Ďáblice vybudovaná síť kolektorů s délkou více než pěti kilometrů. Vybudování podzemní chodby s vedením inženýrských sítí podle autorů publikace zabránilo nepříjemným opravám komunikací a narušování zeleně na sídlišti. (Jelínková et al., 2019, s. 120-121, 130, 134, 140, 144)

II PRAKTICKÁ ČÁST

6. Metodologie

Cílem diplomové práce je předestřít mediální zobrazení života na pražském sídlišti Ďáblice v tištěných a audiovizuálních médiích v období tzv. normalizace. K analýze jsem si za výzkumný vzorek zvolila trojici tištěných periodik, konkrétně deník *Rudé právo*, deník *Lidová demokracie* a týdeník *Mladý svět*, a z oblasti audiovizuálních médií relevantní dokumentární a publicistické pořady *Československé televize*.

V případě zmíněných tištěných médií jsem data čerpala z digitální knihovny Kramerius Národní knihovny ČR, kde jsem při vyhledávání relevantních materiálů použila klíčová slova „Ďáblice“ a „sídliště“ (obojí s různým skloňováním slov). Vybrané tituly byly zvoleny s ohledem na jistou míru odlišnosti mezi stranickým *Rudým právem* a spíše nezávislým *Mladým světem* a *Lidovou demokracií*. V digitální knihovně byly však nedostupné ročníky 1972 až 1975, 1977, 1978, 1984, 1985, 1987 a 1989 titulu *Lidová demokracie*. Relevantní pořady z *Československé televize* jsem čerpala z archivu České televize na Kavčích horách v Praze za užití stejného postupu, tedy vyhledávání příspěvků pomocí totožných klíčových slov. *Československá televize* byla zvolena z důvodu zamýšlené komparace mediálního obrazu v tištěném a audiovizuálním médiu.

V analytické části jsem se rozhodla použít kvalitativní obsahovou analýzu za užití historicko-srovnávací metody, kterou vzhledem k tématu práce považuji za nejvhodnější. Tato metoda se podle Sedlákové (2014) sice primárně řadí do oboru historie, využít se však dá i v jiných vědních oblastech včetně mediálních studií. Pro práce využívající tuto metodu je příznačné zkoumání historických písemných pramenů, konkrétně literárních neboli narativních pramenů, mezi něž patří kromě jiných také dobová publicistika. Před samotnou analýzou je nutné syntetizovat dosavadní poznatky o tématu a nalézt a shromáždit veškeré dostupné prameny, v mém případě texty ze zvolených dobových médií, které se vztahují k problematice. Následně výzkumník přistoupí k jejich kritické analýze. Materiály je třeba podrobit standardní historické kritice, protože bývají zejména v období totalitních režimů zatíženy ideologickým působením dobové propagandy. Proto je nutné konfrontovat takto získané informace s poznatky v odborné literatuře. V mediálních studiích se historicko-srovnávací metoda využívá pro analýzu textů z dostupných archivů a tištěných pramenů, tato analýza se proto věnuje zejména událostem z

novodobé historie. Výzkumník by si při užití této metody měl být vědom toho, že dobové prameny mohou nezřídka obsahovat různé nepřesnosti. Pokud navíc zkoumá materiály z nedemokratického období, může zjistit také záměrné, nikoli pouze nevědomé nepřesnosti či například zcela opomenuté údaje, proto by měl pracovat se zmíněnými sekundárními zdroji za účelem konfrontace informací. Metoda nespočívá v pouhém porovnávání rozdílů, což by naznačovalo její pojmenování, ale také v hledání shody mezi zkoumanými entitami. Nutné je tedy zohlednit odlišné i společné rysy objektů.

Při užití historicko-srovnávací metody jsem si zvolila synchronní přístup analýzy, pro který je charakteristické, že se výzkumník zaobírá několika objekty zkoumání (v případě této práce jde o dva deníky, jeden týdeník a vybrané televizní pořady) ve stejném časovém období, v mé práci jde o sedmdesátá a osmdesátá léta 20. století. (Sedláková, 2014, s. 386–390)

V práci dále použiji metodu orální historie, kterou aplikuji na rozhovory s třemi pamětníky, kteří na sídlišti Ďáblice žili od první poloviny sedmdesátých let a zažili období jeho zrodu buď v dospělém, či dětském věku.

Podle definice Vaňka et al. (2007) představuje orální historie „*obraz (lidské) minulosti popsany vlastními slovy*“. (Vaněk – Mücke – Pelikánová, 2007, s. 11) Poznatky při užití této metody výzkumník získá z ústního vyjádření lidí, kteří se zúčastnili nebo byli svědky konkrétní historické události a kteří svými vzpomínkami mohou doplnit výzkumníkovy poznatky o daném fenoménu. Jde o kvalitativní metodu, která na rozdíl od jiných metod, například těch, které zpracovávají politické dějiny, prosazuje tzv. bezdějinné jedince a jež se zaměřuje na tzv. malé dějiny (mikrohistorii) či na výzkum každodennosti. Orální historie přináší veskrze individuální zkušenosti a názory, takto získané poznatky tudíž nelze generalizovat. Obsah rozhovorů, které výzkumník vede s pamětníky, může být ovlivněn časovým odstupem od daných událostí a zároveň je odvislý od charakteru respondenta, poznatky jsou tedy ryze subjektivní. Osoby, s nimiž výzkumník vede rozhovory, si zvolí na základě jejich osobního vztahu ke zkoumanému tématu. Nejde tedy o náhodný výběr respondentů.

Při aplikaci metody orální historie využiji chronologický způsob rozhovoru s prostorem pro případné doplňující otázky. Při interview je kromě zohlednění postojů a prožitků respondenta nutné také nenechat dotazovaného odchýlit se od zkoumaného tématu. Doplňujícími dotazy by se tazatel měl snažit o zpřesnění poznatků a odhalení osobní perspektivy respondenta na danou událost, proto by do interview výzkumník neměl vnášet vlastní soudy a nápady. Případné otázky by měly být jasně formulované, vhodnější je použít otevřené, na které nelze odpovědět

ano či ne. Tazatel s dotazovaným by si při rozhovoru měli být vzájemně partnery. (Vaněk – Mücke – Pelikánová, 2007, s. 11, 16, 20-21, 75-76, 78, 88-90, 102-103)

Zkoumaným obdobím je časový úsek ohraničený rokem 1970 a 1989. Počátek sledovaného období souvisí s počátkem výstavby sídliště, která byla dokončena roku 1975, a počínajícím životem na něm. Cílem je předložit mediální obraz v období tzv. normalizace, závěrem sledovaného období je proto revoluční rok 1989.

Hlavní výzkumná otázka zní: Jak bylo pražské sídliště Ďáblice zobrazováno ve vybraných československých médiích v období tzv. normalizace?

K této ústřední otázce jsem formulovala několik níže uvedených vedlejších výzkumných otázek, na něž se pokusím odpovědět v závěrečné části práce.

1. Jak se lišil a v čem se naopak shodoval obraz sídliště ve vybraných tištěných a audiovizuálních médiích ve sledovaném období?
2. Existují rozdíly mezi informacemi předkládanými v dobových médiích a poznatky ze současných zdrojů?
3. Na jaká témata spojená s výstavbou sídliště a životem jeho obyvatel kladla zkoumaná média důraz a která naopak upozad'ovala? Proměňoval se akcent témat v čase? V souvislosti s touto doplňující otázkou připojím tabulku s četností témat napříč jednotlivými médii.

K nastíněným výzkumným otázkám jsem si dále stanovila několik doplňujících hypotéz, které vycházejí z poznatků uvedených v teoretické části práce. Na konci analytické části budou tyto hypotézy buďto potvrzeny, nebo vyvráceny.

1. Předpokládá se, že o sídlišti Ďáblice, které bylo dostavěno v prvních letech tzv. normalizace, s velkou pravděpodobností nevycházely v dobových médiích kritické články.
2. Předpokládá se, že tehdejší politické vedení Československa využilo články v oficiálních médiích o dokončování sídliště a započatém životě na něm k propagandě svých úspěchů.

3. Předpokládá se, že oslovení pamětníci zaujmou v pohledu na sídlištní život v počátcích tzv. normalizace kritičtější postoj nežli dobová média.
4. Předpokládá se, že obraz sídliště v deníku *Rudé právo* a pořadech *Československé televize* bude s velkou pravděpodobností pozitivnější než jeho obraz v deníku *Lidová demokracie* a týdeníku *Mladý svět*.

Výzkumný materiál bude v následující části roztržíděn podle témat a jednotlivých médií. Odděleně se budu věnovat tištěným a audiovizuálním médiím, přičemž vybrané pořady *Československé televize* budu řadit do společných podkapitol jako celek.

7. Mediální obraz sídliště Ďáblice

První tematickou kategorií v analýze je samotná výstavba sídliště. V následujících podkapitolách přikročím ke kategoriím týkajícím se inženýrských sítí, respektive dodávkám vody, elektřiny, plynu či tepla, dopravní infrastruktury, objektů občanské vybavenosti, tedy škol, obchodů, kulturních nebo sportovních zařízení, veřejné zeleně, problémům či poruchám, chvály sídliště spojené i s návštěvou domácích či zahraničních politiků a v neposlední řadě obecnější reflexi sídliště s odstupem doby.

7.1. Výstavba sídliště

Příspěvkům o budování sídliště Ďáblice předcházely v *Rudém právu* články zaměřené na plány výstavby v hlavním městě. Na začátku 70. let dominuje aspekt stále chybějících bytů a hledá se viník problematické situace, za kterého se v periodiku označují zejména stavbaři.

V besedě s vedoucími pracovních podniků uveřejněné 26. března 1970 ředitel Montovaných staveb uznává nesplnění ročního plánu počtu dokončených bytů zapříčiněné různými nepředvídatelnými překážkami. Čtenáře ujišťuje o zrychlené výstavbě v prvním kvartálu, která napraví chyby z předešlého roku. Ostatní diskutující se víceméně shodují na tom, že problémy způsobuje špatná komunikace mezi podniky a dodavateli i špatná organizace prací. Potíž se týká především hlavního města, „*pražská bytová výstavba umírá*“, píše se v deníku. (1, 1970, s. 1, 3)

O nedostatku počtu odevzdaných bytů se hovořilo na tiskové besedě ministra stavebnictví 19. října téhož roku. Situace se však podle autora článku zlepšuje a nové byty jsou k dispozici hlavně v Severním Městě, mj. v Ďáblicích. Sídlíště čelí problémům s dodávkami tepla, které prý „*nezávisí na stavbařích*“, ministr je ale slibuje vyřešit do konce listopadu. Opět je uvedena špatná organizace práce, za níž jsou podle článku zodpovědní stavbyvedoucí. Ti mají také správně motivovat své zaměstnance k lepším výkonům – na ostatní podniky redaktor apeluje, aby se stavbaři kooperovali. (6, 1970, s. 1)

Výrazy „*manko*“ či „*hlemýžďí tempo*“ zdůrazňuje nesplnění plánu článek ze začátku roku 1971. Předání nových bytů označuje autor za nutný závazek, který leží nejenom na stavebních podnicích, ale také na svépomocných bytových družstvech nebo individuální výstavbě. Kapacity určené na bytovou výstavbu se ve zmíněném roce přesouvají na sídliště Ďáblice. (7,

1971, s. 1) Soubor Severního Města zahrnující i toto sídliště by měl být podle jiného článku hotový do roku 1975. (5, 1970, s. 1)

Príznivěji laděné zprávy se začínají objevovat právě v roce 1971. Fotografie hrubé stavby jednoho z bytových domů s neupraveným okolním terénem deník zveřejnil 16. března. Autor popisku použije v souvislosti s Ďáblicemi synekdochu navozující pozitivní konotaci, že „sídliště [...] již brzy přijme nové obyvatele“. (10, 1971, s. 1)

Postup prací na stavbě sídliště Ďáblice popisuje článek z léta téhož roku. Upozorňuje na tamní prvenství v použití kolektorů, které podle autora umožňují komplexní vedení inženýrských sítí. Články věnující se tomuto prvku jsou rozebrány v kapitole 7.2. Kolektory mají ve výstavbě přednost a až poté stavbaři přistupují k práci na bytových objektech. Staví se i nejmenované objekty občanské vybavenosti, které by měly být dokončeny v témže roce. Poprvé zazní zmínka také o ekonomické náročnosti výstavby sídliště, kvůli níž muselo dojít k určitým úpravám projektů, což výstavbu poněkud zbrzdí. Cena zhotovení bytové jednotky v Ďáblicích údajně neodpovídá dobové normě. (12, 1971, s. 1-2) Finanční nákladnost bytů se podle článku z počátku roku 1972 stává „problémem číslo jedna“. Autorka srovnává ceny nových bytů mj. v Severním Městě a uvádí, že byt na sídlišti v Ďáblicích je v průměru o čtyřicet tisíc korun dražší než na sousedním Proseku. Vyšší kvalita staveb by se podle něj neměla automaticky odrážet na ceně. Redaktorka stavbaře vyzývá k hledání cest k vyšší ekonomičnosti staveb a zrychlení prací. O lepším vybavení bytů, které je zkrátka dražší, hovořila s výrobním náměstkem Montovaných staveb: „Všechna ta zlepšení přece do nového domu patří. A tak rozhodně není řešením ani to, že investor chce vyšší ceny bytů snížit tím, že podobnou vybavenost domů již neobjedná.“ (19, 1972, s. 3) Odlišný přístup zaujímá autor jiného článku. Ďáblice naopak uvádí jako příklad úspornosti, která přitom neznamená úpadek jakosti předávaných bytů. Nové d'áblické byty prý zahrnují kvalitní, a přitom nenákladný vestavěný nábytek. (15, 1971, s. 5)

Potíže s náhlými změnami prací či v projektech, které narušují postup výstavby sídliště, pokračovaly podle článku z jara roku 1972 i nadále. V Ďáblicích jsou kvůli tomu stavbaři nuceni stavět souběžně bytové domy a inženýrské sítě, o nichž se ve výše zmíněném článku tvrdilo, že budou hotové jako první. (21, 1972, s. 3) Nastaly navíc potíže s nepřipraveností stavenišť, kterou pocítili dělníci podle článku z léta téhož roku. Práci jim dále ztěžuje pozdní dodávání materiálů. Redaktor se vydal na stavbu d'áblického domu A10 (Famfulíkova ulice), v němž převažovaly družstevní byty, „což znamená ještě větší nároky na kvalitu, než když stavbu přebírá bytový podnik“. Přesto jsou prý družstevníci ochotní nezištně pomáhat. „Průběh

prací místo plynulého proudu připomíná řeku plnou skal a vírů,“ líčí autor téměř poeticky. Stavbaře navzdory komplikacím autor článku vyzdvihuje jako příkladné v rychlosti práce: *„Den ze dne dostává ‚desítka‘ výraznější tvář, co nevidět už zmizí jeřáby a začnou úpravy okolního terénu.*“ Článek doplňuje trojice fotografií zachycující soustředící se, ničím nerušené dělníky na staveništi. (24, 1972, s. 3)

S dokončováním domu A13 na d'áblickém sídlišti (v Hlaváčově ulici) seznamuje reportáž z jara 1973. Zaměstnanci Montovaných staveb jsou v tomto případě popsáni coby svědomití pracovníci potýkající se s nepřipraveností stavenišť. Problém se podle autora netýká pouze nového sídliště: *„Stará, vleklá choroba pražských staveb. Nedostatečná příprava, nerovnoměrnost plnění v průběhu roku, výkyvy způsobené nepravidelným zásobováním, nedostatkem odborníků.*“ Stavbaři v článku sdělují své rozhořčení nad neschopností jiných podniků a obracejí se na čtenáře řečnickými otázkami *„Kdo by se také nerozčiloval?“* nebo *„Cožpak je možné mlčet?“*. Zodpovědnost za nedostatky zpravidla přisuzují podnikům, jimž v článku není dán prostor k vyjádření. (27, 1973, s. 2)

Lidová demokracie se o sídlišti Ďáblice ve sledovaném období poprvé zmiňuje v článku o rozrůstání Severního Města z léta roku 1970. Přes osm tisíc bytových jednotek by mělo být hotovo do roku 1975 – na tamní nebývalý objem bytového fondu klade redaktor důraz tvrzením o *„rekordním počtu bytů, kterým se Ďáblice dostanou na první místo pozornosti pražské bytové výstavby“*. Jde podle něj o závazek podniku Konstruktiva, který nutně musí splnit. Do konce roku 1970 zde má vyrůst mateřská škola a nespecifikované objekty občanské vybavenosti. (91, 1970, s. 4)

Na rozsah vznikajícího d'áblického sídliště upozorňuje i jiný článek. Autorka příspěvku srovnává někdejší stav místa popsany jako neutěšený, který charakterizují nuzné dočasné příbytky, s jeho optimistickou budoucností: *„Na místech, kde ještě před nedávnem vegetovala nechvalně známá provizoria na tak zvané pražské periférii, nebo se již rozprostírala pole, ční nyní do výše mnohopodlažní obytné domy.*“ Výstavba je podle jejího úsudku *„jistě vítána“*. Severní Město kombinuje vysoký standard bydlení spojený se zvětšujícími se nároky obyvatel se současnými technologickými a ekonomickými možnostmi. (92, 1970, s. 3)

Kriticky se k dosavadní výstavbě pražských sídlišť, mj. v Ďáblicích, členové pražského národního výboru, o jejichž schůzi informuje článek z podzimu 1971. Stavbařům vytýkají zejména *„roztříštěnost výstavby“* a *„špatné zajištění občanské vybavenosti a údržby sídlišť“*.

Přiznávají, že dochází ke špatné organizaci prací, byty bývají odevzdané před dokončením občanské vybavenosti a okolí domů připomíná staveniště. (100, 1971, s. 4)

O pracích na novém sídlištním celku Severního Města, který redaktor charakterizuje adjektivy „moderní“, „monumentální“ či „rozsáhlý“, informuje článek zaměřený na volební program Obvodního národního výboru v Praze 8 z října téhož roku. Dokončení sídlišť včetně Ďáblic, kterými se osmý obvod „*bude chlubit*“, má být úspěchem závěru páté pětiletky. Nedílnou součástí komplexnosti sídliště je umění ve veřejném prostoru, které zachycuje přidružený snímek. (102, 1971, s. 1) Podle článku z konce roku 1981 bude na sídlišti v Ďáblicích, jež bylo „*vyhlášené urbanisty UNESCO za nejhezčí pražské sídliště*“, v následujícím roce dokončen kulturní dům a nadále budou probíhat úpravy centrálního parku. (122, 1981, s. 4)

Jedním ze závazků páté pětiletky je podle publicistického pořadu *Československé televize* s názvem *Dvacet čtyři* z roku 1973 výstavba čtyřiceti tisíc bytů v hlavním městě. Kamera nabízí pohled na nedávno dokončený dům na sídlišti Ďáblice a stroje, které upravují jeho okolí. Do popového hudebního podkresu vstupuje mluvený komentář redaktora, který upozorňuje na „*dva mohutné domy, z nichž každý pojme tolik obyvatel jako velká vesnice*“. Intonací klade důraz jak na tamní objem bytového fondu, tak na rychlost výstavby, která byla hotova o osm měsíců dříve, než stanovoval roční plán pětiletky. V následném rozhovoru ředitel stavebního podniku poukazuje na „*velké vypětí a přesčasové i sobotní a nedělní směny všech dělníků bez výjimky*“ související s odevzdáním bytů. Mimořádné směny podle redaktora budou nadále pokračovat. Zdůrazňuje i nadstandardní počet dělníků na stavbě nebo návaznost jednotlivých prací, některé prý probíhají kvůli ušetření času i souběžně: „*Hlavní roli tu hraje ochota a pochopení, snaha a vědomí, že závazek je tu od toho, aby byl splněn.*“ V průběhu voiceoveru scéna zobrazuje hotové domy zespoda, čímž klade důraz na jejich výšku, detaily pracujících strojů a dělníků. Záběr následně zachycuje vnitřní prostory domů s detailem výtahu a schodišť a také interiéry, kde lze vidět hotovou koupelnu, kuchyni a vestavěné skříně. Jde o odosobněné scény, v nichž jsou pouze sporadicky přítomní stavbaři. (134, 1972)

Přímo na stavbu jednoho z bytových domů na sídlišti Ďáblice zavádí televizní diváky část příspěvku *Byty v proudu* z roku 1973. Zobrazuje pracující dělníky, jak trpělivě pracují se stroji nebo kontrolují výsledky svého postupu. Redaktor v mluveném komentáři zdůrazňuje neustálý běh prací a za použití imperativu druhé osoby vybízí diváky k pozornosti: „*Sledujte s námi návaznost jednotlivých operací.*“ S hlavním inženýrem stavebního podniku rozebírá tzv. proudovou výstavbu, s níž „*dosáhli značných úspěchů*“. Respondent v závěru reportáže zmiňuje komplikace s dokončováním bytových objektů, které spočívají v pozdním dodávání

projektů a nepřipravenosti stavenišť, kde se mají domy realizovat. Problém je podle něj příznačný zejména pro Prahu. (135, 1973)

7.2. Inženýrské sítě

Rudé právo se v příspěvcích z počátečních let sledovaného období věnovalo zejména otázce dodávek tepla pro sídliště Ďáblice. Poměrně kritický je první článek s titulkem „*Sídliště bez tepla*“ z jara 1970. Autorka v něm informuje o opožděné výstavbě tepelného zdroje, který dočasně nahrazuje prozatímní, jenž je ale svým výkonem vzhledem k neustále přibývajícimu počtu bytů nedostatečný. Nový kotel má být v provozu do konce téhož roku, což představuje problém, protože první lidé se mají do Ďáblic stěhovat už od léta. Situaci, která je podle redaktorky „*nepochopitelná*“, značně ironizuje: „*Aby se v zimě ohřáli, museli by si v bytě udělat táborák.*“ V závěru článku uznává, že nahlízet na problém pouze z pohledu Československých energetických závodů je „*neobjektivní*“, a oslovila další dotyčný úřad, který vyhýbavě odpověděl, že spoléhají na mírnou zimu a potenciální dostatečnost náhradního kotle. (2, 1970, s. 5) K tématu se po několika týdnech vrací v článku, v němž opakuje informace o nepříznivé situaci z předešlého textu. Zdůrazňuje, že kvůli absenci tepelného zdroje se nebude možné na sídliště přestěhovat a vinu za tento stav dává stavbařům, kterým připomíná jejich socialistický závazek. Okrajově zmiňuje i problémy s dodávkou elektřiny v Ďáblicích, tento údaj však dále nerozvádí. (4, 1970, s. 1)

„*Problém pražského sídliště Severní Město se jmenuje teplárna,*“ začíná článek z června 1971, podle něhož budou dva kotle uvedeny do provozu v roce 1973 a poslední následující rok. (11, 1971, s. 2) Další příspěvek z roku 1972 kriticky rekapituluje události z roku 1970, kdy se kvůli nedokončeným dodávkám tepla pozdrželo předávání bytů a ani po instalaci radiátorů nebyla situace příznivá: „*Na topení v nových bytech se doslova valila jedna kritika za druhou.*“ Deník se obhájí, že na problém upozorňoval a že poukazoval i na nevhodnost používání ejektorů namísto výměníků. Potíže prý přetrvávají doposud. „*Jeden den se tu otvírají okna, jaké je v bytech teplo i při uzavřených radiátorech, druhý den se všichni choulí do kabátů.*“ Podniky podle autora článku sice svou chybu uznaly, ale o napravení se nesnaží tak důsledně, což redaktor přisuzuje tomu, že sami problémům s teplem zřejmě ve svých domovech nečelí, „*jinak by asi nebyli tak hluší k oprávněným požadavkům obyvatel tohoto největšího sídliště našeho hlavního města.*“

Nastíněný problém v *Rudém právu* utichl a další příspěvek se vyskytl ve vydání až ze září 1986. Zabývá se havárií v teplárně v Třeboradicích, tedy v onom vybudovaném tepelném zdroji

sídlíště Ďáblice, která zapříčinila výpadek dodávky tepla. K poruše však podle údajů z příspěvku došlo 27. srpna téhož roku, deník tedy o ní poprvé informoval až po dvou týdnech od události. O usilovné práci energetiků na jejich obnově autor článku čtenáře ujišťuje zvolenými jazykovými prostředky, popisuje „*velké pracovní vypětí*“ a „*obětavý přístup*“ zaměstnanců, jimž oprava trvala „*pouze jediný den*“. (81, 1986, s. 2) Podobný článek vyšel o pár týdnů později. Autor v něm opět vyzdvihuje pracovní nasazení energetiků, kterým se „*povedl další husarský kousek*“, totiž že kotel zprovoznili o dva dny dříve, než si stanovili v plánu. Jejich schopnosti a snahu zdůrazňuje slovy „*výsledek mimořádného úsilí zaměstnanců*“ či „*pracovní vypětí kolektivů*“. (82, 1986, s. 2)

Část článků v *Rudém právu* se věnovala záměně svítiplynu za zemní plyn v Praze, což se týkalo i Ďáblic. Sídlíště mělo na zemní plyn přejít v roce 1980. (38, 1975, s. 3) V příspěvku z roku 1977 autor vyzdvihuje výhody zemního plynu oproti svítiplynu a přesvědčuje tak čtenáře, že výměna má smysl. Uvádí například „*vyšší kalorickou hodnotu*“, fakt, že není toxický, menší podíl na znečišťování ovzduší a také nižší cenu. Opakuje informaci o plánovaném zavedení zemního plynu na sídlíšti Ďáblice v roce 1980. (54, 1977, s. 5)

Jako jednoznačně kladné uvádí deník také zavedení kolektorů v nových částech Prahy, mj. na sídlíšti Ďáblice. Autor v článku z podzimu 1986 zdůrazňuje jejich výhody oproti starému vedení inženýrských sítí, které podle něj spočívají v možnosti neustálé kontroly, okamžitého zásahu v případě poruch, „*snadném přístupu*“ a také nenarušování komunikací, čímž „*zmizí značná část dnešních výkopů a rozkopaných ploch*“. Redaktor zvolenými výrazovými prostředky předkládá takřka bezstarostnou budoucnost. (84, 1986, s. 3)

Totožným tématům se věnovala *Lidová demokracie*. V článku z října 1970 zaměřeném na tehdejší roční plány výstavby v Československu jsou zmíněny potíže s dodávkami tepla v Ďáblicích, které zbrzdily předávání téměř dokončených bytů. (93, 1970, s. 1) Schválení výstavbě teplárny v Třeboradicích se věnuje v příspěvku z následujícího roku. „*Rumunští stavbaři převzali velmi náročný úkol*“, uvádí deník a stejně jako *Rudé právo* zmiňuje informaci o termínu dokončení dvou kotlů v roce 1973 a posledního v roce 1974. (98, 1971, s. 4)

Problémy s rozkopanými ulicemi má podle článku z roku 1971 vyřešit vybudování kolektorů, které už jsou v provozu na sídlíšti Ďáblice, kde prý „*slouží k ověření některých parametrů*“, což naznačuje, že jejich nesporné výhody definitivně potvrzené nejsou. Autor kolektory popisuje jako jakýsi „*všelák*“ na narušené komunikace, jenž je „*pro moderní velkoměsto*

nepostradatelný“ a „dalekosáhle zlepši dopravní, bezpečnostní i zdravotní podmínky“. (97, 1971, s. 3)

7.3. Doprava

Otázce dopravní infrastruktury a dostupnosti sídliště Ďáblice od zbylých částí hlavního města se dobová média věnovala spíše sporadicky, přestože lokalita byla od centra města v době, kdy pražské metro zatím nebylo rozšířeno na periferii, poměrně vzdálená, jak uvádí kapitola 5.

Rudé právo se této problematice poprvé věnuje v článku publikovaném v lednu 1977. Informuje o výstavbě tramvajové trati mezi Holešovicemi a Severním Městem, přičemž klade důraz na rychlost a plnění závazků již podtitulkem „*Stavbaři zkrátí výstavbu nové tramvajové trati o osm měsíců*“. V témže roce stále probíhá „*nezbytná rekonstrukce mostu Barikádníků*“, která ztěžuje dopravní situaci. Usnadnit ji naopak má podle autora vybudování Trojského mostu spojujícího zastávky Trojská a Partyzánská, díky němuž se napojí neustále se rozrůstající Severní Město s centrem. Lidé ze sídlišť Severního Města, mj. Ďáblic, tak prý při cestě na pracoviště stráví o nejméně čtvrt hodinu méně, ačkoli autor neuvádí, kolik minut jízdní doba činila doposud. Nová trať se má otevřít u příležitosti šedesátého výročí říjnové revoluce, a to 9. května 1977. (46, 1977, s. 2)

Na pomalou rekonstrukci silničního mostu Barikádníků, který spojuje Severní Město se středem metropole, si v příspěvku z června téhož roku stěžuje redaktor, který zdůrazňuje, že neustále roste počet motorizovaných obyvatel tamních sídlišť, mj. Ďáblic, a k dispozici mají pouhé „*mostní provizorium*“. „*K bydlení přece samozřejmě patří kvalitní dopravní spojení*“, navozuje slovy „*přece*“ a „*samozřejmě*“ persvazivní tón. Město prý kvůli potížím přistoupilo ke zrychlené výstavbě prosecké radiály, respektive její části od Vychovatelny směrem do centra města. Komplikovaná rekonstrukce mostu, který je její součástí, se ale protahuje. V rozhovoru oslovený vedoucí příslušného oddělení ÚV KSČ kritizuje postup prací a nedostatek dělníků na stavbě. (51, 1977, s. 5)

Informace o plánech výstavby metra ve druhé polovině 80. let přináší článek z roku 1986. Pojednává o schůzi vládní komise, která řešila předprojektové přípravy prodloužení linky C od stanice Fučíkova do stanice Rudé armády³ a také následné rozšíření do sídliště Ďáblice. Výsledky posléze rozhodnou o tom, kdy bude chystaný úsek realizován. (80, 1986, s. 2)

---

³ Původní název dnešní stanice metra Kobylisy. (Česká televize, 2014)

Dvě krátké zmínky o dopravní situaci v Ďáblicích poskytla *Lidová demokracie*. V příspěvku listopadu 1970 zpravuje čtenáře o rozšíření tramvajové trati mezi zastávkami Střelnická a Ďáblice, hřbitov, kde bude jezdit linka č. 17 od blíže nespecifikovaného data. (94, 1970, s. 4) Vybudování „komunikace Severní Město – Ďáblice“ v rámci investiční výstavby v Praze bez podrobností zmiňuje text z následujícího roku. (96, 1971, s. 1)

7.4. Občanská vybavenost

Dobová média se v případě objektů občanské vybavenosti sídliště Ďáblice ve svých příspěvcích zabývala tamními mateřskými a základními školami, obchody, stravovacími zařízeními a službami, sportovními a kulturními zařízení, sociálními službami pro seniory a v minimální míře také řešením parkování v podobě hromadných garáží. Otázce dostupnosti lékařské péče na sídlišti se média nevěnovala.

7.4.1. Školy

Problematicke výstavby jeslí, mateřských a základních škol se média nevěnovala příliš do hloubky. Z valné většiny periodika zveřejňovala pouze fotografie nově vybudovaných objektů s krátkými, avšak vyčerpávajícími popisky s počtem tříd a kapacitou dětí a superlativy o podobě budov.

Poprvé se o této oblasti *Rudé právo* zmiňuje na začátku roku 1972. Fotografie zachycuje nedávno dokončenou základní devítiletou školu v Burešově ulici, která zahrnuje šestatřicet tříd a trojici tělocvičen. Několikapatrová „moderní“ budova je zvěčněna zespodu, čímž je více zdůrazněna její velikost. Pozitivní konotace má i vsuvka u slovního spojení Severní Město – „největší a nejmodernější pražské sídliště“, která čtenářům taktéž připomíná jeho rozsah a novost. (17, 1972, s. 1) Širokoúhlý pohled na atrium na pozadí s budovou nově vzniklé, patrně totožné základní školy zachycuje snímek z května téhož roku, podle deníku jde o „nejmodernější a největší devítiletku v republice“. Jednu z celkových tří tamních tělocvičen poměřuje popisek se Smetanovou síní v Praze, poměrně rozměrný sál v Obecním domě, který je podle deníku menší než zmíněná tělocvična. Vyzdvihuje také kompletní vybavení školy včetně lékařské ordinace a prostoru pro vyučování vaření pro dívky. (22, 1972, s. 2) Jako splněný slib volebního programu Národní fronty deklaruje výstavbu jiné základní školy na sídlišti noticka z konce roku 1973. (32, 1973, s. 2) „Další moderní školy“ v Praze 8, mezi nimi i jedna na d'áblickém sídlišti, se prý otevřely s počátkem školního roku v září roku 1974. (35, 1974, s. 2) Čtyřletý provoz jedné ze základních škol v Ďáblicích zdůraznil popisek k fotografii

zobrazující první školní den v září 1976, který zároveň hovoří o kapacitě 520 žáků. (43, 1976, s. 1)

Předškolním vzděláváním se zabývalo minimum článků v deníku. Momentka zachycující usměvavé děti, jež vyvolává pozitivní konotace stejně jako popisek „*šest moderních tříd ožívuje svým smíchem 180 dětí*“, přinesla zprávu o otevření první d'áblické mateřské školy na začátku roku 1972. (20, 1972, s. 1) Jediný příspěvek ze října 1975 se týkal otevření jeslí na sídlišti, podle něhož jde v Dáblicích o čtvrté dokončené zařízení tohoto typu s kapacitou padesáti dětí. Fotografie s přidruženým popisem vyobrazuje batolata spokojeně si hrající na dvoře, kde na ně dohlíží několik zdravotních sester. (39, 1975, s. 1)

7.4.2. *Obchody, restaurace a služby*

Pobočka spotřebního družstva Včela byla první samoobsluhou na sídlišti Dáblice, a tak se **Rudé právo** přirozeně v této oblasti zabývalo nejprve tímto obchodem. Článek z léta 1973 se věnuje rozšiřování sítě prodejen, které podle autora tradičně nabízejí poněkud odlišný sortiment zboží na rozdíl od specializovaných prodejen státního obchodu Pramen. V d'áblické pobočce Včely „*byl sortiment volen na zkoušku*“. Lidé prý ale preferují, když mají všechny druhy produktů takzvaně pod jednou střechou. V tom se zákazníkům snaží Včela vyjít vstříc, aby obyvatelé sídlišť na periferii nemuseli zbytečně jezdit do centra města. Vedoucí Včely ale uznávají, že ne vždy zákazník dostane to, co chce. Nedostatek výrobků omlouvají problémy s dodavateli, kteří ale v příspěvku slovo nedostávají. Včela se prý s takovým jednáním „*nesmiřuje*“ a okamžitě chybějící komodity řeší. (30, 1973, s. 2)

O výstavbě dalších prodejen na sídlišti Dáblice se deník nezabývá až do září 1978, kdy se obšírný článek věnuje dokončování obchodního domu Ládví. Text otevírá výrok dětského kolemjdoucího, který upozorňuje svou matku na téměř hotové středisko. Stavba podle redaktorky přitahuje jejich pozornost zejména díky svým estetickým kvalitám, které hodnotí značně subjektivně na základě svého dojmu. „*Každou chvíli sem nakukují zvědavé páry očí. Je nač se dívat. Zvenku působí velice pěkně obložení hnědými profilovanými tvárniciemi. [...] S mahagonem dveří dobře ladí tombakové obklady.*“ Vedoucí si prý ještě před pár týdny nebyl jistý tím, zda se mu vlivem různých závad podaří nákupní centrum otevřít do října. „*Taková nádherná stavba že by měla kvůli několika závadám zbytečně stát?*“ obrací se redaktorka na čtenáře s persvazivní řečnickou otázkou. O podporu svého stanoviska usiluje i dále: „*Volební program má přece závazné termíny.*“ Své tvrzení zesiluje výpovědí ředitele Konstruktivy, který slíbil, že do konce léta budou s prací hotovi: „*A 31. srpna skutečně předala [...] celý komplex*

s podmínkou, že jednotlivé nedostatky odstraní do 15. září.“ Článek však vychází týden předtím, než má ke zmíněné opravě dojít. Autorka vyzdvihuje rychlost stavbařů a náročnost jejich práce. Sídliště má podle ní pražské prvenství v komplexní občanské vybavenosti, které dokládá výčtem tammích dokončených objektů. Rozestavěný kulturní dům, jenž je rovněž její součástí, však neuvádí. (56, 1978, s. 2)

O neštěstí v obchodním domě Ládví v zimě roku 1980, kdy došlo ke zřícení střechy pod tíhou sněhu (Jelínková et al., 2019, s. 97), se noviny zmiňují jen okrajově v článku, který bez podrobností informuje o opravě stavby s ujištěním, že při události nikdo nezemřel a hmotná škoda byla vyčíslena na mnohem menší částku než původní odhad. Po údaji o znovuotevření nákupního střediska autor přechází k rekapitulaci jeho nabídky. Bez zapojení ankety zákazníků tvrdí, že obchodní centrum má „dobrou pověst [...] i v blízkém venkovském okolí“. Pro OD je podle něj charakteristická „vysoká kultura obchodu“ a „skutečně moderní prodejny se vkusem a citem“. „Ale nejde pouze o zboží. V Ládví najdete i ochotné a vlídné prodavačky.“ Získat tolik pracovníků do obchodu prý bylo obtížné, zákazníci by si jich proto měli vážit a chovat se k nim respektem a trpělivostí. (64, 1980, s. 2)

Spíše kritický pohled mají drobné zmínky o možnostech nakupování na sídlišti Ďáblice v *Lidové demokracii*. Například na jaře 1976 článek zaměřený na život žen na sídlištích zahrnuje stížnost místní organizace Československého svazu žen na „nedostatky v obchodní síti: pro třicet tisíc obyvatel je k dispozici málo prodejen s nevyhovujícím počtem prodavaček“. Jejich poznámka však dále rozvedena není. (109, 1976, s. 1) Ani další text z léta téhož roku nestaví Ďáblice do dobrého světla. Věnuje se rozvoji služeb na pražských sídlištích, přičemž právě tento soubor Severního Města postrádá čistírnu oděvů, opravářské služby nebo kadeřnictví, které mají být postupně doplněny. (110, 1976, s. 4) Na budoucí výstavbu „velkých nákupních středisek“ v pěti pražských čtvrtích včetně Ďáblic, kde se zřejmě jedná o obchodní dům Ládví, upozorňuje jiný příspěvek ze stejného roku. (111, 1976, s. 3)

Až ve druhé polovině osmdesátých let se vyskytla zmínka o stravovacích zařízeních na sídlišti Ďáblice, a to v pořadu *Pojďte na návštěvu do pražských restaurací* odvysílaném v *Československé televizi* na počátku roku 1987. Mezi restaurace a jídelny v hlavním městě zařadili tvůrci reportáže také restauraci v patře kulturního domu Ládví. V úvodu vyzdvihují ziskovost podniku navzdory jeho poloze na periferii, tímto aspektem se prý mezi jinými pražskými zařízeními vymyká. V následné anketě s kolemjdoucími zazní pouze pozitivní reference: „Můžu doporučit restauraci Ládví, výborné prostředí i kuchyně, rychlá obsluha.“ či zprostředkovaná „Slyšel jsem, že dobře vaří v restauraci Ládví.“. Redaktorka se poté

s vybraným respondentem do restaurace přesouvá a společně ji hodnotí. V mluveném komentáři klade důraz na levné ceny a kvalitu jídel, byť je ve třetí cenové skupině. Vychvaluje i interiér: „*Prostředí vypadá spíše na druhou, ne-li na první cenovou skupinu.*“ To potvrzuje i zvolený „průzkumník trhu“: „*Překvapili mě, mile, nečekal jsem tak hezký interiér, taková úprava stolu se v každé restauraci nevidí, výborná obsluha učňů.*“ Během jeho vstupu kamera v detailu zobrazuje výzdobu stolů s květinami a ovocem. Redaktorka v závěru příspěvku konstatuje, že všichni zaměstnanci jsou „*usměvaví*“ a mají „*jiný přístup k práci, daný asi i novým moderním způsobem řízení*“. (143, 1987)

7.4.3. Sportovní zařízení

Rudé právo od počátku upřelo svou pozornost k takzvaným areálům zdraví, které se v období normalizace budovaly hlavně nedaleko nových sídlištních celků. Od počátku redaktori zdůrazňovali aspekt pohybu na volném prostranství, kam se neplatí vstupné a které je vhodné především pro rekreační sporty. Příležitostmi ke sportování ve vnitřních prostorách na sídlišti se deník nezabývá.

Fotografii zobrazující dvojici dětí cvičících na prvku v nedávno zpřístupněném areálu zdraví v Ďáblickém háji, který sídliště obklopuje ze severní strany, zveřejnil deník v létě 1973. Popisek areál zdraví staví do popředí před posilovkami: „*ne žádná kovová dřina, ale sportování ve volné přírodě*“. (28, 1973, s. 8) S touto perspektivou souzní jiný příspěvek zveřejněný jen o necelý týden později, který informuje mj. o areálu v Ďáblicích. Podle deníku nabízí „*originální cvičební prvky ze dřeva*“ a „*příjemný odpočinek*“, je „*vhodně zakomponovány do bezprašných a bezhlučných lesních porostů*“. Každý den tato zařízení údajně navštíví stovky lidí a jejich počet se o víkend zvedá na tisíce. Areály jsou tak předkládány jako enormně populární a zaujaly prý i obyvatelé jiných měst, kteří si je přejí mít v blízkosti svých domovů, a údajně si je přijeli prohlédnout lesní odborníci ze zahraničí. (29, 1973, s. 2)

S nádechem idyličnosti a s použitím zdrobněliny popisuje ěáblický areál zdraví redaktor v reportáži ze září téhož roku: „*V kotlince uprostřed skal olemovaných břízami je nyní místo bývalých hromad kamení a smetí nečekaně příjemný koutek.*“ Prostor líčí jako nevídaný, téměř unikátní: „*Pro toho, kdo ten bývalý lom [...] zná z dřívějšíka, bude dnešní návštěva obzvláštním překvapením. [...] Koutek [...] se vymyká tomu, na co jsme dosud byli v příměstských lesích zvyklí.*“ Místo nálepkuje jako „*tělocvičnu v přírodě*“, lesníci si ho prý vybudovali svépomocí a s nadšením. Organizovanou výstavbu označuje za dražší a pomalejší. V této souvislosti vyzdvihuje nenákladnost projektu, který „*nepřevýšil deset tisíc korun*“. Připomíná, že areál je

určen všem věkovým skupinám bez ohledu na míru sportovního nadání: „*Tady se alespoň nikdo nestydí, že to či ono neumí.*“ (31, 1973, s. 1) Podle textu ze začátku roku 1974 mají areály zdraví „*přispět ke zlepšení rekreačních možností Pražanů*“ (33, 1974, s. 3)

Svépomocí vzniklo také kluziště v zimě roku 1975. Několik obyvatel sídliště Ďáblice se podle redaktora sešlo, pokropilo betonovou plochu vedle jednoho z hřišť, a vytvořilo tak prostor k bruslení na ledě. „*Ono kluziště už třetí týden rozdává radost,*“ vyvolává autor článku pozitivní konotaci. Plocha prý vybízí děti i dospělé, kteří by se jinak k bruslení neodhodlali: „*Když už je led pod okny, byl by hřích to nevyužít.*“ Klade důraz na obětavou práci místních otců, kteří sice věděli, že je čeká náročný úkol, ale nebrali ho jako povinnost: „*Zakousli se do téhle dobrovolné práce s tvrdohlavostí a doslova klukovskou vervou, dokud led nebyl téměř dokonalý.*“ Autor jejich činnost interpretuje jako „*příklad dobrovolné občanské angažovanosti*“ a v závěru vyzývá čtenáře, aby také vytvořili lední plochy u svých domovů. (37, 1975, s. 8)

Kluziště se stalo námětem pro fotografii uveřejněnou v deníku **Lidová demokracie** v únoru 1976, která zobrazuje dvojici dětí držící hokejky na pozadí s dalšími návštěvníky ledové plochy. Nízké teploty podle popisku snímku využili obyvatelé sídliště Ďáblice k vytvoření dalších umělých kluzišť, která jsou „*celé dny plná*“. Možnosti sáňkování jsou prý v hlavním městě omezené, občané proto uvítali jiné možnosti zimních sportů. (104, 1976, s. 4)

Stejně jako *Rudé právo* se areálům zdravím věnovala i *Lidová demokracie*, byť jen sporadicky. V krátkém článku z roku 1986 informuje o dosavadních a vyvrací údajné tvrzení, že Pražané mají minimum příležitosti k „*aktivnímu odpočinku*“. Naopak čtenáře přesvědčuje, že podobných míst je mnoho a nabízejí „*možnost zacvičit si v hezkém přírodním prostředí*“. Areály staví do opozice s posilovnami a vnitřními sportovními zařízeními uváděním výhod jako libovolné doby návštěvy bez nutnosti objednání nebo vstupu zdarma. Zároveň ale připouští, že tamní vybavení neodpovídá standardnímu náčiní v tělocvičnách. (128, 1986, s. 4)

Deník jako jediný přináší zprávu o otevření koupaliště na sídlišti. Atraktivní dojem podporuje popis k fotografiím z léta roku 1986: „*Milovníci slunce a vody si [...] opravdu přijdou na své.*“ Na snímcích lze vidět zaplněné venkovní bazény, zachycují také plavčíka nebo děti hrající si na skluzavce. (126, 1986, s. 9) Pouze drobnou zmínku o potenciálním zřízení cyklostezky v Ďáblicích přináší článek z totožného období. Podle autorky však bude „*prosazení tohoto záměru zřejmě značně složité*“. (127, 1986, s. 3)

7.4.4. Kulturní zařízení

V případě možnosti kulturního vyžití na sídlišti Ďáblice zaznívalo v *Rudém právu* spíše kritické stanovisko. Sídliště Severního Města včetně Ďáblic zmapovala autorka článku publikovaném na začátku roku 1982, tedy o rok dříve, než byl otevřen kulturní dům Ládví. (Jelínková et al., 2019, s. 105) Centrem souboru sídlišť je podle redaktorky kobylické kulturní středisko Severka, jež přitahuje obyvatele z okolních částí. Negativně hodnotí jeho vybavení zahrnující „pouze tři učebny a tělocvičnu“, nízká kapacita prý způsobuje problémy v rozvrhu kroužků pro děti a pro dospělé, které se mnohdy časově kryjí. Autorka také kritizuje absenci profesionálních kulturních událostí typu divadelních představení nebo koncertů, jež je dána chybějícími sály. Ačkoli mají obyvatelé Ďáblic výhodu v podobě kina Moskva, kulturních domů je v obvodu stále nedostatek. Existující střediska se potýkají s nízkou návštěvností a neschopností plně uspokojit zájmy různých věkových a sociálních skupin. „*Asi vždycky budou muset za zábavou a uměním jezdit do centra,*“ odhaduje redaktorka. (69, 1982, s. 5)

„*Klikaté cesty za zábavou*“ avizuje článek z konce roku 1985. Autorka v něm hodnotí kulturní nabídku pouze na sídlišti Ďáblice, které podle ní obývají především mladí lidé. V místě podle ní mají plnou vybavenost v podobě kina, kulturního domu a restaurací, jiný druh zábavy skýtají okolní sídliště. Kulturní dům Ládví pořádá „*pestrou škálu pořadů*“, z nichž většina cílí právě na mladší věkové skupiny, například koncerty nebo diskotéky, které jsou nejnavštěvovanější. Redaktorka si klade otázku, zda jde stále o kulturu, nebo konzumní zábavu, přičemž chválí pořadatele, že během večerů zapojují do programu také oblíbené soutěže či kvízy. Uvádí však problém s alkoholem, přičemž zdůrazňuje, že během diskoték panuje zákaz požívání alkoholu a není dovolen vstup podnapilým osobám. Potíže jsou prý však s okolními restauracemi, kde se nezletilým „nalévá“: „*Nezvratný je fakt, že od alkoholu bývá často jen krůček k trestné činnosti. A ta, žel i v sídlišti Ďáblice, nemá klesající tendenci.*“ S údajnými stížnostmi na Socialistický svaz mládeže, který prý mladým lidem nenabízí atraktivní akce, nesouhlasí – kulturní sféra se podle ní potýká s nedostatkem odborných pracovníků a špatnou materiálně technickou základnou. (78, 1985, s. 3)

Lidová demokracie se na poli kultury na Ďáblickém sídlišti zabývala výstavbou „*moderního dvojkina*“ Moskva. V článku z roku 1976 věnujícímu se převážně rekonstrukcím starších pražských kin upozorňuje i na výstavbu nových, mj. zmíněné Ďáblické Moskvy. Kino prý bude dostavěno následující rok a bude disponovat dvěma sály – hlavním s kapacitou pěti set diváků a menším klubovým pro sto osob. (106, 1976, s. 4)

Zahájení provozu kina na sídlišti Ďáblice poskytlo námět také pro pořady v *Československé televizi*. „*Jsmo svědky slavnostního okamžiku, ke kterému Pražané neměli, s jedinou výjimkou, téměř čtyřicet let příležitost – otevření nového kina,*“ otevírá reportáž z roku 1977 redaktor, který dále hovoří o významnosti filmu coby nástroje ideového působení. V průběhu záběrů na velký sál, dlouhé roztahování opony s přihlížejícím publikem nebo na tamní vzduchotechniku srovnává nové kino s někdejšími. Moskva se prý „*může pyšnit celou řadou prvenství – je prvním pražským dvoukinem, oba sály jsou víceúčelové, umožňují i pořádání koncertů či besed a je prvním pražským kinem vybaveným klimatizací*“. Zdůrazňuje rovněž, že stavbu se podniku Konstruktiva podařilo odevzdat v termínu, jak stanovoval socialistický závazek. V závěru reportáže mohou diváci vidět již téměř plný sál a slyšet komentář redaktora, že d'áblické kino je další částí rozvoje kulturního života v hlavním městě. (138, 1977)

Podrobnější příspěvek k otevření kina Moskva přinesl díl *Československého filmového týdeníku* z téhož roku. V úvodu poukázala redaktorka na architektonické kvality kina, jehož vnitřní prostory jsou tvořeny z „*ušlechtilého dřeva, mramoru a skla*“ a jsou opatřeny klimatizací. „*Nejmodernějším promítacím zařízením*“ se denně bude promítat celkem pět snímků různých formátů včetně 70milimetrového filmu. Během promluvy redaktorky zní příjemný hudební podkres. Prvním záběrem je švenk přes budovu kina naznačující jeho velikost, následuje pohled na vnitřní prostory, hlavní sál s plátnem a dekorativními stropy, technické zařízení a poté na zaplněný sál během slavnostního otevření. (136, 1977)

7.4.5. *Péče o seniory*

Problematiku sociálních služeb pro nejstarší občany zobrazovalo *Rudé právo* i *Lidová demokracie* v případě sídliště Ďáblice svorně pozitivně.

O výstavbě d'áblického domova důchodců se *Rudé právo* poprvé krátce zmiňuje na konci roku 1979. (60, 1979, s. 5) Podle jiného článku byl domov důchodců dokončen a uveden do provozu v roce 1981. (70, 1982, s. 2)

„*Přijďte se podívat*“ vyzývá uveřejněný dopis od čtenářky z jara roku 1980, který taktéž nese kladné zabarvení. Pisatelka dokončovanou budovu označuje za „*moderní zámek*“, který se „*téměř dotýká vonícího háje*“. Naráží tím na nedaleký Ďáblický háj. (61, 1980, s. 4) Chválou oplývá také dopis jiného čtenáře, který je v roce 1983 obyvatelem onoho domova důchodců. Označuje ho za dar penzistům za celoživotní výkon: „*Je to naše sanatorium, které jsme dostali v odměnu za vykonanou práci ve prospěch vlasti.*“ Domov kladně hodnotí i v další části.

„Projevujeme svůj vděk tím, že zdejší budovy šetříme, aby ti po nás tu také mohli v pěkném prostředí trávit zasloužený odpočinek. [...] Je tu nádherně, až někdy zpytujeme svědomí, zda si všechno zasloužíme.“ (74, 1983, s. 3)

Za jeden z úkolů pracovníků v rámci šesté pětiletky považuje vedoucí odboru sociálních věcí pražského národního výboru v článku v *Lidové demokracii* z konce roku 1979 právě dokončení d'áblického domova důchodců. (114, 1979, s. 1) Podle deníku byl uveden do provozu 1. června 1981 a má kapacitu 168 míst. V článku se v souvislosti s budovou několikrát objeví atribut „moderní“. Autor vyjmenovává počet pokojů a informuje také o tamním zdravotnickém zařízení a možnostech trávení volného času. (120, 1981, s. 4) Otevření domova důchodců až v sedmé pětiletce potvrzuje článek ze začátku roku 1986. (125, 1986, s. 3)

Eufemismus k méně přitažlivému výrazu „stáří“ nese titulek jiného článku zabývajícím se tímto domovem důchodců: „Pro slunný podzim života“. Autor klade důraz zejména na tamní klid a okolní přírodu, domov důchodců vykresluje takřka jako bezchybný. Jde prý o „moderní a pohodlné bydlení pro starší generaci“, které je „ukryto mezi vilkami a D'áblickým hájem“. „Všude klid, ticho, otevřenými okny proniká dovnitř vůně lesa. Najednou máte pocit, že vůbec nejste v milionovém městě. [...] Všude, kam se podíváte, stromy, květiny, trávnik.“ Přestože v článku žádného z obyvatel přímo neoslovuje, tvrdí, že „všichni jsou nadmíru spokojeni“. V textu často opakuje adjektiva „nový“, „moderní“ a „příjemný“. (121, 1981, s. 4)

7.4.6. Parkování

Rudé právo se možnostmi parkování na d'áblickém sídlišti zabývá jen okrajově. Fotografie dělníků na stavbě z jara 1989 ukazuje postup realizace hromadných garáží. Popisek čtenáře ujišťuje o tom, že budova ráz sídliště v žádném případě nenaruší: „Třebaže jde o třípodlažní objekt, nepředstavuje na okraji sídliště [...] žádné monstrum, protože z větší části je schován v podzemí.“ Rychlost této družstevní výstavby svépomocí autor popisku oceňuje: „Tempo prací je zde příkladné.“ Budova má podle něj být hotova do konce roku, přičemž předešlé potenciální potíže s parkováním na sídlišti zmíněny nejsou. (90, 1989, s. 2)

7.5. Sídlištní zeleň

V mediálním zobrazení sídliště Ďáblice hraje neméně důležitou roli také veřejná zeleň, které se věnovala veškerá zkoumaná média.

Rudé právo se o této problematice poprvé zmiňuje na jaře 1977 v článku o plánovaném dobrovolném úklidu hlavního města během sobotní brigády. Údržba metropole se týká mj. také sídliště Ďáblice, kde podle něj působí příkladný občanský výbor, který „převzal patronát nad plochou zeleně větší než tři hektary“. (48, 1977, s. 2)

Vzornost d'áblických obyvatel dále rozvádí reportáž z téhož roku o úpravách zeleně v okolí bloku A10, která začíná takřka poeticky: „*Sluníčko pálí a země vydechuje všechny vůně včerejšího deště. Ve Famfulíkově ulici může dýchat z plných plic. Lidé ji tu kypří, ošetřují, ozeleňují. Proslýchá se, že někteří [...] chodí ráno do práce dřív nikoli pro rezervu kvůli dopravě, ale aby se tudy prošli.*“ Prostory okolo domu se podle autorky staly od roku 1973, kdy zde občané začali s prací, doslova parkem. Tuto proměnu inicioval jeden z obyvatel, který se o zeleň dosud stará „s čapkovskou láskou“, postupně se k němu přidali další a počet se ustálil na zhruba dvaceti spolupracovnících. Stejně jako v předešlém článku je jejich činnost označena jako „*patronát nad zelení*“. Redaktorka se však zastává podniku Sady, lesy, zahradnictví, který má péči o zelené plochy primárně na starost, a argumentuje jeho nízkou kapacitou zaměstnanců. Akcentuje naopak aktivitu obyvatel, s nimiž je prý vedoucí dotyčného podniku v pravidelném kontaktu a radí jim, jak postupovat. Zapojení lidé jsou podle autorky textu „*neúnavní*“, úpravy provádějí z vlastní iniciativy a s entuziasmem: „*Nikdo jim neříká, kdy a kde mají pracovat.*“ „*Soudružka [...] a mnoho desítek zdejších lidí s potěšením věnují stovky hodin volna, aby žili ve zdravém a krásném prostředí.*“ V závěru vybízí k návštěvě („*zajděte si tam, stojí to za to*“), při níž se čtenáři možná setkají s brigádníky při práci. (53, 1977, s. 5)

Snímek zachycující brigádníky při úpravách květinových záhonů na sídlišti Ďáblice publikoval deník na jaře 1981. Zobrazení lidé se nedívají do objektivu, naopak nerušeně dál pilně pracují. Podle popisku jde o sobotní brigádu zaměřenou na údržbu zeleně a výstavby mateřských škol, které se po Praze zúčastnily řádově tisíce osob. (65, 1981, s. 2)

Následující uveřejněná poznámka k udržování zeleně na sídlišti Ďáblice v letním období téhož roku má negativní konotaci. Autor kritizuje nedostatečné zavlažování rostlin, které prý začínají uvadat. „*Podobný vztah k zeleni sídlišť, zejména k té, která si teprve na nové prostředí [...] zvyká, je [...] charakteristický pro většinu městských sídlišť. Lidé stromky a keříky zasadí a*

jejich další osud už ponechají přírodě.“ Zodpovědnost redaktor klade na podnik Sady, lesy, zahradnictví, který sice disponuje malým počtem zaměstnanců a má poměrně hodně povinností, měl by si prý ale uvědomit zbytečnost svého počínání, pokud vysadí dřeviny a dál se o ně už nezajímá, což s sebou nese i finanční nákladnost. Řešení problému považuje za snadné: „*Stačí občas poslat kropicí vůz také do sadů a parků v sídlištích.*“ (68, 1981, s. 2)

Oproti tomu výslovně kladný postoj k d'áblické městské zeleni zaujímá článek ze začátku roku 1984 s titulkem označujícím tamní park přeneseně jako „*plíce sídliště*“. Autor zeleň srovnává s dalšími aspekty Dáblic a uznává některé nedostatky z předešlých let jako nízkou kapacitu mateřských škol a jeslí nebo pomalou výstavbu objektů občanské vybavenosti. Podle redaktora mají d'ábličtí v případě zeleně „*doslova primát v celé „nové“ Praze*“. „*Tahle část Prahy je už vcelku tradičně při hodnocení péče obyvatel o zeleň a vůbec životní prostředí mezi nejlepšími.*“ Obyvatelé zeleň soustavně udržují a touto prací strávili už tisíce hodin svého volného času. (76, 1984, s. 3) Práci obyvatel i podniku Sady, lesy, zahradnictví chválí v uveřejněném dopise z roku 1985 čtenář, který se zároveň pozastavuje nad kácením stromů v Dáblickém háji. Deník následně přikládá výpověď předsedy komise pro ochranu životního prostředí pražského národního výboru, podle něhož jde o běžnou obnovu lesa, po níž se přistoupí k výsadbě nových dřevin. (77, 1985, s. 3)

Čistě kladně referuje o d'áblické zeleni **Lidová demokracie**. „*Aby Praha byla rozkvetlá zahrada,*“ se podle článku z roku 1976 snaží vedoucí úseků podniku Sady, lesy, zahradnictví, kteří nezahálí a „*využívají každé příznivé chvílky, aby trochu předběhli kalendář*“. Jeden z vedoucích v rozhovoru uznal, že podoba Prahy je nyní dána především výstavbou nových sídlišť: „*Bez hromad hlíny, rozkopaných ulic se prostě zatím neobejdeme.*“ Během roku mají mezi naplánovanými pracemi mj. rozšíření okrasných pásů v Dáblicích. (105, 1976, s. 1)

O měsíc později informuje jiný článek o postupující výsadbě zeleně na tomto sídlišti. 35 hektarů plochy mají zaplnit stromy, keře a květiny. Podle autora stojí podniky Sady, lesy, zahradnictví před náročným úkolem stihnout „*ozelenit tak velké sídliště*“ do příchodu zimních teplot na konci roku. Opět je zdůrazněno, že se podnik potýká s nedostatkem zaměstnanců, který kompenzuje dobrovolná iniciativa místních obyvatel, „*kteří při brigádách odvedli již kus dobré práce, jež posunula vidinu krásného zeleného sídliště opět o krůček dopředu*“. Následuje apel na občany, aby se o údržbu zeleně zasloužili sami. (108, 1976, s. 3) Stejně jako redaktori Rudého práva označují i autoři článků v Lidové demokracii jejich práci za „*zelené patronáty*“ v článku z jara 1979. Krátce se zmiňují o sídlišti Dáblice, kde mají prý s účastí obyvatel na dobrovolných brigádách „*dobré zkušenosti*“. (113, 1979, s. 3)

Přeměnu „*měsíční krajiny*“ v „*zahradu mezi panely*“ na d'áblickém sídlišti líčí reportáž z léta roku 1980. V podtitulku pokračuje autor v další komparaci někdejšího stavu se současným: „*Jak se noclehárna změnila v krásný domov*“. Přiloženou fotografií s popiskem klade důraz na blízkost člověka a přírody: „*Nedaleko panelových domů [...] kvetou lekníny a šumí orobinec*.“ Signifikantním se podle redaktora stalo okolí domu A10 ve Famfulíkově ulici, o němž vydalo rozsáhlou reportáž rovněž *Rudé právo*. Obyvatelé bezprostředně po posledních úpravách komunikací začali vytvářet zeleň, na níž v současnosti pracuje několik desítek stálých spolupracovníků. Občané jsou podle autora natolik invenční, že přinášejí vlastní nápady k úpravám parku. Jejich kolegialitu líčí redaktor jako téměř idylickou – snadno se domlouvají na setkáních, na kterých pracují výhradně spolu. „*Obětaví občané z Famfulíkovy ulice*“ prý inspirovali další obyvatele sídliště, „*zelená vlna se v D'áblicích šíří*“. Čtenáře z jiných sídlišť vyzývá, aby byli podobně kreativní jako d'ábličtí. Vyzdvihuje i tamní čistotu chodníku, kde „*neležel ani jeden papír*“. Krátce se zabývá rovněž dětskými hřišti na sídlišti, u nichž kritizuje asfaltové povrchy. Děti si podle něj touží hrát na trávníku, a tak jim část zelených ploch brigádníci vyhradili. (116, 1980, s. 3)

Naopak negativně hodnotí ozelenování sídliště D'áblice týdeník *Mladý svět*. Jako výchozí příčinu špatného stavu označuje redaktor v článku z jara 1975 práci stavbařů. Po přestěhování lidí na sídliště je „*čekalo bahno a voda*“, podnik Sady, lesy, zahradnictví navíc prý pro obyvatele okolí domů k vysazení rostlin nepřipravil. Situaci ironicky komentuje, že lidé pro pohyb po sídlišti potřebují kvůli kalužím, které po dokončení sídliště nezmizely po dobu několika měsíců, „*rybářské obleky*“. Projektant prý zapomněl na odkanalizování terénu. Se sarkastickým tónem pokračuje: „*Do kaluží se nastěhovaly z blízkého D'áblického lesa žáby a večer dávají pravou nefalšovanou žabí symfonii*.“ Chování pracovníků stavebních podniků posuzuje redaktor jako zjištěné, nabídku obyvatel s pomocí na úpravách terénu prý přijali vděčně, protože „*předání sídliště se blížilo a ve vzduchu visely prémie*“. Ačkoli měly podniky s úpravou půdy začít v roce 1976, začali s ní svépomocí občané a šlo o „*poctivou práci, žádné „napsané“ brigády*“. Problém byl, stejně jako uvádí poznámka v *Rudém právu*, se zavlažováním vysazené flóry. Některé hydranty jsou nevhodně umístěné, jiné zcela chybí. Lidé se proto napojují i na protipožární hydranty a spotřebu vody si hradí z vlastních zdrojů. „*Nechceme myslet na situaci, kdyby v oněch domech, kde bydlí tisíc lidí, vypukl požár!*“ Autor staví do opozice obyvatele se stavbaři: „*Bylo nám trpko z poznání, že pro jednoho platí vládní výzva jako nábor k brigádě, zatímco pro druhého neplatí ani jako výzva k plnění povinností a provedení práce, za kterou přijal peníze*.“ (132, 1975, s. 6-7)

Údržbě městské zeleně na sídlišti v Ďáblicích se věnuje dvojice pořadů v *Československé televizi*. Dokumentární pořad *O městech a zeleni* z cyklu *Člověk a příroda* vytvořený v roce 1977 dává péči o zeleň d'áblického občanského výboru za vzor. Podle redaktorky stojící u tamního rybníku záleží především na lidech, ať už projektantech, stavbařích či samotných obyvatelích, jaká bude podoba zeleně. Za doprovodu radostné hudby ukazuje záběr hrající si děti na pozadí se sídlištním parkem. (137, 1977)

S odstupem let se na sídliště vrací jedna z reportáží z roku 1984 pod názvem *Pražská zeleň* v rámci pořadu *Filmový zpravodaj*. Podle osloveného předsedy obvodního národního výboru Prahy 8 se zatím ze sídlišť Severního Města vydařila zeleň nejlépe v Ďáblicích, které byla věnována zvláštní pozornost už v původním projektu. „*Tady jsme se setkali s něčím, co nebývá obvyklé, že jsme měli tak velký zájem samotných obyvatel, že se přímo a, myslím si, mimořádně účinně podíleli na zakládání a vytvoření sídlištní zeleně.*“ Díky tomu sídliště údajně získalo mezinárodní ocenění UNESCO. Zásadní je podle respondenta „*krásný a zdravý domov*“. Během jeho komentáře ve voiceoveru kamera přejíždí švenkem od porostu na domy v pozadí, znázorňuje detail stromů mezi budovami, ústřední rybník s detailem rozkvetlých leknínů či záhony květin s prvky umění ve veřejném prostoru. (141, 1984)

7.6. Hodnocení sídliště

7.6.1. Pozitiva

Výslovně pochvalné články s tematikou sídliště Ďáblice ve sledovaném období nevycházely, dobová média tvrzení o jeho kladných stránkách spíše včleňovala do komparativních článků, jejichž autoři srovnávali tento sídlištní celek s jinými včetně zahraničních, nebo například do zpráv věnovaným návštěvám domácích i zahraničních politických představitelů v pražském Severním Městě.

Poměrně triviální zpráva uveřejněná v *Rudém právu* v polovině roku 1970 o návštěvě tajemníka ÚV KSČ a ministra stavebnictví na rozestavěném sídlišti Ďáblice dále rozvádí informace o tamních úspěších výstavby a její příkladnosti: „*Na sídlišti Ďáblice [...] se celá občanská vybavenost v rámci komplexu Severního Města staví již způsobem, který by se měl stát ve stavebnictví samozřejmostí.*“ Podle článku začali stavbaři s inženýrskými sítěmi a komunikacemi a poté přistoupili k bytovým domům, které rostou souběžně s objekty občanské vybavenosti. (3, 1970, s. 1) Nové budovy včetně domů na d'áblickém sídlišti si o půl roku později prohlédl československý prezident Ludvík Svoboda, tento článek klade důraz na tamní

rozsáhlý objem staveb. (8, 1971, s. 1) Prezident se na sídliště vrátil v roce 1971 ještě jednou, kdy si opět prohlédl dokončované bytové domy či školy. Fotografie státníka zachycuje před hotovým deskovým domem, čímž je naznačena rychlost výstavby. (16, 1971, s. 1)

Na konci roku 1975 se v periodiku vyskytla kladně zabarvená zmínka o sídlišti Ďáblice v cestopisné reportáži ze syrského města, jehož moderní budovy přirovnával pisatel k nedávno vybudovaným pražským sídlištím. Autor článku prý „*na chvíli zapomněl, že je v Sýrii, u řeky Eufratu*“, a kdyby ho průvodce nevyrušil, domníval by se, že je v nové části hlavního města. (40, 1975, s. 6)

O návštěvě zahraničních hostů na sídlišti se poprvé píše na jaře 1976, tedy v době, kdy už byly veškeré bytové domy dokončeny. Úvod článku zaměřeného na delegaci Komunistické strany Sovětského svazu u příležitosti XV. sjezdu KSČ zmiňuje, že si prohlédla nová pražská sídliště, z nichž jsou však dále rozvedeny pouze Ďáblice. Příchozí zamířili do nové základní školy a „*seznámili se s výstavbou kulturního a obchodního centra*“. Navštívili také nejmenované obchodní středisko otevřené u příležitosti sjezdu. (41, 1976, s. 1) V krátké noticce publikované o několik měsíců později se hovoří o příjezdu představitelů Srbské socialistické republiky, mj. pozdějšího premiéra Dušana Čkrebiće, kteří si prohlédli i sídliště v Ďáblicích. (42, 1976, s. 2) Významným hostem byl na jaře 1981 tehdejší rumunský prezident Nicolae Ceaușescu, jenž byl na sídlišti obeznámen s dokončením obchodního domu Ládví. Autor článku v této souvislosti uvádí, že zde „*našlo nový domov ve více než 9000 bytech na 28 000 Pražanů*“. (67, 1981, s. 1)

Ďáblice byly v deníky srovnávány také se souběžně dokončovanými sídlištními soubory, například s Bohnicemi na jaře roku 1979. Obě sídliště podle redaktorky, jež se v příspěvku snaží vyvrátit stereotyp o anonymitě panelových domů, které mohou působit jako „*město duchů*“, „*nejdou pro značnou část obyvatel noclehárnou, jak se někdy šmahem tvrdí*“. (58, 1979, s. 3)

Podobou tehdejších raných sídlišť v Československu, zejména otázkou prostředí okolo objektů, se zabývá text z léta 1988, který sídliště Ďáblice dává za příklad kvalitní úpravy zeleně po boku ostravské Poruby nebo novějšího pražského Jihozápadního Města. (88, 1988, s. 1)

Lidová demokracie se problematiky dotýká pouze v několika informativních zprávách o návštěvě politiků, a to tuzemského prezidenta Svobody v roce 1971 (95, 1971, s. 1), delegace KSSS roku 1976 (107, 1976, s. 1) a rumunského prezidenta Ceaușesca v roce 1981 (119, 1981, s. 1). Tyto zprávy jsou objektivní, mají neutrální zabarvení a neobsahují dodatečné rozvádění úspěchů sídliště Ďáblice jako v případě *Rudého práva*.

Přednostem d'áblického sídliště se věnuje část příspěvku o nové československé výstavbě v *Mladém světě* z podzimu 1978. Ve fotogalerii se snímky vybraných staveb z uplynulých let figurují i Dáblice – zobrazeny jsou děti hrající si na dvoře mateřské školy na pozadí s deskovými domy a zachycením zeleně ve frontální části fotografie. „*Dáblice nejsou tak slavné co do počtu obyvatel, ale patří k nejobytnějším novým sídlištím v Praze. [...] Mají dobře řešenou vybavenost na úrovni osmdesátitisícového města (přestože v nich žije polovina tohoto počtu) a velké bohatství zeleně.*“ (133, 1978, s. 9)

Jako příklad úspěšnosti československého stavebnictví uvádí sídliště Dáblice příspěvek v rámci pořadu *Deset úspěšných let v Československé televizi* z roku 1978, který hodnotí uplynulou dekádu. Mluvený komentář zástupce vedoucího oddělení ústředního výboru strany kladoucí důraz na výstavbu v severních Čechách, Praze a Bratislavě a počet odevzdaných bytů, jichž bylo „*za sedm a půl roku postaveno více než za sedmnáct nejproduktivnějších roků buržoazní republiky*“, doprovází záběry nejprve na celek Severního Města z opačného vltavského břehu, které poukazují na jeho majestátnost a rozlehlost. Poté následují scény z d'áblického sídliště – komíhající se stromy ve větru na pozadí s domy či velké parkoviště v sousedství rozsáhlé zelené plochy, které znázorňují spojení zeleně a architektury. Pořad obsahuje také švenky přes d'áblické deskové a bodové domy, detaily jeřábů a jiných strojů nebo záběry zpravidla usměvavých dělníků, kteří soustředěně pracují nebo kontrolují svůj postup. (139, 1978)

7.6.2. *Negativa*

Upozornění na problémy či poruchy na sídlišti nezděravá přicházela v dopisech od čtenářů, publikovaných zejména v *Rudém právu*. Tomuto tematickému okruhu se věnovala všechna zkoumaná média s výjimkou *Československé televize*. Články se zaměřovaly ve větší míře na komplexní potíže sídliště než na individuální závady v bytech.

Na kritický dopis čtenářů stěžujících si na zatékání vody při dešťových srážkách do bytů na sídlišti Dáblice reagovalo *Rudé právo* v létě roku 1972. Deník oslovil dotyčné stavební podniky, ty však neodpověděly. Nakonec čtenáři informovali redakci, že ačkoli na střeše domu proběhly jisté opravy, do jejich bytů zatéká i nadále. Deník zmiňuje dopis jiné čtenářky, která během prázdnin odjela na dovolenou a po návratu našla byt v poškozeném stavu po vytopení. Možnosti řešení problému autor článku nezmiňuje. (23, 1972, s. 3)

Potíže v rámci jednotlivých bytových domů se také týkaly neplacení nájemného, jemuž se věnuje text z konce roku 1986. Mezi uvedenými příklady je i sídliště Dáblice, kde jeden

z neplatičů dluží přes čtrnáct tisíc Kčs. Bytovým podnikům se údajně i přes značnou snahu ve formě posílání upomínek, návrhů exekuce či potenciálního zrušení užívacího práva na byt nedaří problém vyřešit. Neplatiči prý totiž „*dokáží kličkovat*“ a nacházet skuliny v zákoně. Autorka v závěru článku apeluje otázkou: „*Nebylo by dobré zamyslet se nad dosavadní právní úpravou, podle níž se podobné případy řeší, a vytvořit prostor k účinnějším postihům neplatičů?*“ (85, 1986, s. 2)

Na absenci orientační mapy na sídlišti Ďáblice, jež je prý „*velké a reprezentační*“, poukazuje čtenářka v dopise z roku 1977. Na redakci se obrací s dotazem, zda by správa sídliště nemohla mapu doplnit. (49, 1977, s. 4) Zhruba o měsíc později ji deník odpovídá, že oslovilo dotýčný obvodní národní výbor, podle něhož tato záležitost není v jeho gesci. Mapu má ale dodat Výstavba hlavního města Prahy během několika týdnů. (50, 1977, s. 4)

Další čtenář v dopise z jara 1977 projevuje nespokojenost s údajně „*nehospodárným provozem teplárny*“, který na d'áblickém sídlišti způsobuje značný hluk. Za zásadnější problém považuje vypouštění přebytečné páry do vzduchu: „*Přece nelze přihlížet tomu, jak nám cenné hodnoty takto bez užítku utíkají...*“ Rudé právo stejně jako v předchozích případech oslovilo jmenovaný podnik, tedy teplárnu Třeboradice, která kritiku odmítá s tím, že vypouštění páry bylo nezbytné coby prevence jejího poškození a míra hlučnosti není v rozporu s normami. Její odpověď je podle redaktora „*věcná, nepostrádá odborné vysvětlení*“. Přesto v další části zveřejňuje opakovanou stížnost čtenáře na reakci teplárny, přesto podle něj i jiných obyvatel došlo ke zmírnění problému. (52, 1977, s. 4)

Nehospodárnost se podle příspěvku z počátku roku 1979 týkala rovněž veřejného osvětlení. Jeden čtenář prý redakci telefonicky oznámil, že na sídlišti Ďáblice svítí lampy na ulicích ještě v devět hodin ráno. Autor článku nikoho na přímo neoslovuje, pouze odhaduje důvody tohoto stavu: „*Může to být způsobeno nekvalitními výrobky, ale stejně tak nedostatečnou údržbou...*“ Řešení nenavrhuje, avšak apeluje na vedoucí pracovníky, aby zjistili viníka a zajistili nápravu. (57, 1979, s. 2)

Deník se věnoval také nevzhlednému stavu některých budov, konkrétně oprýskanému obchodnímu domu Ládví, z něhož odpadává travertinový obklad. „*A protože při zemi toho travertinu pár kousků chybí a odhaluje dost škaředé betonové „podolky“ nosného skeletu, bylo by tu hned další téma k úvaze o kvalitě odevzdávané práce,*“ komentuje redaktor neutěšený stav a na druhou stranu se snaží zdůraznit, že jde jen o drobné nedostatky jinak zdařilé stavby. Poukazuje rovněž na problém s umístováním plakátů na zdi budovy, zároveň však uznává, že

sídlíště plochy k legálnímu vyvěšování plakátů postrádá: „*Stačila by možná jedna větší a vhodně umístěná tabule [...] Určitě by ubylo těch, komu se ruka při hyzdění společného majetku nezachvěje.*“ V závěru vyzývá řečnickou otázkou: „*Nestál by experiment s inzertní tabulí za pokus?*“ (71, 1983, s. 5)

Jiný problém souvisel s otázkou umístění sochy Bohumíra Šmerala, jejíž osazení může způsobit likvidaci stovek dřevin, narušení rozvodů vody a komplikace s instalací veřejného osvětlení, komunikace a laviček. Tento plán podle redaktorky pohoršil také pracovníky Útvaru technické přípravy staveb, kteří podali návrh na přesunutí památníku na jiné místo. Autorka dále v článku z roku 1986 používá persvazivní prostředky. „*Sochu [...] Praha potřebuje, to je v pořádku. [...] Je dokonce chybou, že jeho památník zde dosud nestojí. B. Šmeral by si však nepřál, aby kvůli němu bylo zbytečně ničeno to, co patří k přednostem našeho hlavního města – zeleň v sídlíštních celcích a jejich okolí. Jedno z nejpěknějších pražských sídlišť – Ďáblice – se může například chlubit jak řešením zeleně, tak aktivitou občanů, kteří se na jejím zakládání a údržbě podílejí.*“ (83, 1986, s. 2) Na problém možného zničení zeleně upozorňuje čtenář v dopise zveřejněném o rok později. Na jiném místě v Ďáblicích má vzniknout dětské hřiště, přičemž dělníci používají těžkou techniku, kterou podle něj kvůli špatnému zacházení ničí trávník před domem. „*Jak to, že mohou mimo své „vyhraněné území“ ničit to, co lidé zvelebují. [...] Stále mluvíme o životním prostředí, ale tohleto se smí?*“ (87, 1987, s. 5)

Lidová demokracie se stejně jako výše uvedený článek v *Rudém právu* věnovala problému se zatékáním do bytů na sídlišti v Ďáblicích. K závadě předávaných bytů se redaktor postavil více kriticky a za zodpovědné označil pracovníky příslušného národního výboru a zaměstnance OPBH, který však prý k zajišťování oprav domů nemá potřebné kapacity. Praha podle redaktora obecně postrádá podnik, který by se komplexně zabýval opravami v bytových domech. Jako příčinu vidí nedostatečnou kvalitu odevzdávané práce: „*Těžko říci, jak velké procento z těch nejrůznějších závad spadá na vrub nedodržení technologie a docela obyčejného lajdáctví. Svou roli hraje jistě i kvalita dodávaných materiálů. Je chronicky známo, že dřevo v okenních rámech je čerstvé a pracuje a že jiné není k dispozici. Ale okolo oken má být i těsnění – a to z „nějakých důvodů“ často chybí.*“ Vinu podle něj nesou rovněž nedbalí řemeslníci, „*pokud se v této souvislosti ještě dá vůbec o řemeslnících mluvit*“. Nájemníkovi prý potom nezbyde nic jiného než si opravu zajistit po vlastní ose, což ale například v případě střechy nelze. Zbytečné opravy podle něj dosahují stamilionových částek, „*kteřé by se mohly věnovat na něco úplně jiného*“. (115, 1980, s. 3)

Nouzí o volnočasové instituce pro děti a mládež na sídlišti Ďáblice se okrajově zabýval rozsáhlý článek o výstavbě panelových domů v Československu i zahraničí publikovaný v *Mladém světě* koncem roku 1972. Příspěvek popisuje utopické město Etarea, podle něhož odborníci stanovili základní kritéria k vytvoření „dokonalého“ města. Jde například o vhodné prostředí, blízkost domova s pracovištěm, příležitosti k rekreaci v místě bydliště atp. Praha je podle autorů „*poseta novými sídlišti*“, o kterých „*se napsaly hotové horory*“. Lidem vadí anonymita prostředí, vzdálenost od centra města či pomalá výstavba občanské vybavenosti, kterou redaktori prezentují se snahou o dramatické vyznění: „*Na sídlištech se stavělo i bydlelo zároveň, lidé jezdili do centra města s bahnem až na kolenou.*“ Ačkoliv prý nakonec došlo k úpravám terénu, některá sídliště jsou podle redaktorů stále pouhými „*noclehárnami*“. Problém poté vztahují na mladé obyvatele za použití expresivního prostředku, dospívající prý „*utíkají ze sídlišť do centra měst*“. Následuje konfrontační rozhovor s architektem sídliště Ďáblice s otázkami typu „*Proč nejsou v Ďáblicích tělocvičny?*“ Hlavním problémem je dle projektanta nedostatek financí. Zmiňuje také to, že i kdyby se stavby podařilo realizovat, jejich provoz bude velmi nákladný. Redaktori podprahově vybízejí konkrétní organizace k nápravě: „*U nás, kde máme vyspělou organizaci SSM, by již bylo na čase řešit situaci jak investorství, tak provozu způsobem, jaký odpovídá zodpovědnosti naší společnosti za výchovu mladé generace.*“ (130, 1972, s. 14–18)

Údajně dokončené úpravy terénu na sídlišti Ďáblice nedaleko základní školy Burešova zachycuje publikovaná fotografie z jara 1975 v rubrice *Zápisník hnutí Brontosaurus* věnované ekologii a ochraně životního prostředí. Snímek upozorňuje na rozsáhlé louže vody na trávníku či na chodníku mezi školou a jedním z bytových domů. „*Nepropustný terén drží kaluže vody prakticky po celý rok,*“ uvádí popisek. (131, 1975, s. 4)

7.7. Celková reflexe sídliště

Touto kategorií rozumím texty věnující se reflexi sídliště až po dokončení bytových domů, jejíž základem je obecné zamyšlení se nad výhodami i nevýhodami panelových domů se vztažením problematiky na příkladu mj. sídliště Ďáblice.

Redaktor *Rudého práva* v článku z léta 1978 hodnotí proměnu obcí v Československu a v této souvislosti zmiňuje Ďáblické sídliště. Tamní někdejší podobu, stejně jako vzhled dalších nových souborů, porovnává s aktuální. Předchozí stav interpretuje jako temný, zatímco přítomnost a budoucnost jako žádoucí: „*Na někdejší rezatou periférii a stráně chudých lásek vstoupila obrovská sídliště s rušným životem.*“ Autor přesto uznává, že nic není bez chyby, a zmiňuje například špatnou dopravní obslužnost a neustálé objížděky, pomalou výstavbu nebo

„páteční a sobotní fronty v obchodech na sídlištích, jejichž občanská vybavenost pokulhává“.
(55, 1978, s. 3)

O rok později vyšel v deníku obšírný článek náměstka ministra vnitra, jenž v něm nejprve rekapituluje dosavadní historii československých sídlišť a poté přistupuje k aktuálně řešeným problémům. Mezi hlavními uvádí omezené možnosti trávení volného času, vzdálenost od centra města či anonymitu prostředí: „*Občan se uzavírá ve svém bytě [...] společenský styk mezi lidmi mnohdy končí vzájemným pozdravem a zaklapnutím dveří bytu.*“ Vinu podle něj nenese sídlištní koncept bydlení, ale lidská povaha, jež je přirozeně sobecká. Anonymita je podle autora pouze zdánlivá, lidé se dokážou semknout například při poruše v domě. Apeluje na národní a občanské výbory, aby s obyvateli řešily potíže aktivně, ať už v oblasti zásobování sídlišť, služeb, dopravní infrastruktury, údržby bytového fondu, vytápění bytů nebo stavu komunikací. Vybízí je rovněž, aby pořádaly akce Z za účelem úklidu sídliště, ale také například výstavby hřiště. V tomto směru vyzdvihuje sídliště Ďáblice, kde se na základě spolupráce národního výboru s organizacemi Národní fronty „*podařilo vybudovat areál zdraví pro děti i dospělé v Ďáblickém háji, který přitahuje tisíce lidí v zimě i v létě*“.
(59, 1979, s. 3)

Výsledky studie Výzkumného ústavu výstavby a architektury v Praze zaměřené na spokojenost či nespokojenost obyvatel nových pražských sídlišť předkládá příspěvek v *Lidové demokracii* z jara 1979. Podle redaktora je tato otázka opomíjena, lidé se často zabývají samotnou výstavbou a o další život na sídlišti se už nezajímají. Odpověď na stanovenou otázku je podle něj komplikovaná a vstupuje do ní celá řada faktorů. Celkově jsou ale obyvatelé panelových domů spíše spokojeni – nespokojenost se dle výzkumu objevila v řádu jednotek procent. Za klady sídliště lidé považují ústřední vytápění, teplou vodu, oslunění, velikost bytu, vhodnou dispozici či koupelnu. Podle autora příspěvku je však právě velikost bytu „*jednou z problematických otázek bytové výstavby, zejména v Praze*“ a v této souvislosti uvádí, že například v Ďáblicích dosahuje podíl malých bytů 34 procent z celkového počtu bytů. Následkem je časté přelidnění bytu, za což podle něj nesou odpovědnost národní výbory, které byty špatně přerozdělují.
(112, 1979, s. 3)

Nepříliš konkrétní je v hodnocení dosavadních sídlišť článek z léta následujícího roku, který se váže k pětadvacetileté historii panelových domů v Československu. Podle autora byly za uplynulé čtvrtstoletí „*střídavě stejně vychvalovány jako zatracovány*“, a byt se zejména v Praze honosí názvy jako Severní či Jihozápadní Město, zůstávají „*pouze sídliště*“. Ačkoliv podle autora může sídliště na první pohled evokovat složitost, anonymitu, cizost a monotónnost, nelze je srovnávat s jinak strukturovanou starší zástavbou. Z anket jsou podle něj patrné výhody

sídliště jako výlučnost bytů první kategorie a klid, naopak si lidé prý stěžují na špatnou občanskou vybavenost, především co se týče nákupů, služeb a volnočasových aktivit. Přestože jde podle něj o de facto „přechodné problémy“, jejich náprava mnohdy trvá několik let. (117, 1980, s. 3)

Sám hlavní architekt sídliště Ďáblice Viktor Tuček reflektoval sídliště v monologizovaném rozhovoru z téhož roku. Autor příspěvku je nakloněn pozitivnímu hodnocení souboru: „*Pražská sídliště [...] krásou zrovna nehýří. Ale když se zeptáte, které z nich je tím nejhezčím, zazní v odpovědích nejčastěji slovo Ďáblice.*“ Dále se zabývá odlišnostmi tohoto sídliště od ostatních, které podle Tučka nevycházejí jen z práce projektantů a urbanistů, ale záleží i na jeho obyvatelích: „... *žádné sídliště není hotové pouze tím, že se postaví, protože tímto okamžikem začíná žít.*“ Architekt zdůrazňuje, že kromě architektury domů je v tomto směru zásadní i dobrá vybavenost. Důležité jsou podle něj i zdánlivé detaily nebo dostatek přírody: „*V Ďáblicích jsme před domy udělali zpevněné, rovné plochy. Ty v zimě fungují jako kluziště. Snad před každým blokem se bruslí, kluci mohou hrát hokej. Nebo lavičky zasazené do zeleně. Maličkost, ale bez ní se vlastně není kde zastavit...*“ Přiložená fotografie s popiskem zobrazuje dětské hřiště na pozadí s výškovým a deskovými domy: „*Svou pověst si Ďáblice zasloužily mimo jiné i proto, že je zde dostatek, vymyšleného 'prostoru...*“ (118, 1980, s. 3)

Nad životem v panelových domech, mj. na sídlišti Ďáblice, se rovněž zamýšlel článek z jara 1982. Při velkém objemu bytového fondu se dá podle autora stavět pouze průmyslově, a proto zprvu sídliště připomínají „*polotovar*“. Opět je zde zdůrazněno, že nejde jen o bytové domy, ale i okolní prostředí, jež zpočátku nebývá ideální. „*Ovšem právě tohle je otázkou času. Stačí se podívat na Ďáblice před deseti lety a srovnat je s tím, jak vypadají dnes.*“ K pozitivnímu dojmu podle něj přispívá obklopující prostor se zakomponovanou zelení a vodními prvky. (123, 1982, s. 3)

„Bouřlivé změny“, které Praha podstoupila v sedmdesátých letech, řeší pořad **Československé televize** s názvem *Proměny hlavního města* z roku 1981. Podle redaktora zažívá metropole „*novou, nejpřevratnější éru*“ a „*obyvatelům přináší nové hodnoty*“. Zdůrazňuje také, že se novou výstavbou radikálně nemění ráz města, pouze se vylepšuje: „*Praha si zachovává svou krásu a jedinečnost.*“ V závěru pořadu se tvůrci zabývají sídlišti a životem na nich, a to na konkrétním příkladu Ďáblic. V rozhovoru oslovený architekt Tuček hovoří o jeho počáteční obavě, jak lidé panelové domy přijmou a zda budou mít zájem o jejich okolí. Jejich iniciativu označuje za překvapivý přístup: „*Neočekávali jsme, že lidé začnou okolí svých objektů vylepšovat, dokonce bych řekl na vysoké, profesionální úrovni a s láskou.*“ Výsledkem jejich

úsilí je podle něj „*těsný pocit domova jako na vesnici*“. Mluvený komentář redaktora jeho tvrzení zesiluje. Prostředí sídlištního parku líčí takřka poeticky: „*Jezírko uprostřed sídliště, na jehož hladině v noci pluje měsíc a v rákosí kuňkají žáby, to není na sídlišti zrovna obvyklé.*“ Popisuje jejich počáteční potíže s údržbou zeleně, kvůli níž „*se museli naučit zahradničit ve velkém, protože tisíc růží nebo keřů se na tak velké ploše ztratí snadno, ale vydrželi, mají úspěch, jaký respektují dokonce i děti, a čím dál řidší jsou i případy vandalismu*“. Jeho výroky potvrzuje v následném rozhovoru obyvatel sídliště a vedoucí brigád v jedné osobě. Občané si podle něj uvědomili, že domov netvoří jen byty, ale také prostředí. Dobrovolné akce si prý získaly řadu příznivců a měly navíc pozitivní vliv na stmelování sousedů: „*Kolem naší ulice je vztah lidí daleko lepší, než býval. [...] Začínají se cítit doma, už nechodí domů jako do nocleháren.*“ (140, 1981)

Družstevními byty na sídlišti Ďáblice se zabývala epizoda ze série *Filmový zpravodaj* z roku 1986. Ohlíží se za patnáctiletou historií „*vzorového*“ souboru, kde je téměř polovina bytového fondu ve družstevním vlastnictví. Pořad zahrnuje anketu, v níž mají místní obyvatelé označit výhody a nevýhody družstevního bydlení: „*Když potřebujeme něco zařídit, tak stačí zajít na družstvo a oni to opravdu zařídí, potom hezký prostředí pro děti máme, tady opravdu.*“ „*Velká nevýhoda [...] je, že je byt opravdu malý – bydlíme totiž ve dvougarsonce s dítětem.*“ Redaktor ve voiceoveru uznává zásadní nedostatek v podobě dlouhého čekání na byt v pořadníku. Nespecifikované obtíže uvádí obyvatelka ďáblického bytu v rozhovoru: „*Jako každá nová věc měl i tento byt určité nedostatky, které jsme si sami pochopitelně museli odstranit a byt si přizpůsobit k tomuto hezkému bydlení, [...] vše [...] jsme si vytvořili společnými silami.*“ Dále hovoří předseda tamního výboru členské samosprávy, jenž vyzdvihuje práci družstevníků na údržbě zeleně i správě bytového fondu. Podle něj se v Ďáblicích „*bydlí spokojeně*“, ale přetrvávají problémy s údržbou a opravami bytů. (142, 1986)

Ďáblické sídliště konfrontuje s ostatními souběžně postavenými sídlištními celky dokumentární pořad *Byty: Jak postavit město* z následujícího roku, které se k panelové výstavbě staví poměrně kriticky. Technologie měla podle redaktora přednost před estetickými kvalitami: „*Díky panelové technologii jsme se naučili stavět relativně rychle i lacino, ovšem na úkor architektury, na úkor svěbytného výrazu i vnitřní harmonie. Sídliště se od sebe takřka nedají rozeznat: úmorné krabice panelových domů zblízka, zubatá silueta z dálky. Opakovaný motiv, kterým se představuje většina sídlišť v Brně, Košicích, Táboře, ale i v Londýně, Stockholmu, Paříži či Berlíně.*“ Právě Ďáblice podle něj vybočují z řady a „*existují jako hmatatelný důkaz, že i z panelů se dá vytvořit prostředí, které může být vlídné a příjemné*“. Tvrzení doplňuje záběr

na kulturní dům, kino Moskva, děti v kočárku i starší, které si hrají na ulici, širší obraz základní školy s okolní zelení, detail záhonů květin či leknínů v rybníčku. Část o sídlišti Ďáblice uzavírá kritická poznámka k dopravní obslužnosti: „*Severní Město se projektovalo v době, kdy ještě nebylo rozhodnuto o metru, a vidíme, jaké problémy vznikají s dopravou obyvatel [...] v situaci, kdy se teprve trasa C začíná dodatečně do Severního Města z polohy dnešní Fučíkovy probíjet.*“ (144, 1987)

8. Vzpomínky pamětníků

Všichni tři oslovení pamětníci (narození v letech 1945, 1964 a 1969) se na sídliště Ďáblice přistěhovali v roce 1973, tedy v době, kdy stále probíhala výstavba domů a některých objektů občanské vybavenosti. Podle vzpomínek šlo o byty, které respondenti získali díky zaměstnání svých partnerů či rodičů.

„Můj manžel byl zaměstnaný u dopravních podniků jako řidič autobusu. Jednou dopoledne, když byl v práci, na nás zazvonili dva mladíci a zeptali se mě, zda bychom nechtěli vstoupit do družstva od podniku. Hned jsem to nadšeně podepsala. Museli jsme složit vinkulaci ve výši třiceti tisíc korun. Takový obnos jsme neměli, ale půjčili jsme si peníze v bance. Družstevní podíl jsme dva roky spláceli, potom jsme už dostali byt.“ (1a)

„Jak rodiče k bytu přišli, si už přesně nepamatuju, ale mám za to, že byt získali od podniku. Oba pracovali v Letově.“ (1c)

„Otec v Praze získal práci a k ní státní byt na sídlišti Ďáblice.“ (1b)

Dva respondenti se přistěhovali z jiných, starších částí Prahy, třetí z okresního města. Jedna oslovená pamětnice vzpomíná na tristní podmínky v předchozím bydlišti v hlavním městě.

„Před přestěhováním na sídliště jsme s manželem a dvěma malými dětmi bydleli na Vyšehradě v pavlačovém domě v bytě 1+1 v podnájmu. Voda byla na pavlači, v zimě občas zamrzala, museli jsme ji rozmrazovat svíčkou. Záchod byl samozřejmě také na chodbě. Největší radost jsem proto pak měla z koupelny, připadalo mi úžasné, že mám doma tekoucí vodu a vanu – do té doby něco nepředstavitelného.“ (1a)

První dojem z nového dáblického bytu je mezi respondenty vesměs pozitivní. Sídliště na ně působilo mohutně a komplikovaně.

„Z bytu jsme měli velikou radost. Tenkrát když člověk získal byt a mohl bydlet ve svém, tak za to byl nesmírně vděčný.“ (1c)

„Byl jsem z malého města, takže pro mě sídliště byla velká věc, přestože i v Kolíně jsme bydleli v paneláku. Obrovské domy, velké balkóny.“ (1b)

„Nejkrásnější zážitek byl, když nám předali dekret na byt. Dům mi zpočátku připadal hrozně složitý, měl spoustu vchodů. Když jsme poprvé jeli výtahem do našeho bytu, spletli jsme si vchody a dobývali se do úplně jiného bytu.“ (1a)

Ačkoli mezi respondenty šlo výhradně o čtyřčlenné rodiny, byt s dispozicí 3+1 dostali pouze dva ze tří, jedna z oslovených žila s rodiči a sourozencem v bytě o velikosti 2+kk.

„Dřív ani člověk moc neřešil to, že bydlí čtyři lidi ve dvou pokojích, daleko snáz a ochotněji se poskládalo víc lidí v malém bytě. Dnes jsou lidi zvyklí na daleko větší pohodlí. Pokoj jsem měla společný se sestrou, v obýváku si rodiče večer co večer rozkládali ležení.“ (1c)

Jiná respondentka, která zažila počátek sídliště už jako dospělá, zmínila rovněž finanční aspekt tamního bydlení.

„Nájem byl na tu dobu docela vysoký, asi 630 korun, k tomu navíc spotřeba elektřiny. Ale za vodu se platilo minimum, nikdo to nehlídal, vodoměry neexistovaly, voda tekla opravdu proudem. Topení se taky neměřilo, takže se zároveň topilo a větralo.“ (1a)

Všichni se shodují, že ačkoli byl jejich dům kompletně dokončený, okolí objektu zprvu příliš upravené nebylo.

„Okolí bylo docela dobrodružný a pro nás děti hrozně zábavný, protože se teprve dodělávalo. Pamatuju si, že ze začátku jsme okolo domů chodili vykopanými jámami do hloubky zhruba jednoho metru, v nichž jsme si i hráli. Nebyla tam žádná tráva, nic.“ (1c)

„Zpočátku bylo okolí domu staveniště, postupně se dodělávaly chodníky, trávníky a dětská hřiště, trvalo to asi rok.“ (1a)

„Po přestěhování toho na sídlišti moc nestálo, bylo to v podstatě staveniště, ale stejně jsem z něj byl nadšený.“ (1b)

Podle respondentů byly především zpočátku poměrně časté poruchy výtahu v domě, což především pro obyvatele bytů ve vyšších patrech představovalo problém. Jednotlivé vchody ale spojovaly chodby, díky nimž bylo možné přejít do vedlejšího vchodu a použít jiný výtah. Jeden respondent vzpomínal i na problémy s nemožností zapnout si topení na začátku či ke konci topné sezóny a na podle jeho slov nepříjemně dlouhé odstávky teplé vody v letním období.

„Občas byl problém s hlučností, někdo na nás třeba zabouchal. Nebo se lidé vzájemně vytopili, někdy i přes tři patra, to se stávalo. Žily tu ale samé mladé rodiny, a když je člověk mladý a má děti, moc to neřeší. Byli jsme tolerantní.“ (1a)

„Opravy výtahů trvaly hodně dlouho, ale nikdy to nebyla katastrofa, protože vchody spojují průchozí chodby. [...] Opravy u státních bytů zajišťovalo OPBH. Pokud nešlo o akutní havárii,

nebylo to hned. Žilo tu ale pohromadě tolik lidí v jednom domě, že když by například nešla elektrina, tak by se opraváři zbláznili z množství telefonátů a šli by to opravit.“ (1b)

Co se týče veřejné dopravy, podle výpovědí spojovala sídliště s ostatními částmi města zpočátku pouze tramvajová trať.

„Na sídliště jezdily dvě tramvajové linky, obě projížděly Libní směrem na Palmovku, na autobusy si nepamatuji. Nejbližší stanice metra byla Florenc.“ (1a)

Děti podle vzpomínek navštěvovaly mateřské a základní školy přímo na sídlišti, budovy se nacházely nedaleko od jejich domovů.

„Školu jsem měla zhruba tři minuty od domu, v době našeho nastěhování už byla hotová.“ (1c)

„Moje osmiletá dcera chodila nejprve do základní školy vzdálené necelý kilometr od domu, poté dostavěli jinou, kterou měla pěšky tři minuty.“ (1a)

Odlisné zkušenosti měli později dva respondenti coby studenti středních škol v centru Prahy.

„V té době ještě nebylo prodlouženo metro, ale i tak to byla pohoda. Dnes bych to už nedal, ale středoškoláci vydrží všechno. Cesta mi trvala půl hodiny, nejprve se jelo tramvají a potom metrem. [...] Měli jsme pocit, že bydlíme skoro v centru. Sedli jsme na tramvaj a za chvíli byli na Václaváku.“ (1b)

„De facto jsem se „učila“ jezdit MHD, když jsem začala chodit na střední školu v Karlíně. Jezdila jsem tramvají na Palmovku a potom přestoupila na jinou. Trvalo to zhruba tři čtvrtě hodiny.“ (1c)

V sedmdesátých letech již dospělá pamětnice zpočátku jezdila do zaměstnání do centra, ale snažila se najít si pracovní místo na sídlišti.

„Našla jsem inzerát, že mateřská škola shání kuchařky, tak jsem se hned šla zeptat a měli zájem. Školka se otevírala asi po čtvrt roce od našeho nastěhování. Přijali tam i mého tehdy šestiletého syna, který měl odklad.“ (1a)

Nakupovat chodili před dokončením obchodního domu Ládví do prodejny Včela, podle výpovědí se zpočátku na sídlišti nacházela pouze jedna samoobsluha.

„V té době tu žádný jiný obchod s potravinami nebyl. Byla tam i drogerie, cukrárna, lahůdky, řeznictví, zelenina a ovoce.“ (1c)

„Byly tam základní potraviny, kvůli nim jsme nikam jinam nejezdili. Postupně se to rozšířilo, byl tam obuvník, obchod s nábytkem, kadeřnictví, spíše služby než obchody. Zpočátku byly ale jen byty a jedna prodejna potravin.“ (1a)

Na volnočasové aktivity po skončení výuky vzpomínají tehdy dětští obyvatelé sídliště různě, oba však vcelku kladně.

„Chodili jsme takzvaně do „čtverce“, dvoru čtyř domů, kde byly prolézačky, mlhoviště, kam jsme se chodili brouzdat, pamatuju si také na tenisový kurt a pískoviště. Chodili jsme i do parku k „rybníčku“, který byl kousek od domu. Nechodili jsme moc daleko, maximálně do lesa. Tam jsme měli branná cvičení.“ (1c)

„Ze začátku jsme si s ostatními dětmi hrávali na stavbě nebo na bývalých vojenských valech (poblíž Kobyliské střelnice – pozn. aut.), které byly obrostlé stromy a dalo se tam dobře zašívát. Pomalu se začala připravovat hřiště v rámci bloků. Ve „čtvercích“ pak byla hřiště na fotbal, jinde jen škvára nebo antuka. Hráli jsme si i na trávě. Ve škole byly zájmové kroužky. Chodili jsme i do „Dábličky“, hlavně v zimě sáňkovat. Už tehdy tam byl hotový areál zdraví. Jako děti jsme se tam zúčastnily běžeckých závodů. Ještě na základce jsme chodili přes les do kina do starých Dáblic, protože tam pouštěli na nepřístupné filmy. Kino Moskva už stálo, tam byl ale přísnější dozor.“ (1b)

Dvojice mladších respondentů trávila volný čas později v adolescentním věku na sídlišti i mimo něj.

„Občas jsme chodili do kina Moskva, pamatuju si, že se stála fronta na Hello, Dolly!, Pomádu, Žlutou ponorku nebo Amadea. Hráli tam československé i zahraniční filmy. Na diskotéku jsme chodili do kavárny Belvedere na třídu Obránců míru (dnešní Milady Horákové – pozn. aut.) na Letné.“ (1c)

„V té době jsme stále měli spíše dětské zájmy než alkohol, jezdili jsme tu na kolech nebo na skatu. Chodili jsme také do kina Moskva, na tu dobu tam byl docela dobrý program. Až na povinné ruské filmy dávali třeba filmy s Budem Spencerem a Terrencem Hillem, francouzské a italské komedie a samozřejmě i československé filmy.“ (1b)

Ohledně lékařské péče na sídlišti se všichni shodují, že na prohlídku k obvodnímu lékaři se chodilo do ordinace v Třebenické ulici. V Dáblicích bylo podle vzpomínek možné navštívit pouze některé specializované lékaře.

„V Třebenické byl obvodník a zubař. Specializovaní lékaři byli nejbližší na Bulovce. Například gynekologie ale byla v Šimůnkově ulici. Polikliniku Čumpelíkova otevřeli až někdy v roce 1986 nebo 1987.“ (1a)

Respondenti vzpomínali také na údržbu sídlištní zeleně a s ní spojené víkendové brigády, jejich dojmy se však různí.

„Párkrát jsme se zúčastnili brigád, kdy se uklízely ulice nebo třeba hrabalo listí. Nejhezčí bylo okolí domu A10 ve Famfulíkově ulici.“ (1a)

„My děti jsme sbíraly papírky, nepořádek, pomáhaly jsme tvořit hřiště, která se dělala částečně svépomocí. I díky tomu se sousedé poznali, byť se brigád nezúčastnil úplně každý. Kdo nechtěl, tak tam nešel. Nechodili jsme tam zrovna rádi, ale zároveň jsme to nebrali tak, že nás někdo nutí dělat si hezké okolí domu.“ (1b)

„Dobrovolné brigády jsem milovala. Líbilo se mi, jak jsme se sešli a uklízeli okolo domu. My děti jsme sbíraly odpadky, sázení stromů nebo květin byla záležitost dospělých.“ (1c)

Celkový dojem ze života na sídlišti Ďáblice v období tzv. normalizace je napříč oslovenými příznivý.

„V Ďáblicích mi nic nechybělo, což bylo asi dané tím, že jsem byla dítě.“ (1c)

„Nemůžu říci, že by mi tu něco vadilo. Obchody tu byly dobře zásobené, sehnali jste tu i banány nebo jiné věci, o kterých se říká, že nebyly. Byli jsme tu spokojení, rodiče měli velkou radost, že v Ďáblicích dostali byt. Myslím, že to tak měla většina lidí.“ (1b)

„Nám se tu líbilo. Lidi se scházeli, vůbec to nebylo anonymní, sousedi se všichni znali, vzájemně se zdravili. Nic nám tu nechybělo. Asi to bylo i tím, že jsme byli mladí a byli jsme šťastní, že máme vlastní prostorný byt. Měli to tak, myslím, i ostatní.“ (1a)

9. Shrnutí

Sídliště Ďáblice se zejména v období jeho výstavby a počínajícího života na něm hojně věnovala dobová média, která v této souvislosti pokrývala široké spektrum témat. Jejich pozornosti se jednomu ze souborů pražského Severního Města dostávalo především kvůli jisté ojedinělosti tamního sídlištního konceptu a urbanistické hodnoty v rámci soudobé československé výstavby panelových domů, jíž si dodnes všímají nejenom historici architektury. Příspěvky v tisku a televizi však neprezentovaly výhradně pozitivní obraz tohoto sídliště – navzdory ideologickému zatížení zkoumaly rovněž jeho neduhy a vztahovaly je do širšího společenského kontextu.

V kapitole 6 nastiňující metodologii práce byly stanoveny vedlejší výzkumné otázky, na které jsou níže předloženy odpovědi.

1. Rozdíly mezi jednotlivými médii panují především v odlišném pojetí článků. *Rudé právo* například v období výstavby sídliště uznává náročnost úkolů a vyzdvihuje rychlost a pracovní nasazení stavbařů. Pokud nastanou problémy, dotyčné podniky omlouvá a jejich „prohřešky“ často přisuzuje okolnostem, které nebylo možné ovlivnit. Zároveň se staví do role jakéhosi mravokárce žádajícího o řádné plnění povinností a citu pro odpovědnost za společenské závazky. V případě negativních jevů často vychází z dopisů od čtenářů a poté funguje jako jejich zastánce, který pomáhá jejich obtíže řešit. *Lidová demokracie* v tomto směru poukazuje na nedostatky napřímo, určuje jejich skutečné viníky a staví je do opozice s „obyčejnými“ občany. Pozitivní jevy představuje také na příčinách, které k nim vedly. Obdobně je tomu v případě *Mladého světa*, který se nezdráhá sarkastických poznámek a konfrontačních rozhovorů. *Československá televize* víceméně staví do popředí úspěchy, zatímco nezdary v pořadech vyvstávají spíše v anketách s občany. Používá k tomu více obrazovou složku ukazující pouhý výsek reality.

Shody se mezi zkoumanými médii projevují například v podobě přisuzování podobných, mnohdy i totožných atributů u jednotlivých témat. Sídliště, respektive jeho objekty a prvky jsou nezdávka zobrazovány jako moderní a příkladné pro jiné projekty. Vzornost, která by se měla následovat, je nejvíce patrná u popisování dobrovolné a nadšené práce obyvatelů na vytváření sídlištní zeleně. Opětovaně se objevuje nálepkování, mj. údržba zelených ploch občany je v různých variacích označována za „patronát nad zelení“, lesní areál zdraví za „tělocvičnu v přírodě“ apod. Obvyklá je rovněž komparace dřívějšího stavu s aktuálním. Někdejší podoba

území je vykreslena jako neutěšená, zatímco soudobá je líčena jako žádoucí a náležitá. Texty upozorňují na takřka identické přednosti i zápory sídliště. Kladná je napříč médii výstavba kolektorů či zavedení zemního plynu, za špatné naopak považují mj. omezené možnosti volnočasových aktivit.

2. Pro zkoumaná média, především *Rudé právo*, je typické, že přesné informace o termínech dokončení staveb či charakteristice objektů na sídliště se v textech zpravidla objevují až tehdy, kdy už je takřka nemožné je zpochybnit. Svá slova autoři příspěvků uvážlivě volili, aby bylo obtížnější uváděná fakta ověřovat. Některé údaje jsou v souvislosti s ideologickým zatížením textů vágní, což se týká hlavně článků zaměřených na výstavbu budov občanské vybavenosti, které mnohdy nejsou blíže specifikované. Jiné jsou zmíněny pouze okrajově v člancích s odlišnou tematikou, zejména pokud jde o negativní aspekty.

Pravdivá je například informace o plánovaném dokončení obytných domů v roce 1975 (soubor se skutečně do tohoto data podařilo během šesti etap výstavby realizovat), o otevření základní školy B8 roku 1972 zahrnující třicet šest tříd, kina Moskva o pět let později nebo o existenci čtveřice jeslí na sídlišti. Naopak mírně zveličený je údaj o kapacitě d'áblického kina, které podle dobových článků pojme ve dvou sálech šest set diváků. Ve skutečnosti je hlavní sál určen pro 500 diváků a klubový sál pouze pro 62 diváků. Hůře ověřitelná je informace o jedné zpřístupněné mateřské škole v roce 1970, podle dnešních údajů byl v tomto roce teprve dokončován jejich projekt. Nepřesný je uváděný termín plánovaného otevření kulturního domu v roce 1982, došlo k němu až o rok později. Potvrdit ani vyvrátit nelze ani údaj o dokončování nejmenovaného obchodního střediska roku 1976 nebo o mezinárodním ocenění UNESCO, které prý sídliště získalo za úpravu zeleně. V jiném textu je sídliště podle urbanistů téže organizace údajně označeno za nejhezčí pražské sídliště. (Jelínková et al., 2019, s. 34, 104–105, 112-113)

3. Jak je patrné z níže přiložené tabulky 1, dobová média se v souvislosti se sídlištěm Ďáblice nejvíce věnovala problematice občanské vybavenosti, jíž zasvětila celkem čtyřicet sedm článků či pořadů. V tomto směru se do popředí dostávala zejména tematika nově vybudovaných základních a mateřských škol a jeslí, dále pak výstavba tamního domova důchodců a také areálů zdraví coby alternativy k tělocvičnám a posilovnám. Média se téměř nevěnovala otázce parkování a hromadných garáží, o nichž přišla první zmínka až na sklonku osmdesátých let, a nezabývala se rovněž lékařskou péčí, jež se nestala námětem žádného příspěvku. Spíše sporadická byla tematika kulturního vyžití na sídlišti, kterému se dostávalo víceméně kritiky.

Hojné byly i texty zabývající se samotnou výstavbou obytných domů a dalších objektů. Důraz byl kladen ponejvíce na tamní objem bytového fondu a vysoký standard bydlení, rovněž na nutnost zrychlení a ekonomického zefektivnění výstavby kvůli množství chybějících bytů.

Tabulka 1

Výstavba		30
Inženýrské sítě		12
Doprava		5
Občanská vybavenost	Školy	10
	Obchody, restaurace a služby	9
	Sportovní zařízení	10
	Kulturní zařízení	6
	Péče o seniory	11
	Parkování	1
Zeleň		14
Hodnocení sídliště	Pozitiva	15
	Negativa	14
Reflexe sídliště		7

V hodnocení kvalit sídliště nepřevažují kladné ani záporné aspekty. Za pozitivní jevy je v textech označeno především množství zeleně, objem bytového fondu a jeho příkladnost pro jiné obytné celky. Naopak mezi nastíněnými negativními jevy se objevuje zatékání do bytů nebo nedostatek kulturních institucí. Přednosti a nedostatky jsou námětem příspěvků zařazených do kategorie reflexe sídliště, které rozebírají například možnosti volnočasových aktivit, anonymitu prostředí panelových domů či spokojenost obyvatel.

V menší míře se texty věnují sídlištní zeleni, u níž je zdůrazňována iniciativa místních obyvatel v utváření a udržování zelených ploch coby kompenzace spíše laxního přístupu podniku Sady, lesy, zahradnictví. Dvanáct článků informuje o výstavbě inženýrských sítí, týkají se především potíží s dodávkami tepla, dokončení kolektorů nebo výměny svítiplynu za zemní plyn. Nejmenší počet článků zahrnuje problematika dopravní infrastruktury, příspěvky se spíše povrchně zabývají napojování sídliště na linky pražské MHD.

Akcent témat spojených se sídlištěm se mění v návaznosti na výstavbu jednotlivých objektů. V prvních letech logicky dominuje výstavba obytných domů a inženýrských sítí. Během první poloviny 70. let se vyskytují texty věnované dopravní obslužnosti, návštěvě tuzemských politických představitelů, výstavbě škol nebo areálu zdraví. Od poloviny této dekády se začínají objevovat články a pořady zaměřené na sídlištní zeleň nebo na výstavbu obchodů a kulturních zařízení. Na sklonku sedmdesátých let nastupuje téma domova důchodců ve spojitosti s jeho dokončováním a první reflexe sídliště. Napříč oběma desetiletími se vyskytují články zabývající se jeho pozitivy a negativy.

Kromě výzkumných otázek byly stanoveny čtyři hypotézy. Předpoklad, že v dobových československých médiích nevycházely o sídlišti Ďáblice kritické články, byl vyvrácen. Tisk zaujal kritický postoj vůči různým záležitostem, *Rudé právo* zmiňovalo například pozdní dodání tepelného zdroje nebo nedostatek kulturních událostí, *Lidová demokracie* uváděla problémy s přelidněním bytů či absenci některých druhů služeb, *Mladý svět* měl výhrady vůči špatné údržbě zeleně a terénu ze strany podniků apod.

Hypotéza o využití článků o sídlišti k propagandě úspěchů komunistického vedení se potvrdila. *Lidová demokracie* dokončení výstavby bytových domů prohlašovala za úspěch závěru páté pětiletky. Výstavba ěáblických škol byla prezentována coby splněný slib volebního programu Národní fronty. Realizace celého obytného souboru byla předkládána jako příklad úspěšnosti československého stavebnictví.

Předpoklad, že pamětníci budou k počátečním letům života na sídlišti kritičtější nežli dobová média, se potvrdil pouze částečně. Respondentům zprvu nevyhovovalo neupravené okolí domů připomínající svým vzhledem spíše hrubou stavbu, někteří měli rovněž výhrady k častým poruchám výtahů, vysokému nájmu či dlouhým odstávkám teplé vody. Na druhou stranu vyjádřili vděčnost a radost ze získaného bytu první kategorie, kvůli nimž přehlíželi určité nedostatky nového bydlení.

Podle poslední hypotézy by *Rudé právo* a *Československá televize* předkládala pozitivnější obraz sídliště nežli *Lidová demokracie* a *Mladý svět*. *Lidová demokracie* vykazala v rámci zkoumaných médií do jisté míry objektivitu a neutrální zabarvení článků, zatímco příspěvky v *Rudém právu* a zejména pořady *Československé televize* měly více pozitivní konotace. *Mladý svět* se vůči sídlišti stavěl téměř ve všech případech zcela kriticky.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo předložit obraz života na pražském sídlišti Ďáblice v dobových československých tištěných i audiovizuálních médiích v letech 1970 až 1989, resp. v období tzv. normalizace.

Sídliště Ďáblice patří do pěti obytných souborů Severního Města, které se nachází na severním okraji hlavního města. Vystavěno bylo v letech 1968 až 1975, respektive 1983, kdy byl dokončen kulturní dům Ládví. Už od počátku budilo pozornost odborníků i laiků díky své na svou dobu unikátní urbanistické kompozici, kterou se hlavnímu architektu Viktoru Tučkovi podařilo takřka beze změny prosadit při realizaci výstavby.

Na sídlišti pro více než dvacet osm tisíc obyvatel byly použité standardní panelové soustavy, atypickým se však soubor stal díky určitým prvkům, například rozlehlému centrálnímu parku, bytům vyššího standardu, oddělení pěších zón ve středu sídliště od silničních komunikací po jeho obvodu i vhodnému rozmístění objektů občanské vybavenosti. Problematickou se během prvních dvou dekad jeho existence ukázala být poloha sídliště poměrně vzdálená od centra metropole, kterou vyřešilo až prodloužení metra C v roce 2004.

Odbornou veřejností bylo sídliště Ďáblice po listopadu 1989 poprvé více reflektováno ve dvoudílné publikaci *Paneláci* z let 2016 až 2017, jež mapuje historii československých sídlišť od poválečné dvouletky až po raná devadesátá léta. Z kapitoly autorky Michaely Janečkové je zřejmá nesporná architektonická hodnota tohoto obytného souboru.

První ucelená monografie *Sídliště Ďáblice* s podtitulem *Architektura pro lidi* vyšla loni na podzim. Za knihou stojí skupina etablovaných historiků architektury, jakým je třeba profesor Rostislav Švácha, ale také pamětníků. Už před sametovou revolucí však na sídlišti Ďáblice z velké části proběhl sociologický výzkum pod vedením Jiřího Musila, jehož tým kriticky nahlížel na různé rysy života v panelovém domě.

Jedinečnost sídliště poutala zájem také tehdejších československých médií, která se v této souvislosti věnovala rozmanitým tématům a pokrývala je prakticky po celém sledovaném období v sedmdesátých a osmdesátých letech. Ke kvalitativní obsahové analýze byla použita historicko-srovnávací metoda se synchronním přístupem. Každý zkoumaný zdroj přistupoval k tematice sídliště Ďáblice odlišně, přesto mezi nimi panovala i určitá shoda.

Deník *Rudé právo* a relevantní pořady *Československé televize* se ukázaly být více ideologicky zatížené než deník *Lidová demokracie*, jehož obraz byl do jisté míry a nenesl často žádné zabarvení, a časopis *Mladý svět*, který obvykle zaujímal značně kritický postoj. Zmíněná první dvojice médií kladla větší důraz na kladné aspekty d'áblického sídliště, například tamní moderní školy a domov důchodců nebo iniciativu obyvatel v zakládání a udržování zeleně.

Přesto byla vyvrácena hypotéza, že se v dobové produkci neobjevily negativní konotace spojené se sídlištěm. V textech byla vyslovena kritika spojená mj. se špatnou organizací výstavby obytných domů, pozdní výstavbou tepelného zdroje, kvůli níž bylo pozdrženo předávání bytů, nedostatečnou dopravní obslužností, omezeným sortimentem služeb a nabídky volnočasových aktivit či například s častým přelidněním bytů. *Rudé právo* mnohdy apelovalo na dotyčné podniky se žádostí o nápravu chyb a stávalo se jakýmsi zástupcem stěžujících si občanů. Problémy byly zmíněny ve všech zkoumaných médiích, v příspěvcích *Československé televize* ale v mizivé míře.

Sídliště Dáblice notně využilo ke své propagandě tehdejší komunistické vedení, které si prisvojovalo tamní úspěchy. Kladné události spojené se sídlištěm vztahovalo ke splněným volebním slibům strany nebo je označovalo za příklad úspěšnosti socialismu. Hojně byl kladen důraz na entuziastický přístup místních obyvatel k úpravě okolí domů a jejich zapojování do dobrovolných brigád, kterými lidé mnohdy kompenzovali nedokončované práce podniků.

V příspěvcích se opakovaně objevovaly totožné atributy přisuzované sídlišti či jeho objektům, které vyzdvihovaly jeho novost, velkou kapacitu nebo příkladnost pro jinou výstavbu. Užito bylo také nálepkování spojené s určitými záležitostmi, například práce obyvatel na sídlištní zeleni byla několikrát s různými variacemi slov označena za „patronát nad zelení“.

Nedílnou součástí diplomové práce bylo kromě kvalitativní obsahové analýzy dobových textů přinést rovněž pohled pamětníků za užití metody orální historie. Mezi respondenty byli zastoupeni tehdy dospělí i nezletilí obyvatelé sídliště Dáblice, muž a dvě ženy, kteří zde žili od jeho počátků v první polovině sedmdesátých let. Jejich vzpomínky nesou obdobné znaky. Oslovení uvítali zejména možnost bydlet ve vlastním bytu první kategorie, které na počátku tzv. normalizace nebyly samozřejmostí. Mezi záporné stránky uváděli průtahy v údržbě terénu okolo domů nebo časté poruchy výtahů.

Summary

The aim of the thesis was to present an image of the life in the Prague suburb by Czechoslovakian media during the seventies and the eighties of the 20th century (known as the normalization era).

The Ďáblice housing estate by architect Viktor Tuček is one part of five housing estates at the northern edge of Prague known as The Northern City. It was built between 1968 and 1975, in 1983 last important building, the cultural center Ládví was finished. Due to its quite unique urban composition it attracted attention of both architects and laymen.

The merits of this housing estate are the vast central park, the strict separation of the pedestrian area and the roadways or appropriate placement of assets of social infrastructure. Especially during the first two decades, the unsuitable location of the housing estate far from the city center became an issue. Extension of the subway line C in 2004 to the Ládví station solved this problem.

The theoretical part of the thesis briefly summarizes political and social events during the normalization era in Czechoslovakia. It also describes contemporary Czechoslovakian media, especially *Rudé právo* and *Lidová demokracie* dailies, *Mladý svět* magazine and Czechoslovakian Television. Next chapters focus on housing policy after World War II in Czechoslovakia and the rise of the panel house construction including the Ďáblice housing estate.

The practical part of the thesis presents the results of the qualitative content analysis using comparative-historical method. This part describes the way how *Rudé právo*, *Lidová demokracie*, *Mladý svět* and Czechoslovakian Television created the media image of the Ďáblice housing estate. Various topics, attitudes of the authors and language devices show the differences and correspondences between the researched media sources.

Prameny a literatura

Archivní články

1. E. Sadílková – M. Polívka. Cožpak se dá takhle stavět? *Rudé právo*. 26. 3. 1970, roč. 50, č. 72, s. 1, 3.
2. SADÍLKOVÁ, Eva. Sídliště bez tepla. *Rudé právo*. 4. 6. 1970, roč. 50, č. 131, s. 5.
3. es. Soudruh Kempný navštívit nová pražská sídliště. *Rudé právo*. 12. 6. 1970, roč. 50, č. 138, s. 1.
4. es. Jde o sto tisíc lidí. *Rudé právo*. 30. 6. 1970, roč. 50, č. 153, s. 1.
5. mi. Zítřek hlavního města republiky. *Rudé právo*. 9. 7. 1970, roč. 50, č. 181, s. 1.
6. es. Dodrží stavbaři slovo? *Rudé právo*. 20. 10. 1970, roč. 51, č. 249, s. 1.
7. bu. Nejvíce – ale stále málo! *Rudé právo*. 7. 1. 1971, roč. 51, č. 5, s. 1.
8. ČTK. President republiky na Proseku a v Ďáblicích. *Rudé právo*. 15. 1. 1971, roč. 51, č. 12, s. 1.
9. Nesp. Pražané obdrží... *Rudé právo*. 6. 2. 1971, roč. 51, č. 31, s. 2.
10. ČTK – L. Hajský. Foto. *Rudé právo*. 16. 3. 1971, roč. 51, č. 63, s. 1.
11. Sý. Problém pražského sídliště Severní Město... *Rudé právo*. 17. 6. 1971, roč. 51, č. 142, s. 2.
12. SADÍLKOVÁ, Eva. Někdo staví dobře, jiný... *Rudé právo*. 27. 8. 1971, roč. 51, č. 203, s. 1, 2.
13. Nesp. Panel vážící... *Rudé právo*. 8. 9. 1971, roč. 51, č. 213, s. 2.
14. Nesp. ČTK. Dobrovolná práce pro republiku. *Rudé právo*. 18. 10. 1971, roč. 52, č. 247, s. 1.
15. V. Havlíček. Stavět více a rychleji, ano, ale – za přijatelnou cenu! *Rudé právo*. 26. 10. 1971, roč. 52, č. 254, s. 5.
16. ČTK – J. Bárta. Foto. *Rudé právo*. 23. 12. 1971, roč. 52, č. 303, s. 1.
17. V. Žitný. Foto. *Rudé právo*. 11. 1. 1972, roč. 52, č. 8, s. 1.

18. V. Žitný. Foto. *Rudé právo*. 13. 1. 1972, roč. 52, č. 10, s. 2.
19. SADÍLKOVÁ, Eva. Nejen dvacet sedm. *Rudé právo*. 14. 1. 1972, roč. 52, č. 11, s. 3.
20. ČTK – K. Havlíček. Foto. *Rudé právo*. 24. 1. 1972, roč. 52, č. 19, s. 1.
21. V. Havlíček. Jak to je a bude s byty v Praze. *Rudé právo*. 17. 3. 1972, roč. 52, č. 65, s. 3.
22. ČTK. Foto. *Rudé právo*. 4. 5. 1972, roč. 52, č. 105, s. 2.
23. La. Bez polovičatosti! *Rudé právo*. 20. 7. 1972, roč. 52, č. 169, s. 3.
24. HAVLÍČEK, Vítězslav. Ďáblická „desítka“. *Rudé právo*. 24. 8. 1972, roč. 52, č. 199, s. 3.
25. hk. Školy s novým „kabátem“. *Rudé právo*. 31. 8. 1972, roč. 52, č. 205, s. 2.
26. vh. Nedoslýchavost. *Rudé právo*. 29. 11. 1972, roč. 53, č. 282, s. 2.
27. HAVLÍČEK, Vítězslav. Jarní proudění. *Rudé právo*. 22. 3. 1973, roč. 53, č. 69, s. 2.
28. J. Krasl. Foto. *Rudé právo*. 13. 7. 1973, roč. 53, č. 165, s. 8.
29. ČTK. Areály zdraví. *Rudé právo*. 20. 7. 1973, roč. 53, č. 171, s. 2.
30. vh. Družstevní obchod přispívá k prohloubení služeb. *Rudé právo*. 21. 7. 1973, roč. 53, č. 172, s. 2.
31. HAVLÍČEK, Vítězslav. Areály zdraví. *Rudé právo*. 13. 9. 1973, roč. 53, č. 218, s. 1.
32. Nesg. Nová ZDŠ pro 1100 dětí... *Rudé právo*. 13. 12. 1973, roč. 54, č. 296, s. 2.
33. HAVLÍČEK, Vítězslav. Oprávněná náročnost. *Rudé právo*. 28. 1. 1974, roč. 54, č. 23, s. 3.
34. SADÍLKOVÁ, Eva. Šest a půl tisíce bytů pro Prahu. *Rudé právo*. 13. 3. 1974, roč. 54, č. 61, s. 3.
35. ČTK. Další moderní školy. *Rudé právo*. 4. 9. 1974, roč. 54, č. 209, s. 2.
36. Nesg. Oficiální pětičlenná delegace... *Rudé právo*. 27. 11. 1974, roč. 55, č. 280, s. 2.
37. pich. Když tátové zaberou. *Rudé právo*. 26. 2. 1975, roč. 55, č. 48, s. 8.
38. Nesg. Informovali jsme za vás. *Rudé právo*. 22. 4. 1975, roč. 55, č. 94, s. 3.
39. ČTK – Z. Humpálová. Foto. *Rudé právo*. 3. 10. 1975, roč. 56, č. 233, s. 1.
40. JELÍNEK, Milan. Kde vyrůstá budoucnost. *Rudé právo*. 23. 12. 1975, roč. 56, č. 302, s. 6.

41. Nesg. Soudružská setkání se zahraničními hosty. *Rudé právo*. 15. 4. 1976, roč. 56, č. 90, s. 1.
42. ČTK. S pražskou bytovou výstavbou... *Rudé právo*. 1. 9. 1976, roč. 56, č. 208, s. 2.
43. RP – E. Uher, ČTK – R. Pavlíček. Foto. *Rudé právo*. 2. 9. 1976, roč. 56, č. 209, s. 1.
44. ČTK. Foto. *Rudé právo*. 10. 9. 1976, roč. 56, č. 216, s. 1.
45. A. Žižková. Zastav se na chvíli... *Rudé právo*. 29. 10. 1976, roč. 57, č. 258, s. 4.
46. ph. Ze Severního Města rychleji. *Rudé právo*. 19. 1. 1977, roč. 57, č. 15, s. 2.
47. ph. Za vyšší úroveň řídicí práce. *Rudé právo*. 16. 2. 1977, roč. 57, č. 39, s. 1, 2.
48. ph. Jarní úklid Prahy. *Rudé právo*. 31. 3. 1977, roč. 57, č. 76, s. 2.
49. A. Žižková. Dopisy čtenářů. Pochvalně i kriticky. *Rudé právo*. 22. 4. 1977, roč. 57, č. 94, s. 4.
50. Nesg. Dopisy čtenářů. Stalo se po kritice. *Rudé právo*. 27. 5. 1977, roč. 57, č. 123, s. 4.
51. VLTAVSKÝ, Miloslav. Most pro Severní Město. *Rudé právo*. 2. 6. 1977, roč. 57, č. 128, s. 5.
52. La. Abychom nechodili kolem nedostatků. *Rudé právo*. 3. 6. 1977, roč. 57, č. 129, s. 4.
53. JANÁČKOVÁ, Jaroslava. S láskou nejen čapkovskou. *Rudé právo*. 13. 7. 1977, roč. 57, č. 163, s. 5.
54. is. Zemní plyn pro Prahu. *Rudé právo*. 15. 11. 1977, roč. 58, č. 270, s. 5.
55. OBORSKÝ, Stanislav. A jdou obyčejné dny. *Rudé právo*. 16. 8. 1978, roč. 58, č. 192, s. 3.
56. JANÁČKOVÁ, Jaroslava. Ďáblice dostanou obchodní dům. *Rudé právo*. 7. 9. 1978, roč. 58, č. 211, s. 2.
57. VLTAVSKÝ, Miloslav. Jak a kdy zhasnout? *Rudé právo*. 10. 1. 1979, roč. 59, č. 8, s. 2.
58. JANÁČKOVÁ, Jaroslava. Domov – ne noclehárna. *Rudé právo*. 4. 6. 1979, roč. 59, č. 129, s. 3.
59. HANUŠ, Bohumil. Domov se vším všudy. *Rudé právo*. 14. 6. 1979, roč. 59, č. 138, s. 3.
60. SADÍLKOVÁ, Eva. Jde o nemalé částky. *Rudé právo*. 21. 11. 1979, roč. 60, č. 275, s. 5.

61. ŽIŽKOVÁ, Anna. Přijďte se podívat. *Rudé právo*. 16. 5. 1980, roč. 60, č. 114, s. 4.
62. JANÁČKOVÁ, Jaroslava. Kultura není jen zábava. *Rudé právo*. 16. 9. 1980, roč. 60, č. 219, s. 3.
63. ný. Kam za nákupem. *Rudé právo*. 21. 11. 1980, roč. 61, č. 276, s. 5.
64. li. Stříbrná neděle v Ládvi. *Rudé právo*. 15. 12. 1980, roč. 61, č. 296, s. 2.
65. RP – Eman Uher. Foto. *Rudé právo*. 30. 3. 1981, roč. 61, č. 75, s. 2.
66. mij. S láskou k volejbalu. *Rudé právo*. 24. 4. 1981, roč. 61, č. 96, s. 8.
67. ČTK, zr. Jednání na nejvyšší úrovni. *Rudé právo*. 21. 5. 1981, roč. 61, č. 118, s. 1.
68. MICHÁLEK, Jaroslav. Žízeň zeleně v sídlištích. *Rudé právo*. 15. 6. 1981, roč. 61, č. 139, s. 2.
69. BAKEŠOVÁ, Zdena. Život mezi panely. *Rudé právo*. 23. 1. 1982, roč. 62, č. 19, s. 5.
70. ada. Pro spokojené stáří. *Rudé právo*. 8. 4. 1982, roč. 62, č. 83, s. 2.
71. kd. Papírková vichřice. *Rudé právo*. 1. 4. 1983, roč. 63, č. 77, s. 5.
72. KUNA, Zdeněk. Jak dál v naší architektuře a urbanismu? *Rudé právo*. 9. 4. 1983, roč. 63, č. 83, s. 5.
73. SEDLÁČEK, Stanislav. Supermani v pivním vydání. *Rudé právo*. 4. 11. 1983, roč. 64, č. 261, s. 3.
74. JANÁČKOVÁ, Jaroslava. Jak velí svědomí. *Rudé právo*. 29. 11. 1983, roč. 64, č. 282, s. 3.
75. HRUDKA, Lumír. Prodloužení aktivního života. *Rudé právo*. 7. 12. 1983, roč. 64, č. 289, s. 5.
76. MICHÁLEK, Jaroslav. Pečují o plíce sídliště. *Rudé právo*. 6. 2. 1984, roč. 64, č. 31, s. 3.
77. JANÁČKOVÁ, Jaroslava. Nad týdenní poštou: Vzpomínky, mládež, prázdniny. *Rudé právo*. 17. 6. 1985, roč. 65, č. 140, s. 3.
78. ADAMIČKOVÁ, Naďa. Klikaté cesty za zábavou. *Rudé právo*. 29. 11. 1985, roč. 66, č. 282, s. 3.
79. ADAMIČKOVÁ, Naďa. Zázemí pro klidné stáří. *Rudé právo*. 5. 2. 1986, roč. 66, č. 30, s. 4.

80. ih. Plynulý postup výstavby metra. *Rudé právo*. 22. 2. 1986, roč. 66, č. 45, s. 2.
81. ada. Obnova úspěšně pokračuje. *Rudé právo*. 10. 9. 1986, roč. 66, č. 213, s. 2.
82. ši. Teplo pro Severní Město. *Rudé právo*. 30. 9. 1986, roč. 67, č. 230, s. 2.
83. ČEKALOVÁ, Jindra. Kam s památníkem. *Rudé právo*. 8. 10. 1986, roč. 67, č. 237, s. 2.
84. HRUDKA, Lumír. Znovuzrození starých ulic. *Rudé právo*. 26. 11. 1986, roč. 67, č. 279, s. 3.
85. PŘIKRYLOVÁ, Věra. Kličky, dluhy, paragrafy. *Rudé právo*. 30. 12. 1986, roč. 67, č. 307, s. 2.
86. PAVELKA, Zdenko. Delta. *Rudé právo*. 9. 1. 1987, roč. 67, č. 7, s. 2.
87. OBORSKÝ, Stanislav. Kvůli deseti tyčkám. *Rudé právo*. 16. 7. 1987, roč. 67, č. 164, s. 5.
88. Nesg. Prostředí pro náš dům. *Rudé právo*. 15. 7. 1988, roč. 68, č. 165, s. 1.
89. je. Z redakční pošty. *Rudé právo*. 3. 10. 1988, roč. 69, č. 233, s. 3.
90. RP – Václav Jirsa. Foto. *Rudé právo*. 10. 6. 1989, roč. 69, č. 135, s. 2.
91. mb. Návrhy stavitelů Severního města. *Lidová demokracie*. 2. 7. 1970, roč. 26, č. 154, s. 4.
92. E. Fryčová. Kam budou sahat hranice Prahy. *Lidová demokracie*. 5. 9. 1970, roč. 26, č. 210, s. 3.
93. bra. V ČSR stavíme více moderních bytů o větší ploše. *Lidová demokracie*. 20. 10. 1970, roč. 26, č. 248, s. 1.
94. bl. Novinky v pražské tramvajové a autobusové síti. *Lidová demokracie*. 28. 11. 1970, roč. 26, č. 282, s. 4.
95. ČTK. President L. Svoboda navštívil pražské sídliště na Proseku. *Lidová demokracie*. 15. 1. 1971, roč. 27, č. 12, s. 1.
96. hl. Rozpočet Prahy téměř šest miliard. *Lidová demokracie*. 23. 2. 1971, roč. 27, č. 45, s. 1.
97. n. Pod Prahou vyrostě podzemní město. *Lidová demokracie*. 6. 4. 1971, roč. 27, č. 81, s. 3.
98. ČTK. Rumunští stavbaři pražským sídlištěm. *Lidová demokracie*. 16. 6. 1971. roč. 27, č. 141, s. 4.

99. ČTK – K. Havlíček. Foto. *Lidová demokracie*. 20. 8. 1971, roč. 27, č. 197, s. 1.
100. ČTK. Problémy výstavby Prahy. *Lidová demokracie*. 7. 9. 1971, roč. 27, č. 212, s. 4.
101. sto. NVP hodnotí uplynulé volební období. *Lidová demokracie*. 28. 9. 1971, roč. 27, č. 230, s. 1.
102. BRABEC, Miroslav. Na osmičce před volbami. *Lidová demokracie*. 15. 10. 1971, roč. 27, č. 245, s. 1.
103. sto. Nuselský most již v příštím roce. *Lidová demokracie*. 16. 12. 1971, roč. 27, č. 297, s. 1.
104. LD – M. Dvořáková. Foto. *Lidová demokracie*. 3. 2. 1976, roč. 32, č. 28, s. 4.
105. neš. Aby Praha byla rozkvetlá zahrada. *Lidová demokracie*. 17. 2. 1976, roč. 32, č. 40, s. 1.
106. ak. Moderní dvojtkino na Ďáblickém sídlišti. *Lidová demokracie*. 10. 4. 1976, roč. 32, č. 86, s. 4.
107. ČTK. A. Kirilenko navštívil pražská sídliště. *Lidová demokracie*. 15. 4. 1976, roč. 32, č. 90, s. 1.
108. pap. Zeleň se stěhuje do Prahy. *Lidová demokracie*. 27. 4. 1976, roč. 32, č. 99, s. 3.
109. kon. Sídliště očima žen. *Lidová demokracie*. 20. 5. 1976, roč. 32, č. 119, s. 1.
110. ČTK. Budují se služby na sídlištích. *Lidová demokracie*. 24. 7. 1976, roč. 32, č. 175, s. 4.
111. jar. Rozšíří se obchodní síť Prahy. *Lidová demokracie*. 20. 9. 1976, roč. 32, č. 224, s. 3.
112. ri. Lidé na sídlištích. *Lidová demokracie*. 8. 3. 1979, roč. 35, č. 57, s. 3.
113. neš. Zelené patronáty. *Lidová demokracie*. 7. 4. 1979, roč. 35, č. 83, s. 3.
114. ski. Pracovními úspěchy oslavíme jubilejní rok 1980. *Lidová demokracie*. 30. 12. 1979, roč. 35, č. 308, s. 1.
115. RAMPÍR, Petr. Domy, které se stavějí z panelů. *Lidová demokracie*. 15. 5. 1980, roč. 36, č. 113, s. 3.
116. J. Matyáš. Zahrada mezi panely. *Lidová demokracie*. 8. 8. 1980, roč. 36, č. 186, s. 3.
117. ri. Čtvrtstoletí panelů. *Lidová demokracie*. 20. 8. 1980, roč. 36, č. 196, s. 3.

118. RAMPÍR, Petr. Urbanismus nestačí pouze uznávat. *Lidová demokracie*. 24. 10. 1980, roč. 36, č. 252, s. 3.
119. ČTK. Rumunští přátelé poznávají práci našeho lidu. *Lidová demokracie*. 21. 5. 1981, roč. 37, č. 118, s. 1.
120. neš. Moderní bydlení pro důchodce. *Lidová demokracie*. 2. 6. 1981, roč. 37, č. 128, s. 4.
121. neš. Pro slunný podzim života. *Lidová demokracie*. 10. 7. 1981, roč. 37, č. 37, s. 4.
122. ČTK. Perspektivy rozvoje Prahy 8. *Lidová demokracie*. 29. 12. 1981, roč. 37, č. 307, s. 4.
123. ri. Dvojí úroveň bydlení. *Lidová demokracie*. 4. 5. 1982, roč. 38, č. 104, s. 3.
124. ČTK – P. Matička. Foto. *Lidová demokracie*. 13. 5. 1982, roč. 38, č. 112, s. 4.
125. neš. Domovy pro starší Pražany. *Lidová demokracie*. 23. 1. 1986, roč. 42, č. 19, s. 3.
126. LD. – M. Dvořáková. Foto. *Lidová demokracie*. 15. 8. 1986, roč. 42, č. 191, s. 9.
127. NEŠLEHOVÁ, Kateřina. Stane se Praha městem cyklistů? *Lidová demokracie*. 22. 8. 1986, roč. 42, č. 197, s. 3.
128. ČTK. Tělocvičny pod širým nebem. *Lidová demokracie*. 11. 10. 1986, roč. 42, č. 240, s. 4.
129. nel. Pro spokojené stáří. *Lidová demokracie*. 25. 10. 1986, roč. 42, č. 252, s. 1.
130. VELEK, Josef – Pokorný, Dušan. ...A pacientem je město. *Mladý svět*. 28. 11. 1972, roč. 14, s. 14-17.
131. J. Velek. Zápisník hnutí Brontosaurus. *Mladý svět*. 14. 5. 1975, roč. 17, č. 21, s. 4.
132. VELEK, Josef. Letní gong pro zelené plány mladosvětské. *Mladý svět*. 11. 6. 1975, roč. 17, č. 25, s. 6-7.
133. Nesg. Foto. *Mladý svět*. 24. 10. 1978, roč. 20, č. 44, s. 9.
134. ARLET, František. *Dvacet čtyři* [publicistický pořad]. Československá televize, 1972.
135. KOPŠ, Karel. *Byty v proudu* [publicistický pořad]. Československá televize, 1973.
136. *Československý filmový týdeník*. 48. díl [epizoda z audiovizuálního pořadu]. Československá televize, 1977.

137. BOUMA, Jaroslav. O městech a zeleni. In: *Člověk a příroda* [epizoda z televizního pořadu]. Československá televize, 1977.
138. *Otevření kina Moskva* [publicistický pořad]. Československá televize, 1977.
139. L. Kohout. *Deset úspěšných let* [publicistický pořad]. Československá televize, 1978.
140. HAKL, Radek. *Proměny hlavního města* [publicistický pořad]. Československá televize, 1981.
141. BOHMANN, Karel. Pražská zeleň. In: *Filmový zpravodaj* [epizoda z televizního pořadu]. Československá televize, 1984.
142. ČERNÝ, Jaroslav. Družstevní byt. In: *Filmový zpravodaj* [epizoda z televizního pořadu]. Československá televize, 1986.
143. VĚRČÁK, Jiří. *Pojďte na návštěvu do pražských restaurací* [publicistický pořad]. Československá televize, 1987.
144. MÄRZ, Karel. *Byty: Jak postavit město* [dokumentární pořad]. Československá televize, 1987.

Rozhovory

- 1a. Rozhovor autorky s Hanou Tomanovou ze dne 2. července 2020.
- 1b. Rozhovor autorky s Karlem Fotrem ze dne 3. července 2020.
- 1c. Rozhovor autorky se Stanislavou Dvořákovou ze dne 27. června 2020.⁴

Použitá literatura

AUJEZDSKÝ, Pavel. *Audiovizuální propaganda: české země mezi Sovětským svazem a Německem 1914-1989*. Brno: Janáčkova akademie múzických umění, 2019. 655 stran. ISBN 978-80-7460-161-3.

BEDNAŘÍK, Petr – JIRÁK, Jan – KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*. Praha: Grada Publishing, 2019. 456 stran. ISBN 978-80-271-0553-3

BREN, Paulina. *Zelinář a jeho televize: kultura komunismu po pražském jaru 1968*. Praha: Academia, 2013. 458 stran. ISBN 978-80-200-2322-3.

---

⁴ Jméno anonymní respondentky bylo na její výslovnou žádost pozměněno.

CYSAŘOVÁ, Jarmila. *Televize a totalitní moc 1969-1975*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998. 90 stran.

JELÍNKOVÁ, Marie, Tomáš ŘEPA, Hana ŘEPKOVÁ, Rostislav ŠVÁCHA, Ondřej TUČEK a Karel VESELÝ, LEHKOŽIVOVÁ, Irena, Josef PLATIL a Ondřej TUČEK, ed. *Sídliště Ďáblice*. Praha: Spolek přátel sídliště Ďáblice, 2019. 237 stran. ISBN 978-80-270-3525-0.

JEŠUTOVÁ, Eva. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. Praha: Český rozhlas, 2003. 667 stran. ISBN 80-86762-00-9.

KALINOVÁ, Lenka. *Konec nadějí a nová očekávání. K dějinám české společnosti 1969-1993*. Praha: Academia, 2012. 396 stran. ISBN 978-80-200-2043-7

KNAPÍK, Jiří a Martin FRANC. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967*. Praha: Academia, 2011. 1297 stran. ISBN 978-80-200-2019-2.

KONČELÍK, Jakub. *Média a Pražské jaro: kontrola a řízení tisku v souvislostech československé krize konce 60. let*. Praha: Univerzita Karlova, 2008. Vedoucí práce Barbara Köpplová.

KONČELÍK, Jakub – ORSÁG, Pavel – VEČEŘA – Pavel. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. 310 stran. ISBN 978-80-7367-698-8

MUSIL, Jiří. *Lidé a sídliště*. Praha: Svoboda, 1985. Členská knižnice Svoboda. 333 stran.

OTÁHAL, Milan. *Normalizace 1969-1989: příspěvek ke stavu bádání*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd ČR, 2002. 105 stran. ISBN 8072850113.

POLÁKOVÁ, Olga a kol. *Bydlení a bytová politika*. Praha: Ekopress, 2006. 294 stran. ISBN 80-86929-03-5

RÁKOSNÍK, Jakub, Igor TOMEŠ a Kristina KOLDINSKÁ. *Sociální stát v Československu: právně-institucionální vývoj v letech 1918-1992*. Praha: Auditorium, 2012. 416 stran. ISBN 978-80-87284-30-8.

REIFOVÁ, Irena. Kryty moci a úkryty před mocí. In: *Konsolidace vládnutí a podnikání v České republice a v Evropské unii. II. Sociologie, prognostika a správa média*. Praha: Matfyzpress, 2002, s. 354-371.

SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada Publishing, 2014. 539 stran. ISBN 978-80-247-3568-9.

SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, Rostislav ŠVÁCHA, Eva NOVOTNÁ a Karolína JIRKALOVÁ, ed. *Paneláci I: padesát sídlišť v českých zemích : kritický katalog k cyklu výstav Příběh paneláku*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2016. 463 stran. ISBN 978-80-7101-161-3.

VANĚK, Miroslav, Pavel MÜCKE a Hana PELIKÁNOVÁ. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. 224 stran. ISBN 978-80-7285-089-1.

ZADRAŽILOVÁ, Lucie. *Když se utopie stane skutečností. Panelová sídliště v Československu 1953-1989*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum, Arbor vitae, 2013. 143 stran. ISBN 978-80-7101-133-0, 978-80-7467-058-9

ZARECOR, Kimberly Elman. *Utváření socialistické modernity: bydlení v Československu v letech 1945-1960*. Praha: Academia, 2015. 419 stran. ISBN 978-80-200-2308-7.

Elektronické zdroje

Cesta k listopadu 1989 – opozice [online]. Ústav pro studium totalitních režimů, © 2008-2012 [cit. 2020-03-30]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/uvod/cesta-k-listopadu-1989/opozice/>

Demonstrace v 80. letech [online]. Ústav pro studium totalitních režimů, © 2008-2012 [cit. 2020-02-07]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/uvod/cesta-k-listopadu-1989/demonstrace/>

Poučení z krizového vývoje [online]. Ústav pro studium totalitních režimů, © 2009 [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/uvod/antologie-ideologickyh-textu/pouceni-z-krizoveho-vyvoje/>

Revoluce v metru: Z Gottwaldovy Vyšehrad a z Moskevské Anděl [online]. Česká televize, 14. 12. 2014 [cit. 2020-07-15]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/1005506-revoluce-v-metru-z-gottwaldovy-vysehrad-a-z-moskevske-andel>

Zákon č. 27/1959 Sb. [online]. Zákony pro lidi, AION CS, s.r.o. © 2010-2020 [cit. 2020-02-07]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1959-27>

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK
Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:

Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta:

Čtvrtlíková Kristýna

Razítko podatelny:

Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta:

2018

E-mail diplomantky/diplomanta:

38594287@fsv.cuni.cz

Studijní obor/forma studia:

Mediální a komunikační studia/prezenční

Název práce v češtině:

Mediální obraz života na pražském sídlišti v 70. a 80. letech v dobových československých médiích

Název práce v angličtině:

Media Image of Life in the Suburb of Prague in the 70s and 80s in Contemporary Czechoslovakian Media

Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: *ZS 2012/2013*)

(diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí)

LS 2019/2020

Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků):

Tématem této magisterské diplomové práce bude obraz života na vybraných pražských sídlištích v 70. a 80. letech 20. století v dobových československých médiích. Práce se bude také věnovat tehdejší bytové politice a okolnostem vzniku architektonických návrhů a následné výstavby tzv. Severnímu Městu v Praze. Tímto souslovím se označuje skupina panelových sídlišť na severním okraji hlavního města, do kterého se řadí čtveřice sídlišť – Dáblice, Prosek, Bohnice a Čimice. Jeho výstavba trvala od roku 1964, kdy byla zahájena výstavba Proseka, do roku 1980, kdy byla dokončena výstavba posledního sídliště v Bohnicích.

Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků):

Cílem této magisterské diplomové práce je zjistit, jaký obraz života na vybraných pražských sídlištích v sedmdesátých a osmdesátých letech 20. století předkládala dobová československá média. Práce bude rozdělena na teoretickou a praktickou část.

V teoretické části se budu soustředit na historii sídlišť v poválečném Československu, přičemž zvláštní důraz bude kladen na tzv. Severní Město. Zaměřím se také na dobový společenský a mediální kontext a problematiku tehdejší bytové politiky.

V praktické části předložím obraz, který o životě na těchto vybraných sídlištích vytvářela dobová československá média. Pro svůj výzkum jsem zvolila jak vzorek tištěných médií, tak i audiovizuálních médií. Na základě článků a audiovizuálních příspěvků budu sledovat způsob informování a případný ideologický vliv vybraných médií o životě v Severním Městě v průběhu dvou dekad.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

Úvod

1. Teoretická část

- Období tzv. normalizace
  - společenský kontext
  - československá média v období 70. a 80. let
- Panelová sídliště v Československu
  - dobová bytová politika

- historie sídlišť v poválečném Československu
- Severní Město v Praze

2. Praktická část

- Mediální obraz ve vybraných tištěných médiích
- Mediální obraz ve vybraných audiovizuálních médiích
- Komparace výsledků

Závěr

Použitá literatura

Seznam příloh

Přílohy

Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období):

Tištěné tituly: Rudé právo, Večerní Praha, Mladý svět

Audiovizuální média: nalezené televizní reportáže, publicistické a dokumentární pořady Československé televize

Analyzované období: 1970 – 1989

Metody (techniky) zpracování materiálu:

V archivu jednotlivých tištěných titulů a České televize budou vyhledávány jednotlivé příspěvky k tématu výstavby a života na sídlištích v Praze, zejména Severního Města. Nalezené relevantní příspěvky budou srovnány a z toho vyvozeny závěry, jaký obraz o tématu dobová média předkládala.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

HUBATOVÁ-VACKOVÁ, Lada a Cyril ŘÍHA. Husákovo 3 + 1: bytová kultura 70. let. Vydání druhé. Praha: VŠUP, 2018. ISBN 978-80-87989-65-4.

Tématem publikace, která původně vznikla jako katalog výstavy, je zkoumání sídlištního životního stylu, bytové a spotřební kultury 70. let. Výstavba panelových sídlišť a typizovaných rodinných interiérů husákovského 3+1 představuje specifický fenomén, který vychází z politické situace a komunistické ideologie normalizačního období Československa.

MUSIL, Jiří. Lidé a sídliště. Praha: Svoboda, 1985. Členská knihnice.

Publikace významného českého sociologa určená odborníkům i široké veřejnosti se zabývá nejenom bydlením a výstavbou měst, ale také věcnou stránkou otázky sídlišť.

SEDLÁKOVÁ, Renáta. Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky. Praha: Grada Publishing, 2014. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3568-9.

Kniha seznamuje čtenáře s metodologií a empirickým výzkumem sociálních věd. Představuje nejčastěji užívané postupy ve výzkumech médií a kultury realizovaných v České republice.

SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, Rostislav ŠVÁCHA, Eva NOVOTNÁ a Karolína JIRKALOVÁ. Paneláci 1: padesát sídlišť v českých zemích : kritický katalog k cyklu výstav Příběh paneláku. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2016. ISBN 978-80-7101-161-3.

Kniha představuje padesát, nejenom panelových sídlišť ze čtrnácti krajů České republiky. Věnuje se okolnostem a důvodům jejich výstavby, architektuře a urbanismu sídlišť i osobnostem jejich autorů. Publikace je rozdělena do šesti kapitol podle vývojových etap, které sledují proměny ekonomických, společenských a kulturních podmínek i technických možností ve stavebnictví.

SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, Rostislav ŠVÁCHA, Martina KOUKALOVÁ a Eva NOVOTNÁ. Paneláci. 2, Historie sídlišť v českých zemích 1945-1989 : kritický katalog k výstavě Bydliště - panelové sídliště : plány, realizace, bydlení 1945-1989. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2017. ISBN 978-80-7101-169-9.

Kniha se zaměřuje na výstavbu sídlišť na území České republiky od prvních obytných souborů z období poválečné dvouletky až po panelová sídliště z konce 80. let. Osm chronologicky seřazených kapitol se věnuje vývoji industrializace hromadné bytové výstavby, proměnám politických a ekonomických podmínek i měnící se roli architektů a urbanistů.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

DOLEJŠÍ, Barbora. *Jakou image mají sídliště? Percepce kvality života na vybraných pražských sídlištích*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2016. 83 stran. Vedoucí práce Jana Spilková.

KOKEŠ, Václav. *Výstavba panelových bytových domů v sedmdesátých letech 20. století s důrazem na výstavbu "Severního města" v Praze*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2013. 69 stran. Vedoucí práce Richard Biegel.

NĚMCOVÁ, Alice. *Panelová výstavba v Praze v 80. letech 20. století: srovnání sídliště Barrandov a Žižkov*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2014. 105 stran. Vedoucí práce Milan Pech.

ŠKOLOUDOVÁ, Markéta. *Vývoj pražských sídlišť: stárnutí a funkční vybavenost*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2012. 49 stran. Vedoucí práce Martin Ouředníček.

Datum / Podpis studenta/ky

.....

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

.....

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNÝ FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE NA IKSŽ SCHVALUJE GARANT PŘÍSLUŠNÉHO STUDIJNÍHO OBORU.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Fotografie výškového obytného domu z roku 1983 (obrázek)

Příloha č. 2: Fotografie mateřské školy na sídlišti z roku 1978 (obrázek)

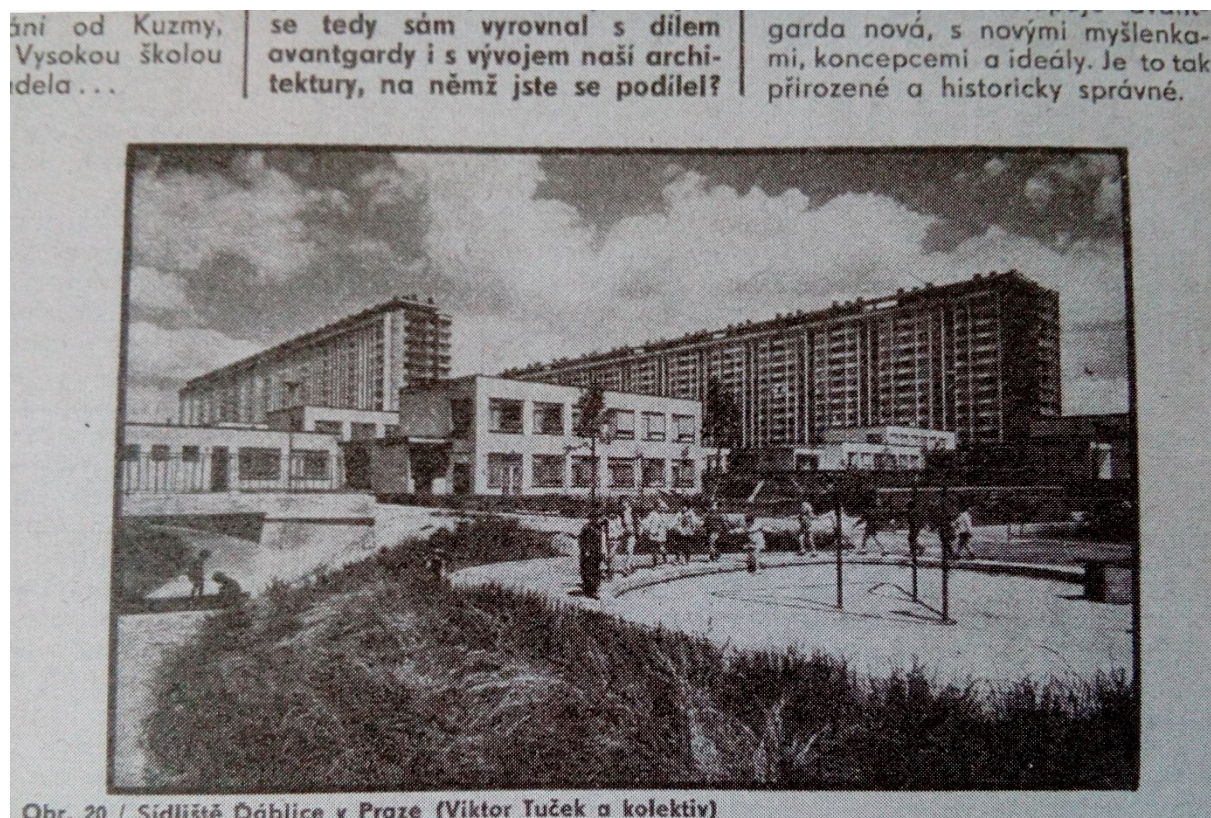
Přílohy

Příloha č. 1: Fotografie výškového obytného domu z roku 1983 (obrázek)

Zdroj: Rudé právo, 9. 4. 1983, s. 5

Příloha č. 2: Fotografie mateřské školy na sídlišti z roku 1978 (obrázek)

Zdroj: Mladý svět, 24. 10. 1978, s. 9